

МИНИСТЕРСТВО ЗА ФИНАНСИИ
РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

БИЛТЕН

Интернет адреса на Министерството за финансии на Република Македонија

<http://www.finance.gov.mk>

Интернет адреса на Управата за јавни приходи

<http://www.ujp.gov.mk>

Интернет адреса на Царинската управа на Република Македонија

<http://www.customs.gov.mk>

Интернет адреса на Македонската берза за долгорочни хартии од вредност

<http://mse.org.mk>

Интернет адреса на Комисијата за хартии од вредност

<http://www.sec.gov.mk>

Интернет адреса на Државниот завод за статистика

<http://www.stat.gov.mk>

Интернет адреса на Централниот регистар на Република Македонија

<http://www.crm.org.mk>

Скопје, 9/10 2008

СОДРЖИНА

АКТУЕЛНИ ЕКОНОМСКИ ДВИЖЕЊА

Стр.

Краткорочни економски движења – октомври 2008 година	10
Квартален економски извештај (трет квартал 2008 година)	20
Актуелни вести од Република Македонија	30
Вести од регионот	41

СТАТИИ

д-р Димитар Николоски - Применливост на теоретскиот концепт на NAIRU за македонскиот пазар на труд	48
М-р Бранимир Јовановиќ и М-р Марјан Петрески - Кејнзијански макроекономски модел на Република Македонија: Економска теорија и бихејвиористички равенки	56

СТАТИСТИЧКИ ПОДАТОЦИ

Табела 1: Основни макроекономски индикатори на Република Македонија	70
Табела 2: Одбрани макроекономски индикатори во одделни транзициски економии	70
Табела 3: Бруто домашен производ (реални стапки на раст)	71
Табела 4: Основни краткорочни економски трендови	72
График 1: Бруто домашен производ	74
График 2: Инфлација (просечни стапки во проценти)	74
График 3: Инфлација (на крај на година во %)	75
График 4: Надворешно-трговска размена	75
Табела 5: Надворешно-трговска размена по земји	76
Табела 6: Платен биланс на Република Македонија	78
Табела 7: Функционална класификација на расходите на Централниот буџет на РМ	79
График 5: Функционална класификација на расходите на Централниот буџет на РМ	79
Табела 8: Буџет на Република Македонија (Централен буџет и буџети на фондови)	80
Табела 9: Фонд за пензиско и инвалидско осигурување	82
Табела 10: Фонд за здравствено осигурување	83
Табела 11: Агенција за вработување	84
Табела 12: Фонд за магистрални и регионални патишта	85
Табела 13. Бруто надворешен долг на Република Македонија	86
Кредитни линии за мали и средни претпријатија	88
Други проекти за поддршка на мали и средни претпријатија	97

Почитувани,

Реформскиот курс на Владата на Република Македонија продолжува и во иднина. Во иднина во Република Македонија следуваат длабоки промени на пазарот на работна сила и во социјалната сфера. Со стапка од 33,8% Република Македонија е земја со највисока невработеност во регионот. Високата невработеност е резултат на квантитативно и квалитативно несовпаѓање на понудата и побарувачката на работна сила, но покрај структурните проблеми, причина за невработеноста и високата неформална вработеност е и големата оптовареност на работната сила со даноци и придонеси. Големата невработеност или неформалната вработеност во исто време значи понизок раст на економијата, понизок животен стандард и пониска социјална сигурност за граѓаните на Република Македонија.

Република Македонија е меѓу ретките земји каде обврската за плаќање на придонеси ја има работодавачот и единствено тој. Имено, во системот во кој претпријатијата беа во сопственост на државата или работниците (работничко самоуправување), прифатливо беше претпријатијата да ги плаќаат социјалните придонеси (затоа што идеолошки работниците беа работници, но и работодавачи сами за себе). Ваквата практика, која е рецидив од поранешниот социјалистички систем, продолжи и по воведувањето на пазарна економија и покрај реформирањето на останатите односи во општеството, најмногу заради наследениот менталитет, како и заради високите социјални и политички трошоци, непроменети односи работник – работодавач – држава, во контекст на договарање, пресметка и исплата на плата и придонеси од плата.

Токму затоа Владата на Република Македонија пристапи кон реформа во начинот на договарање, пресметка и исплата на платите на вработените, односно кон реформа која ќе овозможи договарање, пресметка и исплата на бруто плата на вработените. Основниот закон во кој се регулираат најголемиот дел од прашањата поврзани со реформата е Законот за придонеси од задолжително социјално осигурување.

Како најзначајни причини за донесување Законот за придонеси од задолжително социјално осигурување, односно за донесување на единствен закон во кој ќе се регулираат обврските за плаќање на социјалните придонеси, односно финансирањето на системите на социјално осигурување би ги издвоил следниве:

Во досегашниот период обврските за плаќање на придонеси од задолжително социјално осигурување беа дефинирани во различни закони кои ги уредуваат системите и правата од задолжително социјално осигурување. Со Законот за придонеси од задолжително социјално осигурување се обезбедува **унифицирање на поимите**, уредување на обврските за плаќање на придонеси од задолжително социјално осигурување, дефинирање на стапките, основците и висината на придонесите за задолжително социјално осигурување на едно место, што значи обезбедување на **транспарентност на системот** во кој различните субјекти ќе ги добијат сите неопходни информации со увид во само еден закон;

Понатаму, во досегашниот систем беа дефинирани различни минимални основци за плаќање на социјалните придонеси што придонесуваа за голем платен јаз, особено кај ниските нивоа на плати и донекаде делуваа дестимулативно врз работодавачите да ги пријавуваат како вработени и социјално да ги осигуруваат работниците, а и врз работниците кои претпочитаа да добијат повисока плата, отколку да работат за пониска плата и да се социјално осигурени. Со Предлог законот за придонеси од задолжително социјално осигурување **направено е намалување и усогласување на минималната основица за плаќање на придонеси на 50%** од просечно исплатена плата по работник во Републиката. **Намалувањето на минималната основица е значајно за намалување на платниот јаз кај ниските нивоа на плати**, односно ниските нивоа на образование и квалификации, каде е највисока невработеноста и сивата економија.

Во Законот за придонеси од задолжително социјално осигурување се уредува еден сегмент од воведувањето на концептот на исплата на бруто плата на работниците, односно со Законот се воведени **две категории-обврзник за плаќање на социјалните придонеси и обврзник за пресметка и уплата на придонесите**. Со промена на пресметката и концептот на исплата на плата, обврзник за плаќање на придонесите е работникот, а работодавачот ќе ги уплатува придонесите во име и за сметка на работникот. Со промената јасно ќе се придонесе за наметнување на чувството за личен придонес во системите и директно поврзување на „трошокот“, односно уплатените придонеси со правото кое од него произлегува. Со овој Закон се стеснуваат маргините за можна манипулација од страна на работодавачот во насока на избегнување на обврската за плаќање на придонеси, со тоа што директен обврзник за плаќањето на придонесите е работникот, а обврската за плаќање е врзана со исплата на плата.

Во досегашниот систем надлежни за наплатата на придонесите беа различни институции, а со реформата се создава **основ за интегрирана наплата на придонесите и персоналниот данок од доход од страна на една институција-Управа за јавни приходи**. Со интегрирањето на наплатата ќе се овозможи олеснување на административната процедура и трошоците на работодавачот поврзани со пресметката на платите, придонесите и ПДД, како и поажурно следење и контролирање на плаќањето на придонесите од страна УЈП и надлежните институции.

Во Законот за придонеси од задолжително социјално осигурување се дефинирани и намалените стапки на придонесите кои ќе важат за 2009 година – 19% за задолжително пензиско и инвалидско осигурување, 7,5% за задолжително здравствено осигурување и 1,4% за задолжителен придонес за осигурување во случај на невработеност, за 2010 година – 16,5% за задолжително пензиско и инвалидско осигурување, 7% за задолжително здравствено осигурување и 1,2% за задолжителен придонес за осигурување во случај на невработеност, како и за 2011 година и тоа 15% за задолжително пензиско и инвалидско осигурување, 6% за задолжително здравствено осигурување и 1% за задолжителен придонес за осигурување во случај на невработеност.

Со Законот за придонеси од задолжително социјално осигурување за прв пат се воведува горен праг, односно максимален износ до кој се плаќаат придонесите и истиот е дефиниран во износ од четири просечни плати. Причините заради кои се воведува е фактот дека Владата има разбирање за тоа дека е ограничен максималниот износ на пензија која се стекнува по основ на пензиско и инвалидско осигурување, а по основ на здравствено осигурување без разлика на висината на средствата кои се уплатуваат, се добиваат еднакви здравствени услуги. Затоа, на износот повисок од највисоката месечна основица во иднина нема да се пресметуваат и уплатуваат придонеси.

Со почит,
Д-р Трајко Славески

АКТУЕЛНИ ЕКОНОМСКИ ДВИЖЕЊА

КРАТКОРОЧНИ ЕКОНОМСКИ ДВИЖЕЊА

ОКТОМВРИ 2008 ГОДИНА

РЕЗИМЕ НА НАЈВАЖНИТЕ КРАТКОРОЧНИ ЕКОНОМСКИ ДВИЖЕЊА ВО ОКТОМВРИ 2008 ГОДИНА

- Намалување на индустриското производство од 9,9% на годишна основа ;
- Стабилизирање на инфлацијата на годишно ниво од 7,1%, со месечен раст од 0,7%;
- Зголемен извоз на стоки (во евра) за 12,9% во периодот јануари-октомври 2008 година, со истовремен пораст на увозот на стоки за 29,8%;
- Раст на приходите на Централниот буџет за 13,7% во периодот јануари-октомври од 2008 година, со истовремен раст на расходите за 15,5% (силен раст на капиталните расходи од 83,6%) ;
- Забавена динамика на кредитирањето во октомври 2008 година, но сепак силен раст од 39,6% на годишна основа, и пораст на вкупниот депозитен потенцијал на недржавниот сектор од 18,9% ;
- Продолжен тренд на намалување на бројот на регистрирани невработени во Агенцијата за вработување, кој во октомври изнесува 343.051 лица.

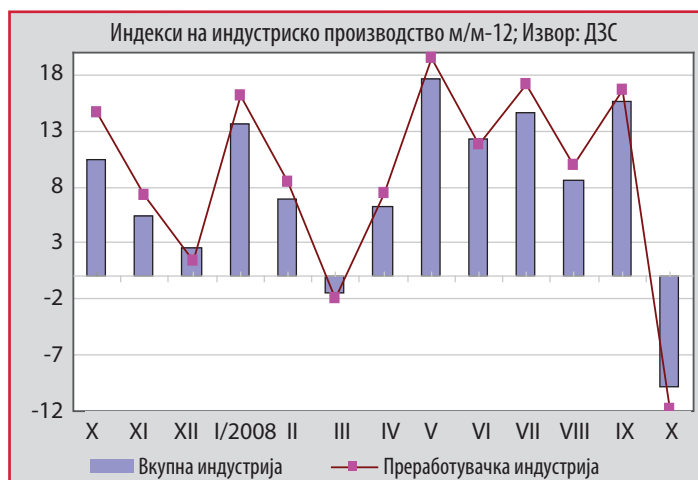
1. РЕАЛЕН СЕКТОР

1.1. Во октомври 2008 година, индустриското производство забележа намалување на годишна основа од 9,9%, поради случувањата во светската економија, односно светската финансиска криза.

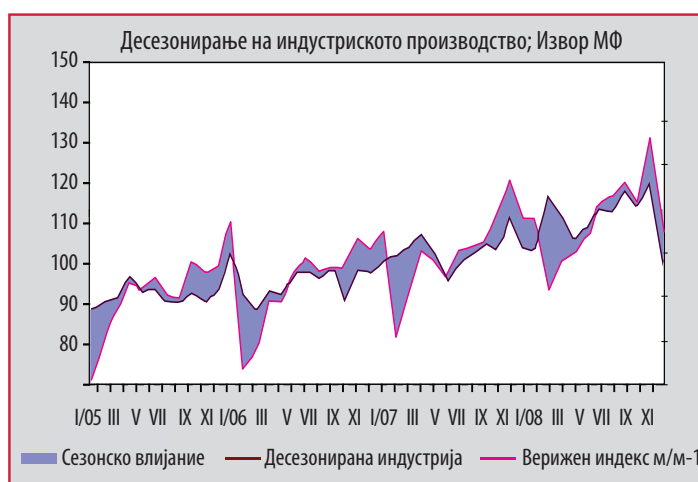
Анализата на индексот на физичкиот обем на индустриското производство на годишна основа укажува дека негативните резултати во октомври се должат на намалената активност во дури 15 гранки од вкупно 24 индустриски гранки. Како една од главните причини за ваквата динамика во производството е слабата активност во секторот на основни метали, каде е регистриран годишен пад од 37,6%, во производството на облека со пад од 23,9%, во производството на метални производи во метало-преработувачката фаза, освен машини и уреди со пад од 48,4%, производство на машини и уреди, неспомнати на друго место со пад од 34,4%, производството на електрични машини и апарати, неспомнати на друго место со пад од 23,9%, и други. Намаленото производство се должи на намалената надворешна побарувачка поради глобалната рецесија, имајќи во предвид дека голем дел од ова производство е наменето за извоз.

Индексот на индустриското производство на месечна основа забележа намалување за 16,9%.

Намалената месечна активност предизвика и намалување на кумулативниот индекс на индустриското производство, кој во периодот јануари-октомври 2008 година е повисок за 8,1%, во споредба со истиот период од претходната година (намалувањето во однос на септемврскиот индекс изнесува 2,3 процентни поени).

Ефектите од падот на цените на светските берзи, прва ги почувствува металуршката индустрија. Драматичниот пад на цените на металите ги доведе компаниите од оваа индустрија во незавидна позиција. Овие компании генерално се извозници на светските пазари, па нивното намалено производство автоматски значи и помал извоз. Сепак, намаленото производство секако ќе биде придружено со помал увоз на сировини за преработка, па оттука ефектот врз нето извозот не би можел со сигурност да се предвиди.

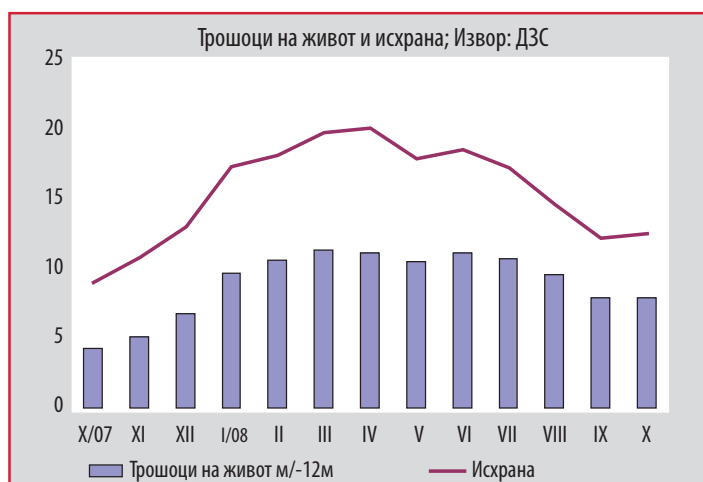

Според очекувањата на менаџерите на претпријатијата, тековната економска состојба на претпријатијата во октомври 2008 година, е оценета како многу неповолна во однос на претходните месеци. Просечното искористување на капацитетите на претпријатијата во октомври 2008 година, во однос на претходниот месец е намалено за 3,9 процентни поени и изнесува 63%. Најголемо влијание на ограничувањето на обемот на производството во октомври 2008 година имаат следниве фактори: недоволната домашна побарувачка со 15,8%, странската побарувачка со 13,2%, неизвесното економско опкружување со 11,0%, и финансиските проблеми со 10,8%.

1.2. Во периодот јануари-октомври 2008 година, цените на стоките за лична потрошувачка, мерени преку индексот на трошоци на живот, се зголемија за 9,0% во однос на истиот период од претходната година.

Трошоците на живот во октомври 2008, во споредба со октомври 2007 година, се зголемија за 7,1%. Растот главно се должи на зголемените трошоци за исхрана од 12,2%, ресторани и хотели 10,7%, услуги 6,1%, тутун и пијалаци 4,3%, домување 7,7%, стан (станарина, вода и услуги) 5,7% итн.

Индексот на трошоците на живот во октомври 2008 година во споредба со септември 2008 година е повисок за 0,7%.

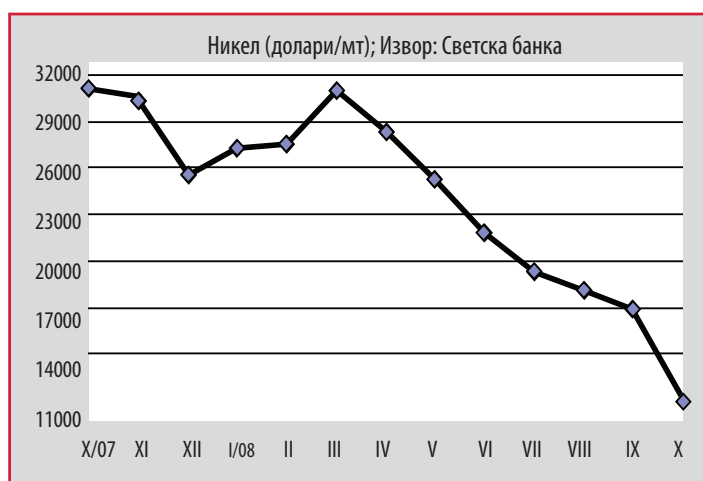

Вредноста на потрошувачката кошница за исхрана и пијалаци за едно четиричлено домаќинство за октомври 2008 година, пресметана врз основа на цените на мало, изнесува 12.242 денари и во однос на претходниот месец е повисока за 2,3%.

Во октомври 2008, индексот на цените на мало забележа понизок раст на годишна основа во споредба со индексот на трошоци на живот. Така, индексот на цени на мало во октомври 2008 година забележа зголемување

од 5,7% во однос на октомври 2007. На кумулативна основа, во периодот јануари-октомври, цените на мало се повисоки од 7,4%. Зголемување на цените е евидентирано во групата на земјоделски производи од 21,6%, прехранбените производи од 17%, индустриско-прехранбени производи од 15,8%, и стоки од 9,8%.

1.3. Во октомври 2008 година, на светските берзи е забележано намалување на цените на најголемиот дел од металните и прехранбените производи.

Во октомври, цената на нафтата на светската берза се намали за 26,4% во однос на претходниот месец, и достигна 72,84 долари за барел. Споредено со октомври од претходната година, цената на нафтата е намалена за 12,1%.

Во рамки на металните производи, никелот, како производ со високо учество во македонскиот извоз, забележа месечен пад на цената од 31,8% и достигна цена од 12,140 долари за еден метрички тон (\$/мт).

Во овој период, веќе петти месец по ред, стабилни останаа цените на челикот и челичните лимови.

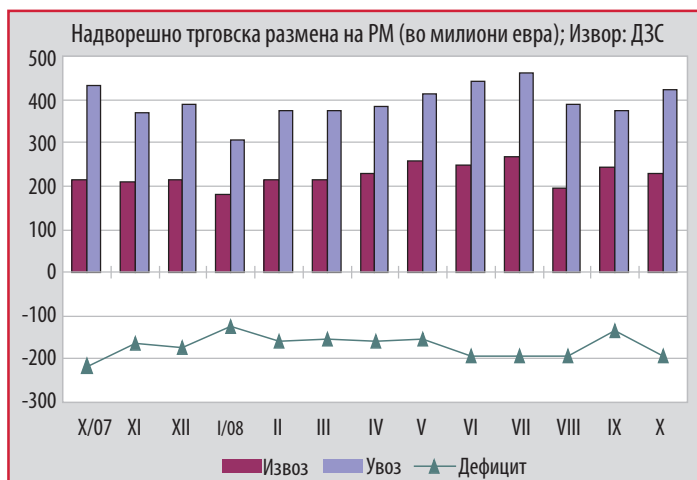
2. НАДВОРЕШЕН СЕКТОР

2.1. Во периодот јануари-октомври 2008 година, вкупната надворешно-трговска размена (изразена во евра), забележа пораст од 23,1% во однос на истиот период минатата година.

Притоа, физичкиот обем на извозот е зголемен за 4,9%, а неговата вредност достигна 2.287,2 милиони евра, што претставува пораст од 12,9%.

Зголемувањето на количинскиот увоз на стоки изнесува 6%, а неговата вредност изнесува 3.939,6 милиони евра, или пораст од 29,8%.

При вакви движења, дефицитот во размената остварен во десетте месеци од оваа година, пред се, поради поинтензивниот вредносен пораст на увозот од извозот, забележа пораст од 63,5% (642,2 мил. евра) во однос на истиот остварен до крајот на октомври минатата година и изнесува 1.652,5 милиони евра. Зголемениот дефицит во овој период од 2008 година, во поголем дел се должи на порастот на негативното салдо во размената на енергија (268,3 мил.евра), односно вредносно зголемениот увоз на нафта и производи од нафта (57,9%) и електрична енергија (40%).

Значајно учество (21,9%) во продлабочувањето на трговскиот дефицит има и намалувањето на позитивното салдо на размената кај железо и челик за 140,9 милиони евра во десетте месеци од оваа година, во однос на истиот период од минатата година. Истовремено, 10,8% од зголемениот дефицит се должи на порастот на увозот на друмските возила за 37,2% или 69,3 милиони евра.

Увоз на нафта и производи од нафта*)				
	I-X 2007	I-X 2008	Салдо 2008-2007	Стапки во %
Кг	1.031.859.961	1.082.763.994	50.904.033	4,9
ЕУР	361.854.051	571.394.361	209.540.310	57,9
\$	489.969.455	861.271.399	371.301.944	75,8

*) Претходни податоци

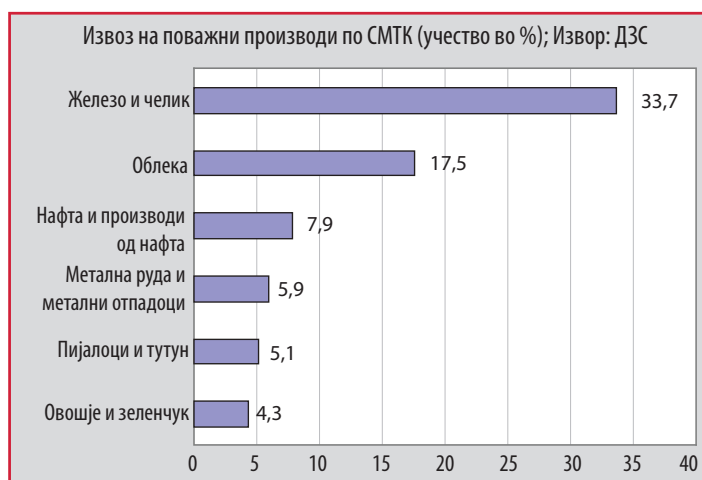
Увоз на електрична енергија*)				
	I-X 2007	I-X 2008	Салдо 2008-2007	Стапки во %
MWh	2.582.290	2.606.154	23.864	0,9
ЕУР	147.021.563	205.781.890	58.760.327	40,0
\$	203.599.447	308.914.560	105.315.113	51,7

*) Претходни податоци

Извоз на Република Македонија (по валути); пресметка МФ												
- по валути -												
извоз	I-X 2007					I-X 2008					апсолутна промена во валутна вредност	релативна промена во валутна вредност (во %)
валута	колич. 000 t	извоз во валута	просечен курс на денарот во однос на валутите	извоз во денари	структ. во %	колич. 000 t	извоз во валута	просечен курс на денарот во однос на валутите	извоз во денари	структ. во %		
EUR	2.356	1.433.802.904	61,1772	87.716.047.019	70,8	2.638	1.772.733.165	61,2374	108.557.569.918	77,7	338.930.261	23,6
USD	672	779.594.600	45,2875	35.305.890.448	28,5	538	755.320.191	40,8420	30.848.787.241	22,1	-24.274.409	-3,1
EUR+USD	3.028			123.021.937.466	99,2	3.176			139.406.357.159	99,8		
вк. извоз	3.035			123.976.198.392	100,0	3.182			139.699.373.118	100,0		12,7

Извор: Државен завод за статистика и НБРМ

2.2. Главни групи производи (според СМТК) со најголемо учество во извозот во овој период се: железо и челик со 33,7%, облека 17,5%, нафта и производи од нафта 7,9%, метална руда и метални отпадоци 5,9%, пијалаци и тутун 5,1%, овошје и зеленчук 4,3%.

Овие шест групи производи сочинуваат 74,3% од вкупниот извоз на државата.

Најголем дел од кумулативниот увоз на стоки во десетте месеци отпаѓа на: нафта и производи од нафта (571,4 мил. евра), железо и челик (467 мил. евра), друмски возила (255,6 мил. евра), текстилни предива и слично (254,9 мил. евра), електрична енергија (205,8 мил. евра), метална руда и метални отпадоци (160,5 мил. евра), индустриски машини и делови (116,7 мил. евра) и друго.

Извоз на железо и челик*)				
	I-X 2007	I-X 2008	Салдо 2008-2007	Стапки во %
000 Т	940,1	889	-51,3	-5,5
Мил. ЕУР	774,6	772	-3,0	-0,4
Мил. \$	1.047,0	1.165	118,3	11,3

*) Претходни податоци

Извоз на железо и челик*)				
	I-X 2007	I-X 2008	Салдо 2008-2007	Стапки во %
000 Т	794,6	819,2	24,6	3,1
Мил. ЕУР	329,2	467,1	137,9	41,9
Мил. \$	445,6	767,8	322,2	72,3

*) Претходни податоци

2.3. Гледано по региони, во десетте месеци од 2008 година, Европската унија (ЕУ 27) има доминантно учество во вкупната надворешно-трговска размена од 51,9% (извоз на стоки 59,8% и увоз на стоки 47,4%). Извозот во Европската Унија е поголем за 2%, а увозот бележи поинтензивен пораст од 23%, во однос на истиот период од 2007 година.

Во анализираниот период, јануари-октомври 2008 година, 91,7% од трговскиот дефицит на земјата е остварен во трговската размена со Русија, Швајцарија, Кина, Полска, Турција, Украина, Бразил, Словенија и Индонезија.

2.4. Гледано по валутна структура, еврото станува се по доминантно, при што 73,6% од надворешно-трговската размена е реализирана во евра и во однос на истиот период минатата година претставува пораст од 3,6 процентни поени (п.п.).

На страната на извозот и увозот, еврото е застапено со 77,7% и 71,6%, соодветно и во однос на истиот период лани, претставува поинтензивен пораст кај извозот за 6,9 п.п., а кај увозот 1,6 п.п.

3. ФИСКАЛЕН СЕКТОР

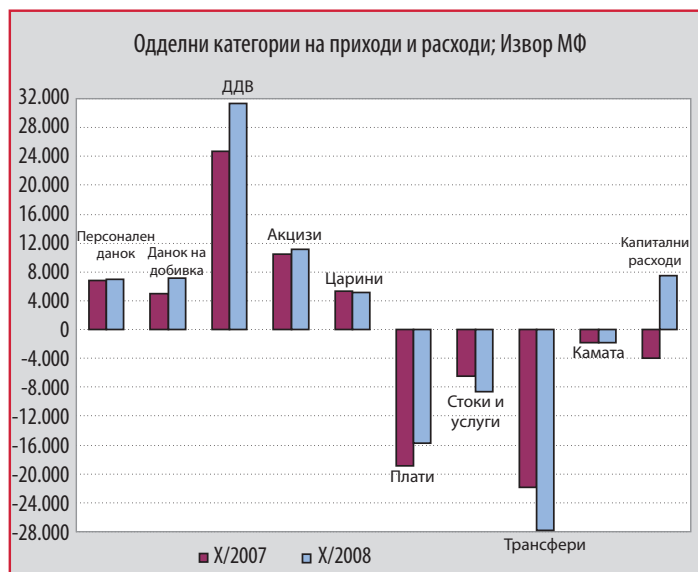
3.1. Во периодот јануари-октомври 2008 година, вкупните приходи на Централниот буџет изнесуваат 72.797 милиони денари (19,1% од БДП), што претставува зголемување од 13,7% во однос на истиот период од минатата година.

Ваквото зголемување на приходите се должи на зајакнатата економска активност и подобрената наплата на даночните приходи, а делумно и поради зголемувањето на потрошувачката, што особено се одразува кај приходите од индиректните даноци. Висок раст е оставрен и кај неданочните приходи поради исплатата на дивидендата од Телеком.

Даночните приходи во овој период се реализирани во износ од 63.946 милиони денари, што претставува зголемување од 10,3% во однос на истиот период минатата година.

Учеството на ДДВ во вкупните даночни приходи во десетте месеци од 2008 година изнесува 48,9%, а на акцизите 17,4%, при што, од овие два даноци се остварени приходи од 42.436 милиони денари, односно 2/3 од вкупните даночни приходи, (11,1% од БДП). Гледано по одделни категории, приходите од ДДВ забележаа значаен пораст од 26,9%, акцизите од 6,9%, данокот на добивка од 44,3%, односно досега остварени

се 79,8% во однос на ребалансираниот план (иако со намалена стапка од 10%). Приходите од царина се остварени речиси на исто ниво (помалку само за 0,2%), додека приходите од персоналниот данок се зголемени за 1,9% споредено со истиот период лани и покрај намалената и унифицирана даночна стапка од 10%. Неданочните приходи се зголемени за 44,3% во однос на истиот период минатата година, најмногу поради исплатата на дивидендата од Телеком за 2007 година, во износ од 3.784 милиони денари.

3.2. Во периодот јануари-октомври 2008 година, вкупните расходи на Централниот буџет изнесуваат 61.229 милиони денари (16,2% од БДП), што е повеќе за 15,5% во однос на истиот период од 2007 година.

Во структурата на реализираните вкупни расходи тековните расходи (53.819 милиони денари) учествуваат со 87,9%, додека капиталните расходи забележуваат учество од 12,1%.

Најголеми расходни ставки се трансферите (27.790 милиони денари) и платите и надоместоците (15.729 милиони денари). Во вкупните расходи на Централниот буџет, расходите за плати и надоместоци во овој период учествуваат со 25,7% и во однос на истиот период лани се намалени за 16,5%.

Расходите за стоки и услуги се извршени во износ од 8.566 милиони денари, односно имаат поголемо остварување во споредба со 2007 година за 32,8%.

Во делот на трансферите, во овој период се потрошени 27,5% повеќе средства споредено со истиот период 2007 година и претставуваат најголема расходна ставка, односно учествуваат со 45,4% во вкупните расходи (7,3% од БДП). Ваквото остварување се должи во дел и на фактот дека во дотациите до единиците за локална самоуправа се трансферира дел од данокот на додадена вредност, а се зголемува и бројот на единици за локална самоуправа, кои преминаа во втората фаза на децентрализација, при што се исплаќаат блок дотациите на 62 општини за финансирање на пренесените надлежности (средствата за исплата на плати и надоместоци на вработените во локалните јавни установи и материјалните трошоци). Трансферите кон Фондот за пензиско и инвалидско осигурување се извршени во износ од 8.058 милиони денари, или за 384 милиони денари помалку (4,5% намалување). Каматите се реализирани во износ од 1.734 милиони денари, што е помалку за 8,2% во споредба со 2007 година.

Средствата за капитални расходи изнесуваат 7.410 милиони денари, што е речиси двојно зголемување (83,6%) во споредба со истиот период 2007 година (2,0% од БДП).

3.3. Оттука, во периодот јануари-октомври 2008 година, остварен е суфицит на Централниот Буџет од 11.568 милиони денари (3,0% од БДП), додека суфицитот на консолидираниот буџет изнесува 11.000 милиони денари (2,9% од БДП).

4. МОНЕТАРЕН СЕКТОР

4.1. Во октомври 2008 година, примарните пари¹ покажуваат пораст од 19,2% на годишна основа (19,4% во септември), што во услови на незначително зголемување на нивото на готовите пари во оптек од 0,2%, целосно е резултат на засилениот пораст на вкупните ликвидни средства на банките од 38,5%.

На месечна основа примарните пари забележаа пораст од 4,2% кој се должи на пораст на двете компоненти, зголемување на вкупните ликвидни средства на банките од 11,2% и зголемувањето на готовите пари во оптек од 0,3%.

Во октомври 2008 година, во услови на тендер на износи, каматната стапка на благајничките записи го задржа нивото од 7%.

Каматните стапки на државните хартии од вредност изнесуваат 7,57% за три месечните државни записи, 7,86% за шест месечните, 7,99% за дванаесет месечните државни записи и 8,25% за двегодишните државни записи.

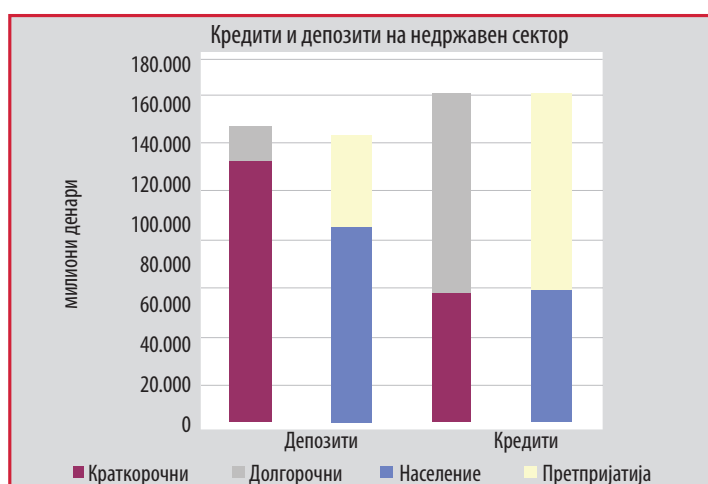
Во октомври, во услови на тендер со каматни стапки за три месечните и шест месечните и тендер на износи за двегодишните државни записи, се одржаа две аукции за три месечните државни записи, една аукција за шест месечните државни записи и една аукција на двегодишните државни записи.

4.2. Вкупниот депозитен потенцијал на недржавниот сектор² бележи забавен раст од 18,9% во однос на минатата година (наспроти 22,2% во септември 2008 година). Прв пат ова

година на месечна основа вкупните депозити се пониски за 0,9%, како резултат на намаленото штедење на населението и намалените депозити на претпријатијата.

Во октомври 2008 година, денарските депозити бележат пад од 0,6% на месечно ниво, додека девизните депозити остварија засилен пад од 2,0%. На годишно ниво, денарските и девизните депозити остварија пораст од 14,5% и 22,7%, соодветно.

Од аспект на секторската структура, заштедите на корпоративниот

1. Примарните пари се пресметани како збир од готовите пари во оптек, готовината во благајна и сметките на банките вклучително задолжителната резерва на девизните депозити.

2. Вкупниот депозитен потенцијал ги вклучува немонетарните и квази депозитите.

сектор се намалени за 2,3% на месечно ниво, додека заштедите на населението регистрираат намалување од 0,7%. Во однос на минатата година, депозитите на населението и претпријатијата се повисоки за 15,6% и 23,5%, соодветно.

Анализата на рочната структура за октомври, на годишна основа, покажува раст на краткорочните и на долгорочните депозити од 13,9% и 78,9%, соодветно. На месечна основа, краткорочните депозити се намалени за 0,2%, а долгорочните се зголемени за 10,9%.

4.3. Во октомври 2008 година се забележува зголемување на растот на кредитите кон приватниот сектор. Месечниот пораст на кредитите од 1,9% произлегува главно од зголеменото кредитирање на корпоративниот сектор. Во однос на минатата година, кредитниот раст бележи засилување и изнесува 39,6% (наспроти 38,4% во септември).

Месечниот пораст на кредитите на населението во октомври е речиси со ист интензитет и изнесува 2,3%, а кредитите на претпријатијата регистрираа поблаг пораст од 1,7% (наспроти 2,9% во септември). На годишна основа, пласманите на населението и претпријатијата се зголемија за 46,3% и 35,5%, соодветно.

Во рамки на кредитите на претпријатијата, на годишна основа се забележува поблаг пораст на краткорочните и долгорочните кредити на претпријатијата, од 33,7% и 37,0%, соодветно. На месечна основа, краткорочните кредити на претпријатијата забележаа намален пораст од 0,8%, додека долгорочните кредити се повисоки за 2,5%.

Од аспект на валутата, денарските кредити (кои ги вклучуваат и кредитите со валутна клаузула) бележат пораст од 41,5% на годишно ниво. Девизните кредити бележат пораст од 33,7% на годишна основа. Во однос на минатиот месец, денарските пласмани се зголемени за 2,3% и имаат доминантен придонес во вкупниот кредитен раст. Девизните кредити се повисоки за 0,7%.

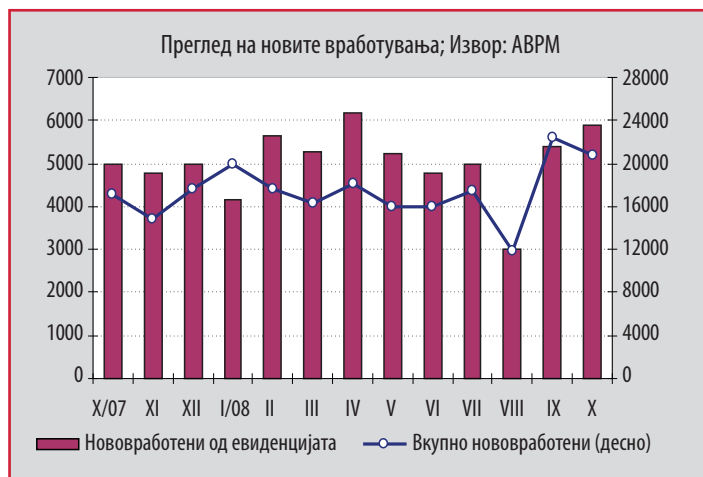
4.4. Во октомври 2008 година, просечната пондерирана каматна стапка на денарските кредити остана непроменета и изнесува 9,7%. Просечната каматна стапка на девизните кредити забележа пораст од 0,2 п.п. во однос на минатиот месец и изнесува 8,3%. Во однос на минатата година се забележува релаксирање на каматните услови на банките, односно просечната каматна стапка на денарските и девизните кредити остварија пад од 0,5 п.п. Меѓу банките, анализирано според големината, големите банки имаат најниска пондерирана активна каматна стапка, 8,9% за денарски и 8,3% за денарски кредити.

Пасивната каматна стапка на денарските депозити во октомври 2008 година регистрира пораст од 0,1 п.п. на месечно ниво и изнесува 6,2%, додека на годишна основа истата бележи зголемување од 1,1 п.п. Просечната каматна стапка на девизните депозити е зголемена во однос на минатиот месец за 0,2 п.п. и изнесува 2,7%, а на годишна основа бележи пораст од 0,7 п.п.

4.5. Бруто девизните резерви во октомври 2008 година изнесуваат 1.673,2 милиони евра и во однос на декември 2007 година остварија пораст од 9,8%. На месечно ниво, истите бележат пад од 0,9%, во услови на нето купопродажба на девизниот пазар од 10,0 милиони евра и продажба на 21,0 милиони евра, па нето ефектот од девизните трансакции е негативен.

5. СОЦИЈАЛЕН СЕКТОР

5.1. Во периодот јануари-октомври 2008 година, во Агенцијата за вработување на Република Македонија регистрирани се вкупно 176.364 засновани нови работни односи (неопределено време, определено и сезонски), што претставува зголемување од 10,9% споредено со истиот период од претходната година. Притоа, 42,2% од новите вработувања се однесуваат на неопределено време, додека останатиот дел се однесува на определено време и вршење сезонски работи.

Во текот на месец октомври засновани се нови 20.690 работни односи, од кои 28,5% се од регистарот на Агенцијата, и тие претставуваат 49,3% од вкупниот одлив од Регистарот. Како прилив во Агенцијата се регистрирани 11.297 лица, од кои 45,7% се лица на кои им престанал работниот однос.

Како резултат на ова, забележано е намалување на невработеноста за 641 лица, односно 0,2% споредено со претходниот месец. Така, во октомври 2008 година бројот на невработени изнесува 343.051 лица, од кои 71.638

(20,9%) се изјасниле дека се пријавуваат само за остварување на правото на здравствено осигурување, а останатите активно бараат работа. Во однос на истиот месец од минатата година, бројот на невработените лица е намален за 4,7%.

Најголем процент од невработените, односно 66,7% се од урбани средини (градско население), а 57,9% се мажи. Анализирano според степенот на образование, поголемиот дел, односно 51,7% од невработените се неквалификувани или полуквалификувани, додека 7% имаат вишо или повисоко ниво на образование. Гледано според возрастните групи, најголемиот дел од невработените (60,2%) припаѓаат во категоријата 25-49 години. Имено, 82,4% имаат статус на невработени една година или повеќе.

5.2. Во октомври 2008 година, во Фондот за пензиско и инвалидско осигурување се евидентирани 271.856 пензионери, што претставува годишно зголемување од 0,5%.

За исплата на пензии, во овој месец се потрошени 2.570,7 милиони денари, што претставува 52,9% од вкупните социјални трансфери во владиниот Буџет. Имено, заклучно со октомври, 6% од проектираниот БДП се троши за оваа намена.

Во октомври 2008 година вредноста на просечната пензија изнесуваше 9.548 денари, што на годишно ниво претставува пораст од 21,6%. Соодносот на просечната пензија со просечната исплатена нето плата во септември 2008 година (последен

расположив податок) изнесува 56,6%, што претставува намалување од 3,3 п.п. споредено со претходниот месец, како резултат на порастот на платите во септември.

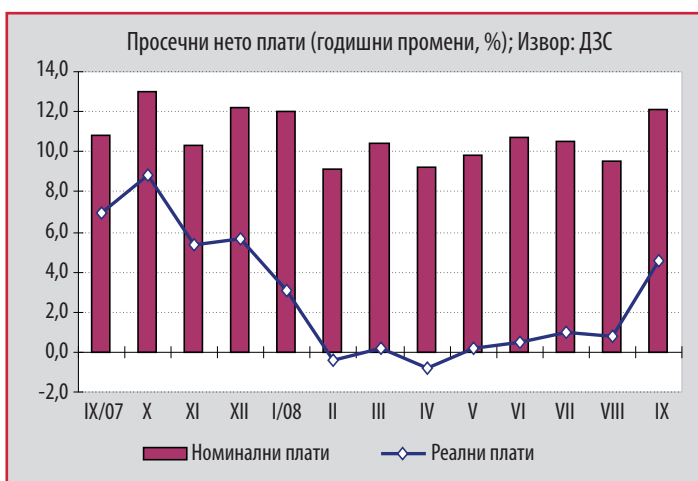
5.3. Бројот на корисници на социјална парична помош во септември (последни расположиви податоци) изнесува 57.591 домаќинства, што претставува благо зголемување споредено со претходниот месец.

Притоа, за исплата на социјална парична помош се потрошени 133,7 милиони денари. За помош по основ на туѓа нега, во септември се потрошени околу 80 милиони денари за 20.134 лица, што претставува годишно намалување од 10%. Како корисници на постојана парична помош во овој месец се регистрирани 5.189 лица и за нив се потрошени 18 милиони денари, додека здравствена заштита користат 5.212 лица, за што се потрошени 4,2 милиони денари. Вкупните исплати за социјална помош претставуваат 4,9% од вкупните реализирани социјални трансфери во септември.

5.4. Во периодот јануари–септември 2008 година (последни расположиви податоци) споредено со истиот период од 2007 година, забележан е пораст на просечната номинална и реална нето плата за 10,4%, односно 1,0%.

Во септември 2008 година просечната месечна нето-плата по вработен изнесуваше 16.886 денари, што претставува двоцифрен раст од 12,1% на годишна основа, додека на месечна основа растот изнесува 6,7%, што се должи на зголемените плати во секторот јавна управа и одбрана (за 13,3%), образованието (за 9,5%) и секторот здравство и социјална работа (за 8,4%). Процентот на невработени кои не примиле плата изнесува 8,3%, и е за 3,3 процентни поени понизок од септември 2007 година.

КВАРТАЛЕН ЕКОНОМСКИ ИЗВЕШТАЈ

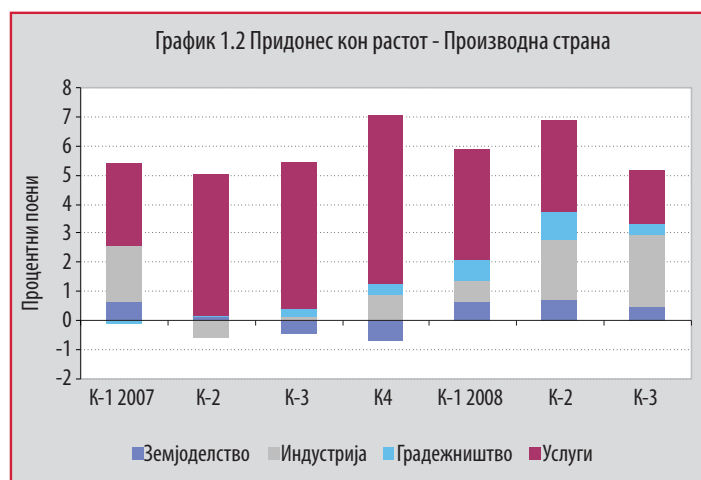
К-3-2008

РЕЗИМЕ

- **Реалниот раст на БДП** во К-3-2008 изнесува 5,5%, што претставува за 0,5 п.п. повисок раст од оној остварен во К-3-2007. **Индустриското производство** забележа значителен пораст од 13%.
- **Растот на вработеноста** изнесува 3,6% во однос на К-3-2007, додека **стапката на невработеност** (33,0%) забележа намалување за 1,2 п.п. во однос на К-3-2007.
- **Стапката на инфлација** изнесува 8,4% (к/к-4), споредено со 9,9% од претходниот квартал.
- **Нето платата** номинално порасна за 10,7%, додека пак реално порасна за 2,3%.
- **Буџетскиот суфицит** на крајот на К-3 изнесува 2,7% од планираниот БДП во 2008 година. **Фискалното оптоварување** во К-3, измерено како утврден дел на буџетски приходи во однос на номиналниот БДП, изнесува 29,5% што претставува намалување од 0,8 п.п. **Вкупниот јавен долг** на крајот на К-3 изнесува 28,5% од БДП, што претставува зголемување од 0,4 п.п.
- **Кредитите на приватниот сектор** забележаа пораст од 38,4% во однос на К-3-2007, што претставува благ пад на кредитниот раст. Кредитниот раст во однос на номиналниот БДП изнесува 42,4% и е понизок за 0,6 п.п. во однос на истиот во претходниот квартал.
- **Македонскиот берзански индекс** МБИ-10 забележа понатамошен пад од 52% на квартална основа.
- **Извозот на стоки** порасна за 16,8%, додека **увозот на стоки** забележа пораст од 28,5%.
- **Трговското салдо** (-26,5% од БДП) бележи подобрување во однос на К-2, а и **дефицитот на тековната сметка** се подобри (7,6% од БДП), но сепак и натаму претставува главен извор на економски ризик.
- Индексот на **реалниот ефективен девизен курс на денарот** продолжи со трендот на намалување започнат во К-2, што упатува на одредено подобрување на извозната конкурентност на македонската економија.

1. МАКРОЕКОНОМСКИ ТРЕНДОВИ И РЕАЛЕН СЕКТОР

Во К-3-2008, БДП по тековни цени изнесуваше 104.772 милиони денари. По глава на жител тоа е 51.230 денари и во однос на истиот квартал од 2007 претставува номинален пораст од околу 5.500 денари. Во К-3-2008, **реалниот раст на БДП** изнесуваше 5,5% во однос на истиот квартал од 2007 година и претставува благо зголемување на растот од К-1-2008 (5,3%), додека во однос на претходниот квартал (6,2%) бележи намалување, главно поради ефектите од глобалната економска криза (График 1.1). Прилагоден за сезонското влијание, во К-3-2008 БДП постигна реален раст од 5,5% во однос на К-3-2007 и 1% во однос на К-2-2008. Растот во К-3 е на широка основа, при што сите сектори од економијата, освен секторот Сообраќај и врски и Финансиско посредување, забележаа пораст. Во К-3-2008 главен носител на растот е преработувачката индустрија (10,6%) и трговијата на големо и мало (8,9%). Во целина, услугите бележат забавување на порастот од претходните квартали (3,6% во К-3) (График 1.2).

Индустриското производство забележа значителен годишен пораст од 13% во К-3-2008, и претставува натамошно зголемување на растот во однос на претходните квартали (12,4% во К-2-2008 и 6,5% во К-1-2008).

Гледано од **расходната страна на БДП**, во К-3-2008, финалната потрошувачка забележа номинален раст од 15,4%, бруто-инвестициите од 38%, извозот од 17,9%, а увозот од 27,2%. Номиналниот придонес на финалната потрошувачка во растот е 5,6%, исто како и претходниот квартал; придонесот на бруто-инвестициите е 4,6%, што претставува значајно намалување во однос на нивоата од претходните квартали (11,6% во K1 и 15,6% во K-2), а придонесот на трговското салдо беше вообичаено негативен, -5,1%, но значително подобрен во однос на

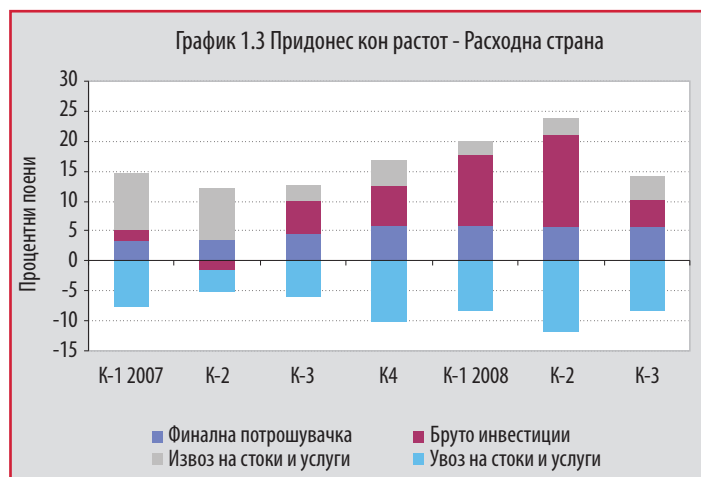
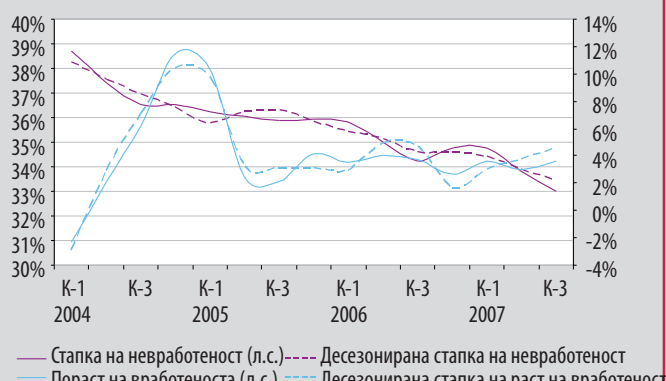
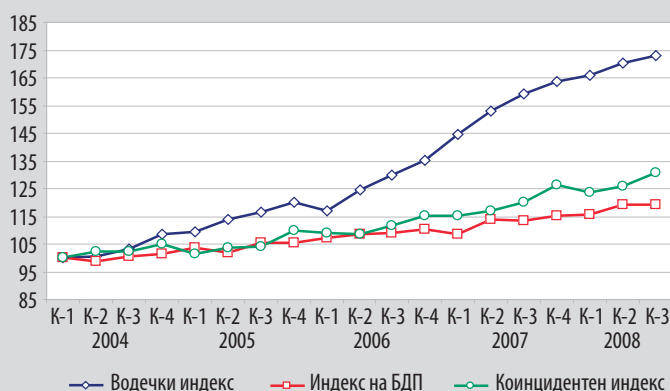

График 1.4 Пазар на труд

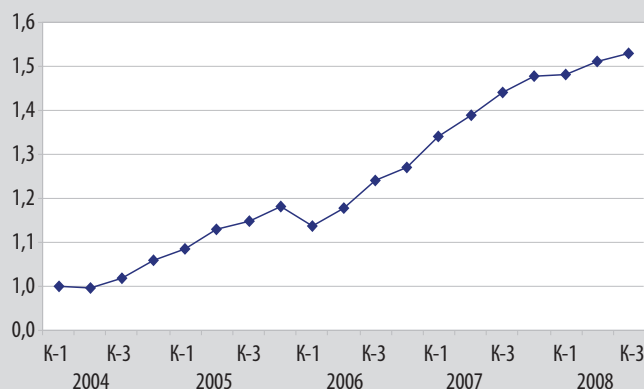
К-2 кога изнесуваше -15,9%. Иако вредностите се номинални и се повисоки поради високата инфлација во К-3, сепак компонентите на растот забележуваат и интензивираат реален пораст (дефлирани со Индексот на трошоци на живот) во однос на претходните квартали. Овој раст директно се ефектуира врз зголемување на побарувачката за увозни добра како инпути во производниот процес и, оттука, врз зголемување на трговскиот дефицит, кој во номинален износ порасна за 109,5% во К-3-2008 во однос на истиот квартал од претходната година.

График 1.5 Водечки и коинцидентен индекс и индекс на БДП (десезониран)

Во К-3-2008, **растот на вработеноста** изнесуваше 3,6% споредено со К-3-2007 и бележи зголемување од 0,6 п.п. во однос на растот остварен во претходниот квартал. Имајќи во предвид дека растот на активното население беше забележителен, невработеноста се намали за 1,3%, додека **стапката на невработеност** изнесуваше 33%, и во однос на К-3-2007 бележи намалување за 1,3 п.п.

График 1.6 Однос на водечкиот и заостанувачкиот индекс

Ако се исклучи сезонското влијание, стапката на невработеност не бележи значајни промени, односно истата е повеќе од структурен отколку од фрикционен карактер. Генералниот тренд на намалување на невработеноста што започна во 2006 се очекува да продолжи во наредниот период, но со побавно темпо од првичните очекувања.

Водечкиот композитен индекс, MakLead, во К-3-2008 порасна за 2,5 индексни поени во однос на претходниот квартал, и за 13,7

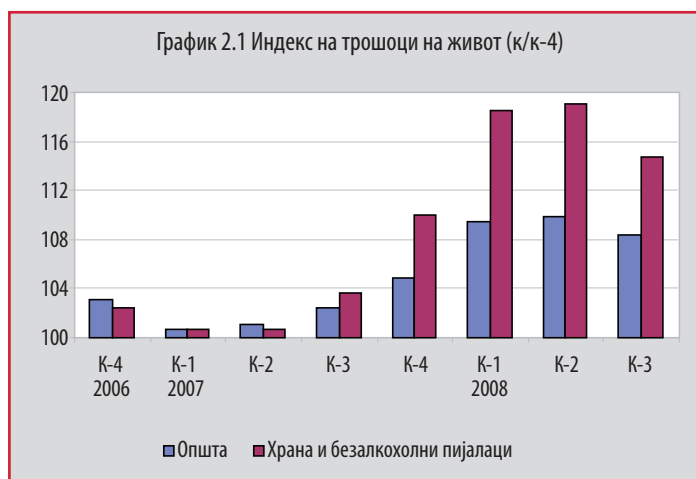
индексни поени во однос на истиот квартал од 2007 година. MakLead бележи забавување по високиот раст во претходниот квартал (4,5 индексни поени). **Водечкиот дифузен индекс**, во К-3-2008 забележа позитивни движења кај 69% од компонентите на композитниот индекс, за разлика од истиот квартал од 2007 кога истиот показател изнесуваше 100.

Односот на водечкиот и заостанувачкиот индекс е во постојан пораст во целокупниот период на набљудување. Поинтензивно зголемување на овој показател се забележува почнувајќи

од 2006 година, која може да се земе како апроксимативна пресвртна точка во економијата, имајќи предвид дека просечната вредност на показателот во периодот пред тоа е блиску до единица. Во К-3-2008, овој однос забележува понатамошен пораст во однос на претходниот квартал, после благата стагнација во К-1, и ја достигнува вредноста од 1,53, што сугерира дека водечкиот индекс е за околу 53% повисок од заостанувачкиот индекс.

2. ЦЕНИ, ТРОШОЦИ И ПРОДУКТИВНОСТ

Во К-3-2008, **стапката на инфлација**, мерена според индексот на трошоците на живот, изнесуваше 8,4% (к/к-4), споредено со 9,9% од претходниот квартал. **Трошоците за храна** се зголемија за 14,7%, споредено со К-3-2007, придонесувајќи со 5,6 п.п. во вкупниот пораст на потрошувачките цени, имајќи предвид дека просечно македонско домаќинство издвојува 38,2% од личната потрошувачка за исхрана. Висок раст на цените на годишна основа имаше и во категориите Хотели и ресторани (13,1%), Домување (6,3%) и Сообраќај (5,1) односно во оние сектори каде растот на цените на храната и енергентите имаа директно влијание. Сепак, растот на цените има надолен тренд, посебно во секторите каде мерките на Владата за намалување на нафтениот шок имаа влијание. Така, во секторот Сообраќај падот на цените изнесуваше 1,4% на месечна основа. Во секторот Домување имаше раст од 1,4% како резултат на повисоките цени за греење. Базичната инфлација која го исклучува ефектот на храната и енергијата, изнесува 2,4%, споредено со 2,6% во претходниот квартал. Во наредниот период се очекува да продолжи надолниот тренд на потрошувачките цени со оглед на движењата на светските стоковни берзи и одржувањето на базичната инфлација на стабилно ниво.

Цените на мало во К-3-2008 година се повисоки за 7,3% споредено со истиот квартал од 2007, при што растот е највисок кај индустриско-прехранбени производи (15,9%) и прехранбени производи (14,9%). Притоа, на месечна основа забележителен е падот на цените во земјоделството од 5,1%. Вредноста на потрошувачката кошница за исхрана и пијалаци за едно четиричлено домаќинство, пресметана врз основа на цените на мало, е зголемена за 14,5% во однос на К-3-2007, и претставува 74% од просечната нето плата.

Во К-3-2008, **брuto платата** порасна за 8,9% во однос на К-3-2007, што е за 0,8 п.п. повисок раст од истиот остварен во претходниот квартал. Истовремено, нето **платата** порасна за 10,7% и исто така бележи зголемување на растот од 0,8 п.п. од претходниот квартал. Побавниот

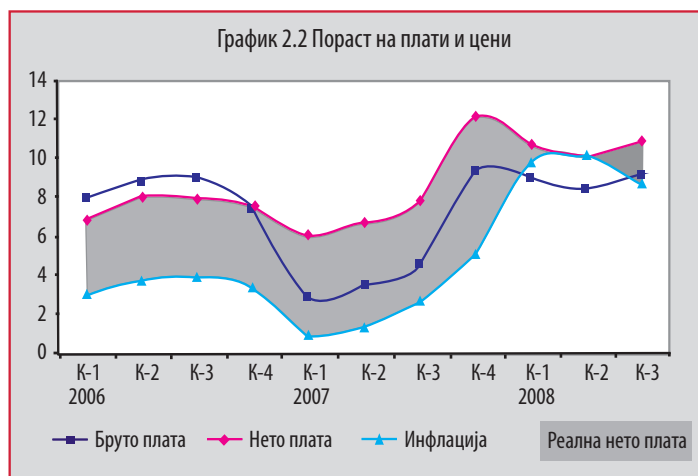
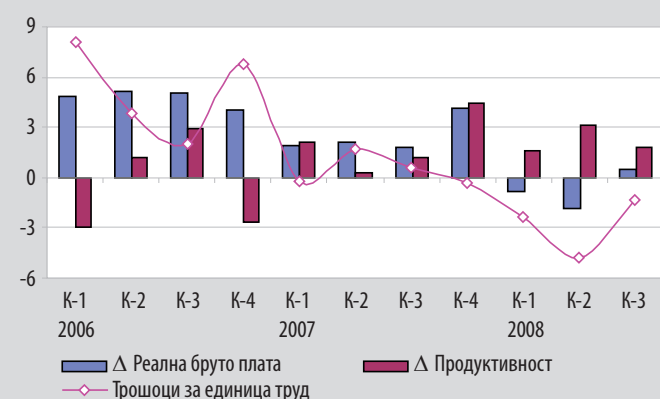

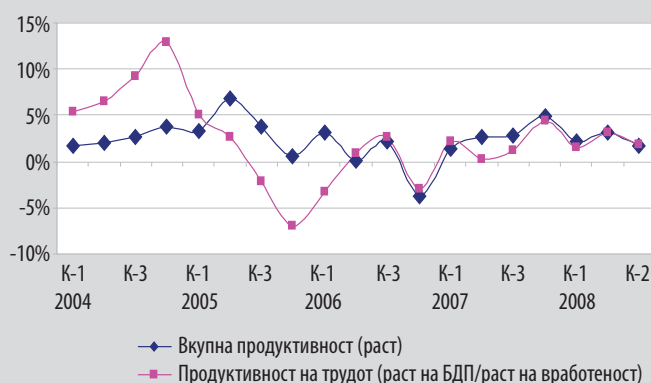
График 2.3 Движење на трошоците за единица труд и нејзините компоненти

раст на бруто платата во однос на нето платата се должи на намалувањето на персоналниот данок на доход од 12% на 10% од почетокот на 2008 година. Надолниот тренд на инфлацијата услови реалната нето плата да биде повисока за 2,3% (види засенчена површина на График 2.2).

Во К-3-2008, **продуктивноста на трудот и вкупната факторска продуктивност** забележаа зголемување од 1,8% и 1,7%, соодветно, во однос на К-3-2007. Слично како и продуктивноста на трудот, и вкупната факторска продуктивност има пад на растот споредено со растот во претходниот квартал од 3,1%.

График 2.4 Продуктивност на трудот и вкупна факторска продуктивност

Трошоците за единица труд (ТЕТ), мерени како сооднос на реалната бруто плата и продуктивноста, продолжија со позитивниот тренд и во К-3-2008, намалувајќи се за 1,4% на квартална основа. Ваквата појава е резултат на тоа што растот на продуктивноста беше следен со понизок раст на реалната бруто плата (од 0,5%). ТЕТ бележат највисок пад

во примарниот сектор, од 16,3%, најмногу како последица на високиот пад на реалната бруто плата (од 12,7%). Продуктивноста во примарниот сектор, како и во индустријата, изнесува 4,4%. Притоа, во индустријата ТЕТ се пониски за 6%. Во секторот услуги, имајќи во предвид дека реалната бруто плата се намали со иста стапка како и продуктивноста, ТЕТ не се променија.

3. ФИСКАЛЕН СЕКТОР

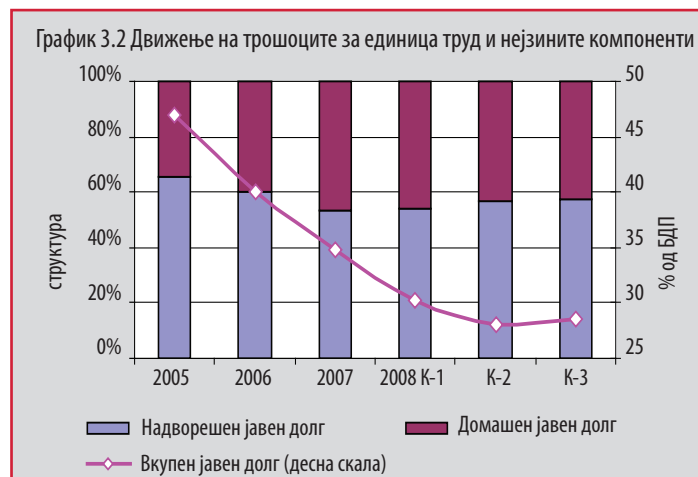
Фискалните движења во К-3-2008 резултираа со **суфицит во Буџетот** на РМ од 6,4 милијарди денари. Тоа придонесе за зголемување на буџетскиот суфицит на 2,7% од БДП во првите три квартали од 2008 година. Имајќи во предвид дека во четвртиот квартал се очекува да се реализираат голем дел од планираните капитални инвестиции, може да се очекува фискалната позиција на државата да се претвори во дефицит, но сепак далеку под планираните 1,5% од БДП, како резултат на добрите перформанси на страната на приходите.

Приходите на Општиот владин буџет во К-3-2008 се повисоки за 17,1% во однос на претходниот квартал, додека споредено со истиот квартал од претходната година се зголемија за 13,9%. Поголемиот дел од приходите се **даночни**, учествувајќи со 53% во вкупните буџетски приходи, а нивниот раст изнесува 7,5% споредено со К-3-2007. Високиот раст на финалната потрошувачка во К-3 имаше влијание врз растот на приходите од индиректни даноци, предизвикувајќи приходите од увозни давачки да растат најинтензивно, со 18,7%. Приходите од ДДВ, кои претставуваат најзначаен дел на даночните приходи, се зголемија за 8,1%, додека

приходите од акцизи пораснаа за 2%. Кај директните даноци, значителен е растот на приходите од данок од добивка (36,8%), имајќи предвид дека растот на профитабилноста на фирмите во претходната година надмина 70%. Наплатата на приходите од персоналниот данок на доход е намалена за 10,4% во К-3-2008, што не е во согласност со економските параметри. Освен тоа, приходите од социјални придонеси се повисоки за 16,7%, а нивниот дел во вкупните буџетски приходи е зголемен на 26%. Учеството на **неданочните приходи** изнесува 19,4%, а нивниот раст е 30,6%, што е резултат на повисоката дивиденда на Македонски телеком исплатена оваа година (август), но и на повисоките приходи од сопствени активности.

Расходите на Општиот владин буџет

во К-3-2008 иако пониски за 2,5% во однос на претходниот квартал, споредено со К-3-2007 се зголемија за 16,2%. Тековните расходи се зголемија за 15,3%, учествувајќи со 90,3% во вкупните расходи. Во рамки на **тековните расходи** трансферите пораснаа за 28,7%, како резултат на зголемените трансфери кон локалната власт (повисоки за 2,4 пати), односно преминот кон втората фаза на децентрализација. Ова предизвика пад на расходите во Општиот владин буџет за плати и надоместоци за 17,9%, имајќи предвид дека голем дел од платите за образование и култура сега се исплаќаат од буџетот на општините. Расходите за стоки и услуги се повисоки за 18,9%, додека каматните плаќања се пониски за 4,4%. **Капиталните расходи** во К-3-2008 се за 25% повисоки споредено со К-2-2007, и претставуваат 35,1% од планираните во 2008 година. Во наредниот квартал се очекува зголемување и интензивирање на извршувањето на капиталните инвестиции, кои се планирани на 6,3% од БДП.

Фискалното оптоварување, мерено како утврден дел на буџетски приходи¹ во однос на номинален БДП, во К-3-2008 изнесува 29,5% и претставува намалување од 0,8 п.п. во однос на К-3-2007. Вкупните буџетските расходи претставуваат 29,3% од БДП, што е за 0,5 п.п. повисок износ во однос на К-3-2007.

Вкупниот јавен долг² на крајот на К-3-2008 изнесува 28,5% од БДП, што е зголемување од 0,4 п.п. во однос на крајот од претходниот квартал. Ваквиот раст се должи на зголемувањето на

1. Вклучува даночни приходи, социјални придонеси и еден дел од неданочните приходи

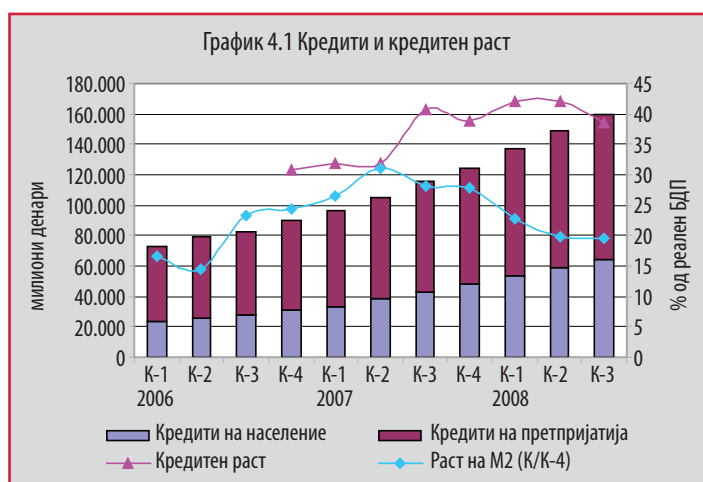
2. Според GFS методологија

надворешниот јавен долг, додека домашниот јавен долг и понатаму се намалува што е резултат на позитивната фискална позиција на државата во овој период. Притоа, 42,8% од вкупниот јавен долг е домашен, додека останатиот дел е надворешен јавен долг (График 3.2).

Долгот на Општа влада, кој не го вклучува долгот на НБМ и јавните претпријатија, на крајот на К-3-2008 е незначително зголемен на 20,8%, односно за 0,7 п.п. во однос на јуни 2008 година. Ова е уште еден доказ за здравата фискална политика, што е еден од Мастришките критериуми (лимит на долгот на Општата влада од 60%).

4. МОНЕТАРНО-ФИНАНСИСКИ ДВИЖЕЊА

На крајот на К-3-2008, **примарните пари** забележаа пораст од 3,7% во однос на претходниот квартал, а на годишно ниво забележаа пораст од 23,9%, пред се поради зголемената ликвидност на депозитните банки. Во К-3-2008, **монетарниот агрегат М1** се зголеми за 0,3% во однос на К-2-2008, додека на годишна основа порастот изнесува 20,5%, главно како резултат на високиот пораст на депозитните пари од 36%. Пошироките монетарни агрегати **М2 и М4**, во К-3 бележат пораст во однос на претходниот квартал (2,9% и 3,8% соодветно), со интензитет што соодветствува на порастот на депозитите во истиот квартал, иако растот на М2 (к/к-4) бележи одредена забавена динамика (19,5% во К-3-2008 и 19,8% во К-2-2008).

Кредитите на приватниот сектор

во К-3-2008 бележат пораст од 38,4% во однос на К-3-2007, но во однос на К-2 кредитниот раст е намален за 3,7 п.п. како резултат на рестриктивните мерки на монетарната политика преземени претходно од страна на НБРМ. Забавување на растот, иако мало, се забележува кај кредитите на претпријатија и тоа за 1,7 п.п. (од 34,7% во К-2 на 33% во К-3), од што може да се заклучи дека банките започнаа да ја следат политиката диктирана од НБРМ во правец на смирување на инфлационите

тенденции кои го достигнаа врвот кон средината на годината. Од друга страна, растот на кредитите за население, е значително забавен за 6,9 п.п. (47,6% во К-3 во однос на 54,5% во К-2). Кредитите на приватниот сектор во однос на планираниот номинален БДП за 2008, во К-3-2008 изнесуваат 39,5% и забележуваат пораст во однос на претходниот квартал од 2,7 п.п., а кредитниот раст бележи мало забавување.

Вкупниот **депозитен потенцијал** на приватниот сектор бележи тренд на пораст, а динамиката на порастот е забрзана (22,1% во К-3-2008 наспроти 18,7% во претходниот квартал). Во К-3-2008, депозитите на населението се зголемија за 19,7% во однос на К-3-2007, што претставува помал пораст за 0,3 п.п. во однос на К-2-2008. Депозитите на претпријатијата бележат пораст од 24,7% во однос на К-2-2007, при што растот е значително забрзан во однос на К-2-2008 (зголемување на растот од 11,2 п.п.).

Каматната стапка на благајничките записи на НБРМ се задржа на исто ниво како и во К-2-2008, на 7%. За споредба, референтната каматна стапка во Еврозоната неколку пати беше намалена кумулативно за 2,25 п.п. во споредба со јули 2008, и започнувајќи од 21 јануари 2009

година изнесува 2%. Со оглед на тоа што главната причина за зголемувањето на каматната стапка на благајничките записи – растот на инфлацијата, е ставен под контрола од средината на годината, натамошен раст на каматната стапка не се очекува, а како реакција на глобалната финансиска криза, препорачливо е да се премине кон нејзино намалување, чекор што веќе го преземаат трите водечки централни банки ECB, FED и Банката на Англија.

Просечната пондерирана каматна стапка за денарските кредити на крајот на К-3-2008 изнесуваше 9,6%, забележувајќи пад од 0,4 п.п. на годишно ниво, и пад од 0,1 п.п. во однос на претходниот квартал. Каматните стапки на депозитите бележат континуиран пораст, така што на крајот од К-3-2008 пасивната каматна стапка на денарските депозити се зголеми за 1,1 п.п. во однос на К-3-2007 и изнесува 6,1% и е за 0,3 п.п. повисока од К-2-2008. Во претстојниот период не се очекува намалување на банкарските каматни стапки, главно поради тековната монетарна политика на зголемена референтна каматна стапка, но и поради финансиската криза во САД која веќе се прелеа и во европските финансиски институции кои претставуваат деловни партнери на македонските банки.

Македонскиот берзански индекс МБИ-10, како агрегатен показател на берзанските движења, на крајот од К-3-2008 забележа пад од 9% во однос на К-2-2008, а падот во однос на К-3-2007 е уште позабележителен и изнесува високи 52%. Понатамошниот пад на берзанската активност во К-3-2008 се должи главно на глобалните економски состојби и слабеењето на пазарот на капитал во светски рамки поради глобалната финансиска криза.

5. НАДВОРЕШЕН СЕКТОР И ПЛАТЕН БИЛАНС

Во К-3-2008, **извозот на стоки**, изразен во евра, порасна за 16,8% во однос на истиот квартал од 2007 година, стапка на раст што е повисока од К-2 (14,7%) и К-1 (9,4%). **Увозот на стоки**, изразен во евра, во истиот квартал забележа повисок пораст од 28,5% во однос на К-3-2007 година и по високиот раст во К-2 (40,8%) се намали на ниво од К-1. Најголем раст на увозот, покрај категориите Минерални горива и мазива (58,1%) и Суровини (43%), забележуваат и категориите Пијалаци и тутун (32%), Машини и транспортни уреди (30%), Производи класифицирани според материјалот (29,7%) и Хемиски производи (23,2%). Порастот на увозот на овие категории добра кои се интермедијарни инпути во процесот на производство, упатува на зајакнување на производната активност во следните квартали и е во согласност со проекцијата за растот во следните квартали.

Трговската отвореност на РМ во К-3-2008 изнесува 109,1% и претставува релативно задржување на нивото од К-1, но намалување во однос на К-2 кога изнесуваше 115,6%. Последното се должи на нискиот раст на извозот, како и на порастот на БДП во К-3-2008. **Обемот на размена со ЕУ** во К-3-2008 изнесува 52,3% од вкупната трговска размена на РМ во однос на К-2 и истиот не бележи значителни промени. Втор најзначаен надворешно - трговски партнер на РМ останува Србија, при што обемот на размена во К-3-2008 е 12,9% од вкупната размена и бележи мал пад во однос на К-2.

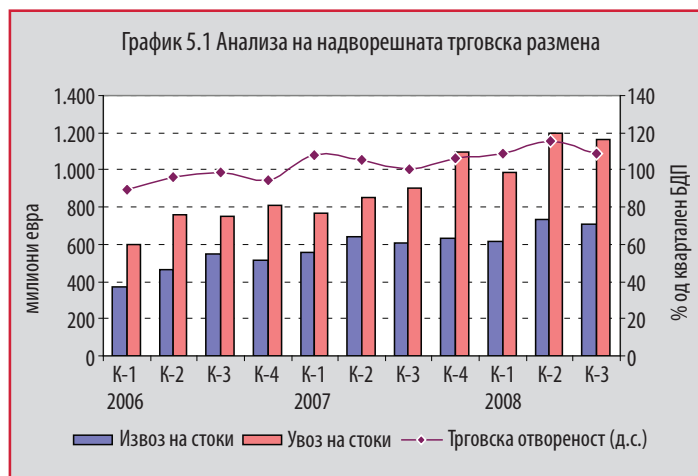

График 5.2 Анализа на тековна сметка

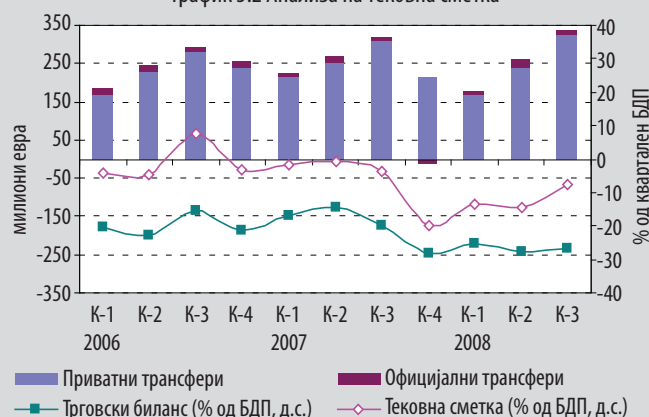

График 5.3 Номинален и реален ефективен девизен курс

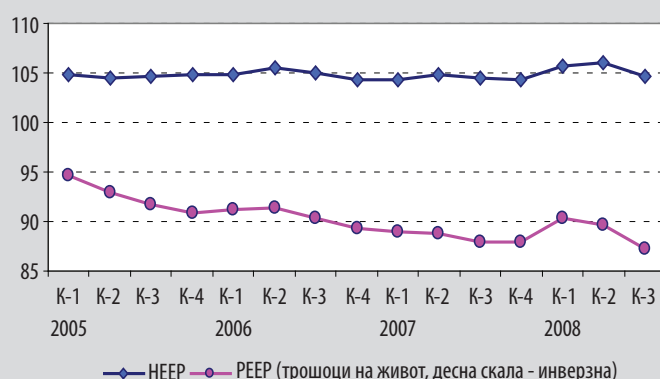
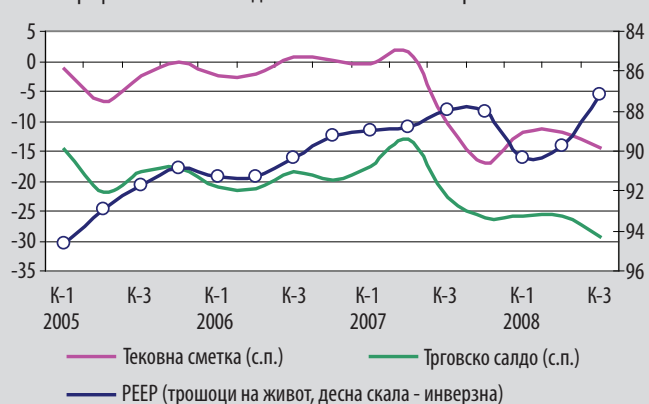

График 5.4 РЕЕР и салдо на тековна сметка и трговски биланс

Како резултат на смирувањето на инфлациските притисоци, но сеуште скапата увозна енергија, во К-3-2008, **трговското салдо** достигна 26,5% од БДП и бележи одредено подобрување во однос на К-2 (-27,6). Во истиот квартал, **нето-тековните трансфери**, за разлика од претходните два квартали кога бележеа пад, за прв пат на квартално ниво забележаа раст (за 4,5%) во однос на К-3-2007, а во нивни рамки, продолжуваат и натаму да доминираат приватните трансфери (96%). Поради растот на тековните трансфери и подобрувањето на трговскиот биланс во К-3, **салдото на тековната сметка** на платниот биланс, иако сеуште негативно, бележи значително подобрување во однос на К-1 (13,3%) и К-2-2008 (14,3%) и изнесува 7,6% од БДП, но сепак и натаму претставува главен извор на економски ризик во претстојниот период.

Номиналниот девизен курс денар/евро и понатаму остана интер-медијарен таргет на монетарната политика. Во К-3-2008 **номиналниот ефективен девизен курс** на денарот бележи депрецијација во однос на претходните два квартали. Индексот на **реалниот ефективен девизен курс на денарот**, пресметан врз основа на индексот на трошоците на живот, забележа натамошно намалување, после апрецијацијата во првиот квартал на годината. Од друга страна, РЕДК пресметан врз основа на индексот на цени на производителите на индустриски производи бележи мала депрецијација, што упатува на одредено подобрување на извозната конкурентност на македонската економија. Ова би можело да даде

објаснување за подобрувањето на негативните салда на трговската и тековната сметка во К-3 (График 5.4).

■ АКТУЕЛНИ ВЕСТИ ОД РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

МАКЕДОНИЈА ОД 2009 ГОДИНА ЌЕ ГИ КОРИСТИ ИПАРД ФОНДОВИТЕ

Република Македонија и Европската комисија потпишаа Секторска спогодба за ИПАРД програмата, што е дел од Инструментот за пред-пристапна помош за рурален развој, а која ја одредува улогата и функциите на структурите што подлежат на акредитација, начинот на комуникација со ЕК и одговорностите на државата за информирање на јавноста.

Документот, во Брисел, од име на македонската Влада го потпиша вицепремиерот за европски прашања Ивица Боцевски, а од страна на ЕК директорот на Генералниот директорат за земјоделство и рурален развој Жан-Лук Демарти.

Со Спогодбата, Македонија во делот на земјоделството добива третман како земја членка. Таа претставува и предуслов за профункционирање на Платежната агенција преку која ќе се врши исплатата на средствата наменети за реализираните проекти за рурален развој. Платежната агенција е воспоставена и се очекува да ја добие потребната акредитација во првата половина на 2009 година. Правилата за користење на средствата се ригорозни, а од Владата се очекува да се искористат што е можно повеќе и оти нема ризик да не се искористат парите бидејќи се предвидени да се користат до 2010 година. За периодот од 2007 до 2010 година ќе бидат достапни 31,5 милиони евра за проекти за рурален развој преку ИПАРД фондовите.

Средствата се наменети за поддршка на инвестиции во фарми, во преработувачкиот сектор и за економски проекти во рурален развој што не се поврзани со земјоделство, како што се селски туризам, ракотворби и слично. Поддршка ќе добијат проекти од секторите млеко и месо, овошје и зеленчук и вино и грозје.

ЕВРОПСКАТА КОМИСИЈА ОДОБРИ 244 МИЛИОНИ ЕВРА ПОМОШ ЗА МАКЕДОНИЈА

Европската комисија (ЕК) ќе издвои 244,3 милиони евра за Македонија, за поддршка на реформите и развојот во периодот од 2008 до 2010 година во рамки на програмата за предпристапна помош.

Вкупниот износ на планот на земјите од Западен Балкан и Турција, во рамки на Инструментот за пред-пристапна помош за периодот од 2008 до 2010 година, изнесува 4,471 милијарди евра. Средствата се наменети за земјите со статус кандидати или потенцијални кандидати за членство во ЕУ, со цел јакнење на политичките и економски реформи и развој, како би ја оствариле својата европска перспектива.

Во рамки на планот за помош за 2008-2010, Европската комисија наменила 359,1 милиони евра за Косово, 99,9 милиони евра за Црна Гора, за Босна и Херцеговина 269,9 милиони евра, 451,4 милиони евра за Хрватска, 584 милиони евра за Србија и 245,1 милиони евра за Албанија. Најмногу средства и доделила на Турција, вкупно 1.758 милијарди.

СТАНУВАМЕ ПОАТРАКТИВНА ЗЕМЈА ЗА СТРАНСКИ ИНВЕСТИЦИИ

Стануваме поатрактивна земја за странски инвестиции, бидејќи сме една од ретките земји надвор од Европската унија што им дава одредена доверба на странските фирми за одржливоста на предностите што ги гледаат тука. Очекувам повеќе интерес за Македонија, но и зголемена конкуренција, пред се со Србија која, иако има послаба стабилност и безбедност од Македонија, според оценките на странските фирми станува се поагресивна како конкурент во привлекувањето странски инвестиции - изјави министерот Самак по поставувањето на камен-темелникот на 110-киловолтната трафостаница на ЕВН Македонија во Технолошко индустриската развојна зона (ТИРЗ) „Скопје“ кај Бунарџик. Тој посочи дека новите странски инвестиции во Бунарџик се претежно во машинска обработка или електронско склопување.

- Во Бунарџик моментално има пет странски фирми - Џонсон Контролс, Џонсон Мети, Монтипе, Искра и Техно Хоус, италијанска фирма од областа на автомобилската индустрија која е во финална фаза на потпишување договор. Тие или се веќе почнати со работа или ги прават изведбените активности - рече Самак. Министерот за странски инвестиции истакна дека имал средба со претставници на две фирми, едната за производство на десктоп компјутери, а другата за индустриски пумпи. Се надеваме дека до крајот на годинава ќе имаме одлука за овие два конкретни проекта.

- Владата има план да се рашират индустриските развојни зони низ сите краишта во Македонија. Пред се мислам на „Скопје 2“, која би била во близина на Бунарџик, како и во Тетово и Штип. Постојат планови за зона во Пелагонија меѓу Прилеп и Битола, потоа Гевгелија, а се разгледува и за Охрид, Кочани и Крива Паланка - појасни Самак и додаде дека во тек е дооформувањето на проектите во Тетово и Штип, а за останатите рече дека ќе се финализираат за година - две.

МАКЕДОНСКИТЕ КОМПАНИИ ЈА ЗГОЛЕМИЛЕ КОНКУРЕНТНОСТА НА ЕВРОПСКИОТ ПАЗАР

Според Извештајот за конкурентност на Светскиот економски форум за 2007 година, Македонија бележи најголемо подобрување во подрачјето на компаниите, а негативни трендови се забележуваат во подрачјето на одржлив развој. Подобрување на состојбите се констатираат и во информатичкото општество, на полето на либерализација и финансиските услуги.

Шведска која во претходниот двогодишен извештај се наоѓаше на третото место, според најновиот извештај на Светскиот економски форум за спроведувањето на Лисабонските цели за периодот од 2006 до 2008 година е најконкурентна економија во ЕУ. Потоа следуваат Данска на второ место и Финска на трето.

ЗА ТРИ ГОДИНИ „ТАВ“ ЌЕ ИНВЕСТИРА 200 МИЛИОНИ ЕВРА ВО АЕРОДРОМИТЕ

Министерот за транспорт и врски Миле Јанакиески и главниот извршен директор на турската компанија „ТАВ“ Мустафа Санишенер потпишаа Договор со кој турските инвеститори ги добиваат под концесија аеродромите во Скопје и Охрид во наредните 20 години и се обврзуваат да изградат нов карго-аеродром во Штип. Во првите три

години турски „ТАВ“ ќе инвестира 200 милиони евра.

- Македонија заслужува ваква инвестиција која ќе овозможи подобрување на услугите за македонските граѓани и за сите што ќе доаѓаат во државата - истакна министерот Јанакиески по потпишувањето на Договорот. Според него, покрај модерни аеродроми, државата во наредните 20 години очекува прилив во Буџетот од издавањето под концесија на аеродромите од 30 до 40 милиони евра. Износот на надоместокот што ќе го плаќаат турските инвеститори секоја година зависи од бројот на патниците на аеродромите, објасни Јанакиески. Од сегашната бројка од 500.000 патници на годишно ниво Министерот за транспорт и врски очекува да се зголеми на два до три милиони.

ИТАЛИЈАНСКИОТ ГИГАНТ „ОРЛАНДИ“ ЌЕ ГРАДИ ФАБРИКА ВО „БУНАРЦИК“

Индустрискиот гигант „Орланди“ ќе гради фабрика за производство на приклучни уреди за камиони и земјоделски машини во слободната економска зона „Бунарџик“. Премиерот Никола Груевски и сопствениците на компанијата потпишаа Меморандум со кој во првата фаза е предвидена изградба на производствен погон со 120 вработени, а во втората фаза проширување на производството со дополнителни линии и вкупно 500 вработени. Орланди сака да го прошири своето производство во Македонија, предсепоради атрактивните бизнис услови и ниските даночни стапки. Во новата фабрика во „Бунарџик“ ќе бидат инвестирани околу 10 милиони евра.

Директорот на Агенцијата за странски инвестиции Виктор Мизо истакна дека ова е прва посериозна италијанска инвестиција во Македонија. Во рамки на работната посета на Италија македонскиот премиер во Бари присуствуваше на отворањето на еден од најголемите саеми во Европа на кој учествуваат најрелевантните бизнис-лидери од европскиот и медитеранскиот регион. На отворањето на саемот, италијанскиот премиер Силвио Берлускони во својот говор, меѓу другото, го потенцираше македонско-италијанското пријателство и притоа истакна дека Македонија е дестинација за инвестиции на италијанските компании.

КОРЕЈСКАТА КОМПАНИЈА TRIVIEW. CO. LIMITED ЌЕ ГРАДИ ФАБРИКА ВО „БУНАРЦИК“

Премиерот Никола Груевски потпиша Меморандум за разбирање со корејската компанија TriView. Co. Limited. Согласно Меморандумот, на пролет, во технолошко-индустриската слободна економска зона „Бунарџик“ ќе започне изградба на фабрика за LCD монитори.

- Станува збор за инвестиција вредна четири милиони евра. TriView. Co. Limited ќе закупи 2,5 хектари и на површина од 4.200 метри квадратни ќе изгради двоспратна фабричка хала. Во првата фаза ќе бидат вработени 80 до 100 лица. Предвидено е годишно производство на 60.000 телевизори од марката HAYER, во вкупна вредност од 40 милиони долари, кои ќе бидат наменети за европскиот пазар - изјави премиерот Груевски по потпишувањето на Меморандумот. Производството треба да почне кон крајот на идната година.

- За Македонија оваа соработка е особено значајна затоа што практично ќе се инвестира во значително висока технологија што досега кај нас не се произведува - нагласи Груевски.

Според Џон Шен, заменик-претседател на Компанијата, кој го потпиша Меморандумот од корејска страна, македонската влада понудила одличен инвестициски пакет. TriView. Co. Limited чие седиште е во Сеул, своите производи засега ги продава на локалниот корејски пазар и во САД.

Компанијата е една од 10-те водечки во светот по производство на LCD монитори по најсовремена технологија.

СТОПАНСТВЕНИЦИТЕ ОД ТОРИНО ЗАИНТЕРЕСИРАНИ ЗА ИНВЕСТИРАЊЕ ВО АВТО-ИНДУСТРИЈА ВО МАКЕДОНИЈА

Можностите што ги нуди Македонија во областа на автомобилската индустрија, обученоста и цената на расположивата работна сила, развиеноста на инфраструктурата, како и висината на даноците и посебните погодности што ги нудат технолошко-индустриските развојни зони, побудија голем интерес кај италијанските фирми на презентацијата за поволностите за инвестирање во Македонија што се одржа во Торина во рамките на второто Road Show во Италија. На средбите во Асоцијацијата на производителите од автомобилската индустрија на Италија - АНФИА договорено е во следните неколку месеци десетина италијански фирми да дојдат во Македонија за директно да се запознаат со условите што ги нуди земјата во областа на авто индустријата.

Министерот за финансии, Трајко Славески, истакна дека голем интерес на презентациите имало и за даночната сфера и можностите што ги нуди Македонија во индустриските зони во оваа област.

- Инвеститорите ги интересираше натамошното намалување на придонесите што ќе достигне до 33% во наредните неколку години. Тоа значително ќе придонесе за намалување на трошоците на работната сила - изјави Славески.

Тој потенцира дека токму зголемувањето на трошоците на работната сила во Романија и Словачка потенцијалните италијански инвеститори го истакнале како најголем проблем и побарале гаранции дека тоа нема да се случи и во Македонија.

Со презентацијата во Торина заврши второто Road Show на Тимот Македонија во Италија. Во тимот, покрај вицепремиерот Ставрески и министерот за финансии Славески, беа и министерот за економија Фатмир Бесими и директорот на Агенцијата за странски инвестиции Виктор Мизо.

СЛОВЕНЕЧКИ „ТЕРМЕ ОЛИМИА“ ЌЕ ГРАДИ ЗАБАВЕН ПАРК ВО ГЕВГЕЛИЈА

Словенечката компанија за бањски туризам „Терме Олимиа“ планира да гради забавен парк во Македонија во близината на Гевгелија, каде има неискористен термален извор.

Со новиот забавен центар кој треба да вклучува голем водно-забавен парк со покриени и откриени базени, водени атракции, сауна, велнес центар, хотел со 4 ѕвездички, како и поголемо казино се превидува да се отворат околу 300 нови работни места.

Од словенечката компанија сметаат дека проектот е многу интересен, бидејќи локацијата е кај главната сообраќајница меѓу Солун (75 км) и Скопје (145 км), со што во радиус од 150 км покрива потенцијален пазар од 4 милиони луѓе. Словенечката компанија покрај локални партнери и локалната заедница во проектот има намера да вклучи и партнер што првенствено се занимава со игри на среќа.

БУГАРСКАТА „2be“ ВО СОРАБОТКА СО T-MOBILE ВЛЕГУВА НА МАКЕДОНСКИОТ ПАЗАР

Бодечката малопродажна мрежа на продавници за мобилни технологии во Бугарија, „2be“, влегува на македонскиот пазар. Вкупната инвестиција е преку два милиони евра, а компанијата ќе вработи преку 130 луѓе во првата година од работењето. До сега „2be“ веќе работи со отворени 13 продавници во поголемите македонски градови. До крајот на 2008 година, планот е да бидат отворени 25 продавници на целата територија на државата. Како почетна бизнис иницијатива „2be“ започна соработка со „T-Mobile“. Мисијата на „2be“ е да ги направи мобилните технологии достапни за сите. „2be“ има 12-годишна традиција и развиена малопродажна мрежа од над 120 продавници во Бугарија. Во 2008 година, компанијата го започна планираното проширување и на соседните пазари. Прва странска земја од инвестициската програма е Македонија, каде што досега активно работат 13 продавници. Се очекува на потрошувачите да им бидат понудени поволни цени на пазарот за мобилни технологии.

ОД СТРУМИЧКО ДОСЕГА ИЗВЕЗЕНИ НАД 100.000 ТОНИ ЗЕЛЕНЧУК

Во текот на изминатите девет месеци од годинава на странските пазари од струмичкиот регион се пласирани над 100.000 тони зеленчук. Најголем извоз на зелка, домати, краставици, пиперки, бостан и други градинарски производи е остварен во Бугарија, Србија, Косово, Грција, Хрватска и други земји.

- Споредено со лани, годинава извозот на зеленчук бележи пораст, а до крајот на сезоната очекуваме на странските пазари да бидат пласирани уште 10-ина илјади тони зелка, пиперки и домати. Зголемувањето на извозот се должи првенствено на олеснувањето на царинските процедури што ги направи Владата на Република Македонија, што овозможија континуиран и непречен проток на стоки преку граничните премини. Исто така, на зголемувањето на извозот влијаеше и зголемената понуда на зеленчук од Струмичко“, вели Алекса Михаилов, раководител на Подрачната единица на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство во Струмица.

Како што се очекува, годинава во странство ќе бидат пласирани вкупно 130 до 135 илјади тони земјоделски и сточарски производи и нивни преработки од што струмичкото стопанство ќе оствари околу 60 милиони евра.

ЧЕТИРИ КОМПАНИИ ОД МАКЕДОНИЈА НА ЛИСТАТА ТОП 100 КОМПАНИИ ВО ЈУГОИСТОЧНА ЕВРОПА

Според рангирањето што го прави медиумската кука “Си Њус” заедно со хрватската канцеларија на консултантската кука Роналд Бергер Стратегс Консултантс, Окта е најдобро рангираната македонска компанија, заземајќи го 45-то место на оваа ТОП 100 листа на најдобри компании од Југоисточна Европа. Рангирањето се врши според нето приходите што компаниите ги оствариле во текот на 2007 година.

Окта се најде на 45-то место со остварени приходи во износ од 490 милиони евра. Од другите македонски компании по неа следува Макпетрол со приходи од 323 милиони евра, рангирана на 70-то место. МЕПСО, која е единствената државна компанија што се најде на листата, рангирана е на 90-то место со приходи од 256 милиони евра, а на 93-то место се најде ЕВН со приходи од 249 милиони евра.

Рангирањето ги опфаќа компаниите од сите сектори, освен од финасискиот, а ги вклучува Романија, Словенија, Хрватска, Бугарија, Србија, Македонија, Црна Гора, Молдавија, Албанија и Босна и Херцеговина. Петте најголеми компании со најголеми приходи на ранг листата се преработувачи на нафта и производители на нафтени деривати. Најголеми приходи во 2007 година имала хрватската ИНА (3,7 милијарди евра), потоа романски Петрол со 3,4 милијарди евра приходи и српската нафтена индустрија НИС со приходи во висина од 3,1 милијарда евра. Најдобрите пет ги заокружуваат словенечки Петрол и Лукоил Бугарија.

ВО „ФАЈНЕНШЛ ТАЈМС“ Е ОБЈАВЕН ТЕНДЕРОТ ЗА „ВАРДАРСКА ДОЛИНА“

Тендер за реализација на проектот „Вардарска долина“, што предвидува изградба на средни и мали хидроцентрали по текот на реката Вардар, е објавен во „Фајненшл тајмс“ и во домашните медиуми.

Со Проектот се предвидува изградба на 12 средни и мали хидроелектрани по текот на Вардар, на локации од Велес до Гевгелија, со вкупна инсталирана моќ од 320 мегавати и со просечно годишно производство на електрична енергија од 1.000 гигават часови.

- Ова е еден од најголемите проекти во Македонија во енергетскиот сектор чија вредност се проценува на 1,2 милијарди евра и заинтересирани сме да привлечеме сериозни и големи компании во оваа фаза - изјави министерот за економија Фатмир Бесими.

Во делот на енергетиката тој информираше дека ќе биде објавен нов тендер за третиот пакет за изградба на мали хидроцентрали. Станува збор за 20 хидроелектрани чиј список е усвоен од Владата. За првите два пакета за изградба на мали хидроцентрали, министерот Бесими истакна дека се во завршна фаза и оти се очекува Владата да усвои нацрт договор по што ќе се потпишат договорите со компаниите кои се избрани за одредени локации. Тој додаде дека се избрани 65 локации за изградба на мали хидроцентрали од двата пакета и најави дека во делот на малите хидроцентрали Владата сака да даде побрза динамика.

За проектот „Бошков мост“, министерот за економија рече дека е завршена првата фаза и оти сите 14 компании кои пројавиле интерес се квалификувани за втората фаза, треба да подигнат документи и да достават понуди до 11 февруари 2009 година. Станува збор за фирми од Швајцарија, Норвешка, Исланд, Велика Британија, Германија, Чешка, Грција, Италија, Германија, Белгија, Австрија, како конзорциум од фирми од Данска, Словенија и Македонија.

УНИБАНКА Е ПРОГЛАСЕНА НА НАЈДОБРА МАЛА БАНКА ВО МАКЕДОНИЈА

Угледниот економски магазин “Finance Central Europe” од Велика Британија-Лондон и додели признание на УНИБанка за најдобра мала банка во Македонија за 2008 година.

Како што соопштуваат од Банката, ова признание е потврда на константното успешно работење, задоволување на критериумите на пазарот и антиципирање на потребите на клиентите. Најдобар доказ за тоа е прогресивниот раст на клиентите што укажуваат доверба на УНИБанка кој од месец до месец расте, а ова признание е мотив повеќе да се продолжи со остварување на успешната мисија на работењето на УНИБанка, воведување на нови продукти и иновативни услуги и следење на основното мото на работење - Банка на клиентот.

Најновите податоци покажуваат дека УНИБанка продолжува успешно да ја реализира и спроведува својата стратегија на успешно работење и ориентираност кон клиентите.

ЗАПОЧНУВА ПРИМЕНАТА НА ЕДНОШАЛТЕРСКИОТ СИСТЕМ ВО ЦАРИНАТА

Од 3-ти ноември Царината планира да започне со примена на едношалтерскиот систем. Ова значи подобри услови за узов и извоз, а исто така ќе се олесни и постапката на фирмите од градовите каде царината нема свои испостави.

Македонските фирми, кои започнаа да градат сопствени брендови во текстилната индустрија, побараа од царината да се заштитат домашните производи со воведување на реални каталожки цени. Според претседателот на Трговската текстилна асоцијација - Владо Нетков напливот на кинеските и турски производи се нашата нелојална конкуренција, а токму иднината на текстилните конфекции е во создавање сопствени брендови кои ќе можат да им се спротистават на ефтините производи од овие земји. Директорот на Царинската управа изјави дека овој проблем го нема само нашата земја туку и во земјите од ЕУ. Царината преку одредени постапки се вклучува во заштитата на домашните производи, но во овој сегмент треба да се вклучат и инспекциските служби.

СО ХОЛАНДСКА ПОДДРШКА ЌЕ СЕ ОКРУПНУВААТ ЗЕМЈОДЕЛСКИТЕ ПОВРШИНИ ВО МАКЕДОНИЈА

Заменик-министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство Христијан Делев и амбасадорот на Холандија во Македонија Симоне Филипини потпишаа Меморандум за соработка меѓу Министерството за земјоделство и холандската Државна агенција за управување со води и земјиште.

Меморандумот практично значи почеток на реализирање 15-месечен пилот проект за поддршка на македонската Влада во креирањето развојни политики, вреден 200.000 евра.

Целта на Проектот е да се надминат проблемите со големата фрагментираност на земјоделските површини во Македонија.

- Со успешното спроведување на Проектот ќе биде остварена неговата општа цел - добивање ефикасна помош при реструктурирањето на земјоделските стопанства со етаблирање реформирана земјоделска рурална политика и поставување на главните насоки за развој на сеопфатна рурална земјишна развојна политика - рече Делев по потпишувањето на Меморандумот. Придобивка од овој Проект, додаде заменик-министерот, ќе биде изјакнувањето на капацитетите на Министерството за подготвување и имплементирање стратегија за земјишна консолидација - комасација. Од Проектот се очекува да овозможи јакнење на руралната економија, вклучувајќи поддршка за неземјоделски активности преку обезбедување пристап до кредитни линии, пазар и инфраструктурна површина, подобрување на компатибилноста на земјоделското производство и негов одржлив развој, како и подобрување на социјалната состојба со промовирање нови можности за вработување, зголемен пристап до социјалните услуги и поголема заштита на природните ресурси.

- Како краен резултат од комасацијата се очекува обновување на општините низ значаен економски и политички развој, заштита и подобрување на управувањето со природните ресурси - истакна заменик-министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство Христијан Делев.

ПРОЕКТОТ ЗА ОБНОВУВАЊЕ НА ПАТОТ НА СВИЛАТА СО ПОЗИТИВЕН ЕФЕКТ ВРЗ КОРИДОРОТ 8

Проектот за обновување на некогашниот пат на свилата, што беше промовиран во Турција, ќе има позитивно влијание врз развојот на националните економии на 22 азиски и европски земји од Кина до Албанија, во рамки на Црноморската трансверзала, и од Кина до Русија во рамки на Сибирската.

Проектот беше промовиран на Самитот на бизнисмените и претставниците на владите на земјите кои се на патот на свилата. На средбата присуствуваа претставници на коморите на земјите од Црноморскиот крак на патот на свилата - Кина, Казахстан, Узбекистан, Киргистан, Таџикистан, Туркменистан, Иран, Грузија, Азербејџан, Русија, Б и Х, Косово, Романија, Бугарија, Украина, Белорусија, Албанија, Македонија, Молдавија, Авганистан, Монголија и Северен Кипар.

Од Стопанската комора на Македонија сметаат дека со проектот е започнат процесот на новото стратешко „изместување“ на глобалната трговија или отворање, обновување на историските трговски трансверзали по линијата Далечен Исток - Европа. Во тој контекст и движењето на стоки од Истокот кон Европа преку централноазиските, кавкаските земји, Црното Море, е варијанта во која и Коридорот 8 би имал големо значење.

Целите на Проектот за патот на свилата ќе бидат отстранување на трговските и инвестициските бариери меѓу земјите, зедничко дејствување во развојот на транспортната и телекомуникациската инфраструктура меѓу земјите, хармонизација на царинската и регулативата за надворешна трговија, преземање ефикасни активности во превенцијата на прекуграничните проблеми, иницирање и имплементирање нови проекти во врска со патот на свилата, но од страна на претставници на приватниот сектор, поттикнување на приватниот сектор активно да пристапи кон имплементација на проектите.

ПОРАСТ ОД 6,7% НА БРОЈОТ НА ПРЕВЕЗЕНИ ПАТНИЦИ НА СКОПСКИОТ АЕРОДРОМ

Во првите девет месеци од годината бројот на превезени патници од скопскиот аеродром “Александар Велики” пораснал за 6,7%, соопштуваат од Јавното аеродромско претпријатие.

Според статистичките податоци, бројот на превезени патници во септември во споредба со истиот месец минатата година бележи зголемување од 2,8%, односно биле превезени вкупно 59.475 патници. Како што се вели во соопштението, по динамичниот раст во 2007 со раст од 15,5% и во првата половина на 2008, се забележува поумерено зголемување на патничкиот сообраќај.

Имено, кај патничкиот сообраќај по дестинации на редовните линии нема промени во редоследот, односно и понатаму најфреквентни се Виена и Цирих, најголем пораст има кај Љубљана, Истанбул, Будимпешта и Загреб, а намалување во однос на претходната година има кај Цирих, Белград и германските дестинации Дизелдорф, Хамбург и Берлин.

На директните чартер летови за туристичките дестинации во Турција, Египет, Шпанија, Тунис и Сицилија во периодот јуни - септември се превезени 29.112 патници, односно 62,1% повеќе од лани, а нивното учество во вкупниот број на патници во истиот период е 10,2%.

Во август на аеродромот “Александар Велики” пристигна Boeing 747-200, кој во иднина би требало да оперира на карго линии.

„ТИНЕКС“ ПРОГЛАСЕН ЗА ОПШТЕСТВЕНО НАЈОДГОВОРНА ФИРМА

Координативното тело за општествена одговорност на претпријатијата промовираше мали, средни и големи претпријатија од Македонија, Босна и Херцеговина, Србија и Албанија, кои во 2007 година успешно применувале општествено одговорни практики. Меѓу најуспешните се фирмата „Тинекс“ од Македонија, „Тигар“ од Србија и „Еверест“ од Албанија.

АЛКАЛОИД ОСТВАРИ ПРОФИТ ОД 5,7 МИЛИОНИ ЕВРА

Алкалоид во првите девет месеци од оваа година оствари консолидирана нето добивка од 5,7 милиони евра (353,4 милиони денари), што во однос на истиот период минатата година претставува зголемување од 16,9%.

Растот на добивката се јавува како резултат на порастот на консолидираните продажби во првите девет месеци од оваа година.

Компанијата во текот на оваа година исто така направи и неколку значајни инвестиции. Според соопштението Компанијата, во првите девет месеци од оваа година инвестирала 3,9 милиони евра. Како позначајни инвестиции може да се споменат изградбата на Институтот за истражување и развој, кој е во завршна фаза и започнатата гасификација на локалитетот Автокоманда од страна на Алкалоид АД.

Имено, Алкалоид скоро седум децении работи на производство на лекови, преработка на

билни сировини и производство на козметички и хемиски производи. Компанијата во свои рамки има две фирми ќерки: Алкалоид Премази и Алкалоид КОНС, како и 12 подружници надвор од Македонија.

ЖИТО ВАРДАР ЌЕ ИЗВЕЗЕ 500 ТОНИ СВИНСКО МЕСО ВО СРБИЈА

Групацијата Жито Вардар од Велес во септември оваа година го извезе 500-тиот тон на свежо свинско месо во соседна Србија, а до крајот на оваа година компанијата планира да извезе уште барем 500 тони свежо месо.

Како што соопштуваат од компанијата за следната година планираат да го зголемат производството на свежо месо за 8%.

Србија инаку важи за еден од најголемите производители на свинско месо во регионот, со квалитетен производствен потенцијал, но и голема побарувачка. Токму затоа извезувањето на 500 тони македонско свежо свинско месо во оваа земја претставува вистинска гордост за Македонија, а најмногу за Групацијата Жито Вардар.

Кланицата на Групацијата Жито Вардар поседува HACCP сертификат за колење, обработка и дистрибуција на свинско и јагнешко месо, во земјава е веќе позната по своите високо-квалитетни производи. Производството на свинско месо на овој гигант покрива над 60% од потребите за свежо месо во Македонија. Сега компанијата се стреми кон постојан развој и проширување на странските пазари. Производството на свинско месо оваа година во Македонија е зголемено за 2,6% во однос на лани, што го потврдува развојот на домашниот производен потенцијал. Производите на групацијата Жито Вардар во наредниот период се планира да се најдат и на албанскиот и црногорскиот пазар.

ТИКВЕШ МЕЃУ НАЈДОБРИТЕ 30 ВИНСКИ БРЕНДОВИ ВО СВЕТОТ

Македонскиот бренд Тиквеш влезе во најдобрите 30 вински брендови во светот, во листата која ја направи престижната саемска компанија од областа на прехранбената индустрија "SIAL". Во рамки на т.н. Wine Innovation Forum на SIAL, направена е листата "Top Brands", каде се промовираат 30-те најдобри брендови од винската индустрија во светот. Изборот на винските брендови е направен врз основа на следните критериуми: иновативен карактер, комерцијален успех и додадена вредност на пазарот.

Тиквеш е единствениот македонски вински бренд, а воедно и единствениот бренд од Југоисточна Европа кој влезе во овој избор на SIAL, каде од вкупно рангирани 30 вински бренда, 16 се француски, а 14 меѓународни. Во групата на 14-те најдобри вински брендови во светот, кои ги одбрал SIAL, а кои не се од Франција, покрај Тиквеш во најголем дел се најдоа брендовите на винарии од земјите од т.н. Нов Свет, односно од Австралија, Аргентина, Чиле, Нов Зеланд и Кина. Но, во истата група се и вински брендови од традиционалните европски вински земји како Португалија, Шпанија, Италија и Германија.

БОВИН ЌЕ ИНВЕСТИРА 230.000 ДОЛАРИ ВО ПРОИЗВОДСТВО НА БАРИК ВИНО

Винаријата Бовин ќе инвестира 230.000 долари во производство на вино во барик буриња. За овој проект Бовин е и добитник на грант кој ќе биде дел од вториот циклус на АгБиз програмата на USAID.

- Новото производство е планирано да биде со капацитет од 200.000 шишиња, што значи дека голем дел од нашето производство ќе го насочиме во производство во барик вина - изјави Ѓорѓи Богевски, еден од сопствениците на винаријата Бовин.

Тој вели дека со овој нов проект сакаат дополнително да го зголемат квалитетот на сопствените производи.

Бовин планира со новото барик вино да ја зголеми понудата на вино во шишиња на извозниот пазар. Со постоечката понуда на вина, Бовин досега извезуваше вина во 26 земји, меѓу кои се земјите од поранешна Југославија, земјите од ЕУ, САД, Канада и дел од азиските земји.

ДЕСЕТ МАКЕДОНСКИ КОМПАНИИ ВЛЕГОА ВО ШЕСТ НОВИ ИНДЕКСИ НА DOW JONES И STOXX

Вкупно 10 македонски компании, котирали на Македонска берза, во неколку различни варијанти влегоа во петте нови индекси кои ги лансира швајцарската компанија Stoxx заедно со американската Dow Jones.

Станува збор за пет различно конципирани индекси. Првиот е Dow Jones STOXX Sub Balkan, кој ги опфаќа 30-те најликвидни акции, а во него влегуваат Алкалоид и Комерцијална банка.

Индексот Dow Jones STOXX Eastern Europe Total Market Index (TMI) пак е конципиран како основа за пресметка на 32 индекси во рамки на семејството индекси на Dow Jones Stoxx. Овој индекс ги вклучува акциите на 514 компании од земјите на Источна Европа, меѓу кои и Македонија.

Во индексот Dow Jones STOXX Eastern Europe 300 се вклучено 300 акции на големи, средни и мали компании од 18 земји од Источна Европа. Од Македонија во индексот влегоа Алкалоид, Комерцијална банка и Макпетрол.

Во индексот Dow Jones STOXX Balkan TMI, кој го опфаќа 95% од free float-от на пазарната капитализација на акциите на осумте балкански земји: Бугарија, Хрватска, Грција, Македонија, Романија, Србија, Словенија и Турција, се вклучени 301 компанија. Од Македонија во овој индекс влегоа 10 компании: Алкалоид, Фершпед, Гранит, Комерцијална банка, Макпетрол, Македонија Турист, Стопанска банка Битола, Макстил, Топлификација, ЗК Пелагонија.

Во петтиот ново-лансиран индекс на Dow Jones и Stoxx, наречен Dow Jones STOXX Balkan TMI ex Greece & Turkey, се влезени 129 компании од Бугарија, Хрватска, Македонија, Романија, Србија и Словенија. Во овој индекс влегоа 10 компании од Македонија: Алкалоид, Фершпед, Гранит, Комерцијална банка, Макпетрол, Македонија Турист, Стопанска банка Битола, Макстил, Топлификација и ЗК Пелагонија.

Во шестиот индекс од ова семејство, наречен Dow Jones STOXX Balkan TMI има вкупно 91 компанија од Хрватска, Македонија, Србија и Словенија, каде се застапени 10 компании од Македонија: Алкалоид, Фершпед, Гранит, Комерцијална банка, Макпетрол, Македонија Турист, Стопанска банка Битола, Макстил, Топлификација, ЗК Пелагонија.

ВЕСТИ ОД РЕГИОНОТ

ЕБРД ВЛОЖУВА 50 МИЛИОНИ ЕВРА ВО ЗАПАДЕН БАЛКАН

Европската банка за обнова и развој (ЕБРД) планира со 50 милиони евра финансиска помош да реализира енергетски проекти во пет земји од Западен Балкан, како и на Косово. ЕБРД наведените средства ќе ги одобрува како заеми за Албанија, Македонија, Хрватска, БиХ, Србија, Црна Гора и Косово, а би требало да се искористат за зголемување на енергетската ефикасност во индустријата, како и за програмите за основање на мали претпријатија за производство на обновливи извори на енергија.

ЕБРД, исто така, планира на земјите од регионот на Западен Балкан и Косово да им стави на располагање и фонд вреден 8 милиони евра кој би служел за почетните плаќања за време на реализација на наведените проекти. Во рамки на таа програма, Банката ќе дава поединечни кредити во максимален износ од 6 милиони евра.

Предвидено е со средствата на ЕБРД од истата кредитна линија да се финансираат и таканаречени “зелени” енергетски проекти, со цел да се намали емисијата на штетни гасови.

ЕБРД во земјите од Западен Балкан до сега финансирала проекти во вкупна вредност од 4,9 милијарди евра.

MELROSE RESOURCES ОТКРИ НОВО НАОЃАЛИШТЕ НА ПРИРОДЕН ГАС ВО БУГАРИЈА

Компанијата Melrose Resources објави дека пронашла големо наоѓалиште на природен гас во Бугарија и оти компанијата е во преговори за изградба на складиште на овој енергенс.

Новото наоѓалиште на природен гас се наоѓа во реонот на Каварна и според првичните проценки има повеќе од 2,4 милијарди кубни метри природен гас.

Melrose Resources треба да ги договори условите за експлоатација на новото наоѓалиште со бугарската Влада, како и да предложи план за развој на објектот.

ЕЛЕКТРОСТОПАНСТВО НА СРБИЈА ВО ИЗГРАДБА НА КАПИТАЛНИ ОБЈЕКТИ ЌЕ ИНВЕСТИРА 9,2 МИЛИЈАРДИ ЕВРА

Електростопанство на Србија (ЕСС) во своите развојни планови до 2015 година предвидува изградба на неколку капитални објекти, во вкупна вредност од 9,2 милијарди евра.

-За да се постигне ова потребно е корекција на цената на електричната енергија - изјави Александар Јаковљевиќ, директор во Секторот за стратегија на ЕСС.

Јаковљевиќ на меѓународниот симпозиум “Електране 2008” во Врњачки Бањи соопшти дека за завршување на изградбата на “Колубар Б” неопходни се околу 750 милиони евра, изградбата на

Блокот Б од термоелектраната “Никола Тесла” ќе чини 900 милиони евра, додека за изградбата на термоелектраната во Нови Сад потребни се 200 милиони евра. За реализација на проектите ЕСС бара зголемување на цената на електричната енергија.

- Доколку итно не ги започне проектите, Србија за неколку години ќе се соочи со проблеми околу снабдувањето со електрична енергија - наведе Јаковљевиќ. Се проценува дека оваа земја до 2012 година ќе треба да увезе три до четири милијарди киловат часови струја годишно. Моментално, односот на увезената и извезената електрична енергија е на нула.

Според Јаковљевиќ, реализацијата на предвидените инвестициски планови во енергетскиот сектор ќе придонесат Србија до 2016 година да го прекине увозот на електричната енергија. Во спротивно, нивното одлагање ќе предизвика загуби на ЕСС помеѓу 200 до 250 милиони евра годишно.

ГЕРМАНСКАТА БАНКА KfW ЌЕ ИНВЕСТИРА 90 МИЛИОНИ ЕВРА ВО АЛБАНСКИОТ ЕНЕРГЕТСКИ СЕКТОР

Германската банка за развој KfW ќе вложи 90 милиони евра во енергетскиот сектор во Албанија.

Албанскиот премиер Сали Бериша и претставници на Германската банка за развој во Тирана потпишаа Договор за соработка.

Проектите се однесуваат на изградба на енергопреносна мрежа со висок напон меѓу Тирана и Приштина, како и на изградба на енергопреносна мрежа во јужниот дел на Албанија.

ЦРНА ГОРА ЌЕ ИНВЕСТИРА 500 МИЛИОНИ ЕВРА ВО ИЗГРАДБА НА ХИДРОЦЕНТРАЛИ

Црна Гора објави меѓународен конкурс за изградба на четири хидроцентрали кои ќе го потполнат недостигот од електрична енергија во Црна Гора. Целта е да се зголеми искористеноста на хидроенергетскиот потенцијал во Црна Гора. Хидроцентралите ќе бидат изградени на реката Морача, и ќе чинат 500 милијони евра.

Црна Гора произведува само 55% од целокупната потрошувачка на електрична енергија во државата, додека 45% од електричната енергија ја увезува.

ЏЕНЕРАЛ ЕЛЕКТРИК ЌЕ ИНВЕСТИРА 400 МИЛИОНИ ЕВРА ВО РЕПУБЛИКА СРПСКА

“Џенерал електрик” (ЏЕ) планира да вложи 400 милиони евра во енергетскиот и здравствениот сектор на Република Српска. Според Премиерот на Република Српска - Милорад Додик, ЏЕ планира 300 милиони евра да инвестира во енергетика, а останатите 100 милиони евра во здравството. Додик со даночни олеснувања сака овој дел од Босна и Херцеговина да го направи попривлечен за инвеститорите. Тој истакна дека се водат и преговори со германската компанија RWE за инвестирање во енергетскиот сектор на Федерацијата.

ПОТПИШАН ДОГОВОР МЕЃУ ЗАСТАВА И ФИАТ

Претставници на Владата на Србија и италијанскиот ФИАТ во Палатата Србија во Белград потпишаа договор за заедничко вложување во “Застава” со вкупна вредност од околу 950 милиони евра, со што ќе се овозможи отворање на нови 4.750 работни места. Договорот го потпишаа потпретседателот на српската влада и министер за економија и регионален развој - Млаѓан Динкиќ и претседателот на ФИАТ групата Серџо Маркиони.

Со договорот е прецизирано дека во новата заедничка компанија, која ќе се вика ФИАТ Србија, ФИАТ има 67% сопственост, а владата на Србија 33%, што значи дека италијанскиот автомобилски гигант ја презема сопственоста врз “Застава”. Почетната инвестиција на ФИАТ ќе изнесува околу 700 милиони евра, а српската влада ќе вложи повеќе од 200 милиони. Се планира новата фабрика до 2010 година да произведе 200.000 возила, со можност, производството да се зголеми и на 300.000.

Покрај основниот договор, потпишан е и Меморандум за разбирање, кој предвидува отворање во Србија и фабрика за производство на “Ивеко” автобуси и специјални возила, како и автомобилски компоненти од “Мањети марелија”. И во овие две фабрики, сопственоста на ФИАТ ќе биде 70%.

СРБИЈА ОД СЛЕДНАТА ГОДИНА ЌЕ ЈА НАМАЛИ ЦАРИНАТА ЗА УВОЗ НА СТОКИ И АВТОМОБИЛИ

Српската Влада усвои одлука за примена на Времената трговска спогодба со ЕУ, која е составен дел на Спогодбата за стабилизација и асоцијација од 1 јануари 2009 година.

Премиерот Мирко Цветковиќ изјави дека тоа ќе го намали времето од почетокот на примената на документот до добивањето на статус кандидат за членство на Србија во ЕУ.

- Од 1 јануари идната година царините во Србија ќе бидат намалени за 22% за увоз на стоки од ЕУ, а царините за увоз на нови автомобили и употребувани автомобили ќе бидат намалени од 20% на 10% - изјави вицепремиерот Божидар Ѓелиќ.

АЕРОДРОМОТ ВО НИШ ДОБИ КАРГО ЦЕНТАР

Австриската фирма “Ајмакс” ќе гради карго и логистички центар вреден 60 милиони евра на аеродромот “Константин Велики” во Ниш. Ова е првата инвестиција на оваа компанија во Србија која, заедно со британскиот инвестициски фонд “Чејтон”, ќе градат карго и логистички центар.

Центарот ќе се простира на 135.000 м², а рокот за изградбата е од шест до осум месеци. Во склоп на центарот ќе биде подигнато стовариште, канцеларии и хотели. Во карго центарот би требало да бидат вработени околу 500 луѓе. Генералниот директор на “Ајмакс”, Михајл Милер, нагласи дека инвестицијата може да достигне вредност до 100 милиони евра доколку има заинтересираност за изградба на деловен центар и отворен трговски центар.

ЖЕЛЕЗНИЦИ СРБИЈА ЈА РЕКОНСТРУИРА ДЕЛНИЦАТА ДО МАКЕДОНИЈА

“Железници Србија”, потпишаа договор со фирмите “Сименс” и “Телефонкабел”, од Белград, вреден околу 5,7 милиони евра, за набавка на опрема за изведување на електрични

работи на делницата Батајница – Голубица. Овие пари се дел од кредитот во износ од 80 милиони евра кој Европската инвестициона банка неодамна го одобри на “Железници Србија”, за модернизација на Коридорот 10. Ова е само прва фаза од реконструкцијата на железничката инфраструктура, на европскиот Коридор 10. Во следните фази треба да се реконструираат вкупно 93 километри од Коридорот 10.

Претходно, исто така со кредит од Европската инвестициона банка, “Железници Србија” ги реконструираше делниците, Белград – Суботица, Белград – Бар и Димитровград – Бугарска граница.

Со средствата од новиот кредит планирано е да се реконструираат и делниците Ниш – Димитровград, како и Ниш – македонска граница.

ПЕЧАЛБАРИТЕ ОД СРБИЈА ГОДИШНО ПРАЌААТ ДОМА 5 МИЛИЈАРДИ ДОЛАРИ

Министерството за иселеништво на Србија соопшти дека српската дијаспора, од околу 3,2 милиони Срби печалбари, испраќа во Србија по 5 милијарди долари годишно, како помош за своите семејства.

Според српскиот министер за иселеништво – Срѓан Среќковиќ оваа сума претставува 17% од Бруто домашниот производ на државата и претставува капитал што сериозно влијае врз квалитетот на животот на граѓаните. Тоа е и една од причините поради кои животот во Србија е подобар отколку што покажува статистиката.

ПРИШТИНСКИОТ АЕРОДРОМ СО РЕКОРДЕН ПРОФИТ

Аеродромот во Приштина во јули оваа година остварил рекорден профит од милион долари, што е екстремно висок пораст во споредба со истиот период лани. Кумулативно, во првите шест месеци од годинава овој аеродром регистрирал нето-добивка од 2,6 милиони евра.

КРКА ОТВОРИ НОВИ РАЗВОЈНИ ЛАБОРАТОРИИ

Компанијата Крка отвори три нови хемиски развојни лаборатории, вредни 8,5 милиони евра. Со тоа во Крка ги оптимизираа развојните можности и ги осигураа условите за развој на најпосакуваните проекти.

- Во секоја компанија, пред се во фармацевтските, клучни се две подрачја: истражување и развој, односно маркетингот и продажбата. Улога на маркетингот е да продава, а улогата на истражувањето е на пазарот да понудат што повеќе нови производи. Новите лаборатории ќе го овозможат токму тоа - рече претседателот на управата и генералниот директор на Крка, Јоже Цолариќ.

Цолариќ истакнал и дека Крка оваа година во производствени капацитети и маркетиншката мрежа ќе вложат 160 милиони евра. Повеќе од 8% од приходите од продажбата се издвојуваат за истражување и развој, на што работат повеќе од 500 вработени. Околу 45% од продажбата на Крка се остварува од новите производи. Во новите лаборатории ќе се одвива целокупниот развоен процес на синтеза, изолација и физикална реализација на фармацевтските производи.

СТАТИИ

■ ПРИМЕНЛИВОСТ НА ТЕОРЕТСКИОТ КОНЦЕПТ НА NAIRU¹ ЗА МАКЕДОНСКИОТ ПАЗАР НА ТРУД*

NAIRU КОНЦЕПТОТ СЕ ПРИМЕНУВА ВО ЗРЕЛИТЕ ПАЗАРНИ ЕКОНОМИИ ЗА РАЗЛИКА ОД ПАЗАРИТЕ НА ТРУД ВО ЗЕМЈИТЕ ВО ТРАНЗИЦИЈА, КОИ БЕА ВОСПОСТАВЕНИ ДУРИ ВО ПОЧЕТОКОТ НА 90-ТИТЕ ГОДИНИ

■ Доц. д-р Димитар Николоски

Процесот на транзиција во поранешните социјалистички земји што започна на почетокот од 90-тите години имаше длабоко економско, политичко и општествено влијание. Транзицијата претставува повеќедимензионален процес што вклучува промени во голем број сфери во општеството. Појавата на отворена невработеност на почетокот од транзицијата беше еден од најевидентните странични ефекти на транзицијата и според наше сознание претставува историски единствена појава. Заради нејзините специфични карактеристики, отворената невработеност во земјите во транзиција е позната под поимот „транзициска невработеност“.

Според Бланшар (Blanchard, 1997), во контекст на функционирањето на пазарот на труд, процесот на транзиција главно беше раководен од две движечки сили: сопственичкото реструктуирање и секторската реалокација. Овие два процеса

соодветно подразбираат обемна трансформација на државните во приватни претпријатија и реалокација на значаен дел од работната сила од манифактурниот и земјоделскиот сектор кон растечкиот сектор на услуги. Искуството во скоро сите транзициони земји покажува дека креирањето нови работни места во растечкиот приватен сектор иницијално не беше доволно силно за да ја апсорбира масата отпуштени работници од реструктуираните државни претпријатија. Во исто време, неусогласеноста меѓу потребните вештини за новокреираните работни места и постоечките вештини на работниците се претвори во значаен проблем (Svejnar, 2002). Заради тоа, пазарите на труд на почетокот од транзицијата станаа помалку динамични со релативно стагнантна невработеност, што водеше кон зголемување на невработеноста, а особено на долгорочната невработеност (Cazes and Nesporova, 2003).

■ Карактеристиките на македонскиот пазар на труд во голем број аспекти наликуваат на оние типични за останатиот транзициски свет. Како и во другите земји во транзиција, по иницијалниот

■ 1. NAIRU е кратенка од англиските зборови Non-Accelerating Inflation Rate of Unemployment

■ * Мислењата изразени во овој текст се на авторот и не мора во целост да ги претставуваат ставовите на Министерството за финансии

■ Авторот е професор на Економскиот факултет при Универзитетот „Св. Климент Охридски“ во Прилеп
E-mail: ndimitar@yahoo.com

транзициски шок, македонскиот пазар на труд се карактеризираше со опаѓачки стапки на активност и вработеност проследен со период на стабилизација. Сепак, македонскиот пазар на труд поседува одредени карактеристики што се специфични само за земјите на Југоисточна Европа. Ова е посебно релевантно за еволуцијата на стапката на невработеност, која на почетокот од транзицијата нагло порасна, а потоа остана стагнантна, рефлектирајќи ги на тој начин пасивните карактеристики на македонскиот пазар на труд. Генерално, можеме да разграничime неколку одлики на македонскиот пазар на труд кои се подолу презентирани.

Прво, за разлика од останатите земји во транзиција, во Македонија и во другите земји што произлегоа од поранешна Југославија, отворената невработеност постоеше дури и пред почетокот на транзицијата. Второ, наглото зголемување на стапката на невработеност е во согласност со општата економска рецесија. Трето, македонскиот пазар на труд е раслоен т.е. постои изразена сегментација, што подразбира дека некои општествени групи, како што се младите, пониско квалификуваните и жените, се соочуваат со поголем ризик за невработеност во споредба со остатокот од работната сила. Четврто, долгорочната невработеност доминира над краткорочната невработеност што имплицира можност за појава на феноменот „обесхрабрани работници“. Петто, секторската реалокација на трудот се карактеризира со значителен пораст на вработување во земјоделството и останатите нестандартни форми на вработување, чија цел е обезбедување егзистенција, за сметка на брзото намалување на вработувањето во индустријата. Последно, но не помалку важно, со оглед на ригидноста на стандардните форми на прилагодување преку вработувањето и платите, помалку традиционалните форми на прилагодување на пазарот на труд (во западна смисла на зборот) може да играат изразито значајна улога.

Имајќи го предвид погоре приложениот контекст, во овој труд направен е обид да се испита применливоста на NAIRU како теоретски концепт во определување на потеклото на македонското субоптимално ниво на невработеност. Природната стапка на невработеност почетно го замени концептот на „полна вработеност“ како формален концепт за еквилибриум во контекст на пазарот на труд. Во скоро време, поимот за NAIRU стана доминантна дефиниција за еквилибриум, честопати користена паралелно со природната стапка на невработеност. И покрај тоа што природната стапка на невработеност и NAIRU понекогаш се употребуваат како синоними, сепак, концептуално тие се различни поими (Estrella and Mishkin, 1998).

Потеклото на концептот за природна стапка на невработеност е вкоренето во претседателското обраќање на Фридман пред Американското Економско Здружение во 1968. Следниов извадок од Фридмановото обраќање претставува прв обид да се дефинира природната стапка на невработеност: Природната стапка на невработеност е она ниво што би произлегло од Валрасовиот систем равенки на општ еквилибриум, доколку во нив се вградени актуелните структурни карактеристики на пазарот на труд и пазарот на стоки, вклучувајќи ја пазарната несовершеност, стохастичката варијабилност на понудата и побарувачката, трошоците за добивање информации за слободните работни места и расположивата работна сила, трошоците за мобилност и тн. (Friedman, 1968: 8).

Денес, долги години по Фридмановото грубо скицирање на природната стапка на невработеност, овој широк поим сè уште го привлекува вниманието на академските кругови и на политичарите. Без да се оди во детали за специфичните разлики меѓу природната стапка на невработеност и NAIRU, во она што следува направен е обид да се одгатне природата на овој концепт. Контроверзностите најмногу произлегуваат од различните гледишта во однос на дефинирањето на NAIRU, детерминантите на неговата динамика во текот на времето и помеѓу различните земји, како и неговите импликации врз политиките.

Најлесен начин да се дефинира NAIRU е доколку се тргне од етимолошкото значење на овој акроним. Според тоа, NAIRU претставува стапка на невработеност што е конзистентна со

константна инфлација во равенката на Филипсовата крива (Blanchard and Katz, 1997). Од друга страна, Филипсовата крива која е зголемена за очекувањата ги поврзува отстапувањата на актуелната стапка на инфлација од очекуваната инфлација² како функција од отстапувањата на стапката на невработеност од NAIRU (Blanchard and Katz, 1997; Ball and Mankiw, 2002). Според тоа, NAIRU концептот произлегува од усогласувањето меѓу инфлацијата и невработеноста како последица од промените во монетарната политика што ги туркаат овие две променливи во спротивни насоки (Mankiw, 2001; Ball and Mankiw, 2002). И покрај тоа што е емпириски опоруван, усогласувањето меѓу невработеноста и инфлацијата е теоретски добро дефиниран макроекономски концепт. Кога невработеноста е под NAIRU постои притисок врз стапката на инфлација да расте, и обратно, кога невработеноста го надминува NAIRU постои притисок врз стапката на инфлација да опаѓа (Stiglitz, 1997; Nickell, 1998).

Модерната верзија на Филипсовата крива може да биде изразена во следниов формат (Gujarati, 2003):

$$\pi_t - \pi_t^e = \beta(U_t - U^*) + u_t \quad \dots (1)$$

каде, π_t е актуеланата стапка на инфлација за периодот t ; π_t^e е очекуваната стапка на инфлација за периодот t , во случај кога очекувањето е формирано во периодот $(t-1)$; U_t е актуелната стапка на невработеност што преовладува во временскиот период t ; U^* е природната стапка на невработеност (или NAIRU) за временскиот период t ; u_t е стохастичка случајна грешка;

Со оглед на тоа што π_t^e не може директно да се определи, како појдовна точка можеме да се направи поедноставена претпоставка дека $\pi_t^e = \pi_{t-1}$. Со други зборови, инфлацијата што се очекува оваа година е стапката на инфлација што преовладувала минатата година.

$$\pi_t - \pi_{t-1} = \beta U_t - \beta U^* + u_t \quad \dots (2)$$

По претпоставка дека βU^* е константно во текот на времето, со заменување $\beta_1 = \beta U^*$ и $\beta_2 = -\beta$ го добиваме следниов израз:

$$\pi_t - \pi_{t-1} = \beta_1 + \beta_2 U_t + u_t \quad \dots (3)$$

Според тоа, изразот за пресметување на NAIRU е следниов:

$$U^* = \frac{\hat{\beta}_1}{-\hat{\beta}_2} \quad \dots (4)$$

Поголемиот дел од литературата што се однесува на NAIRU го потенцира неговото значење како долгорочен концепт (Hahn, 1995; Ball, 1999; Ball and Mankiw, 2002). Во краток рок, невработеноста може да отстапува од NAIRU, но на долг рок се претпоставува дека се враќа на единствен NAIRU. Според Никел, надворешниот шок на реалната или номиналната побарувачка има само привремено влијание врз невработеноста (Nickell, 1998). Исто така, Mankiw тврди дека ценовната нееластичност може да објасни зошто општеството на краток рок се соочува со усогласување меѓу невработеноста и инфлацијата, но динамичката зависност меѓу инфлацијата и невработеноста сè уште не е целосно истражена (Mankiw, 2001). Сепак, NAIRU не е статичен и варира во текот на времето и меѓу различни земји како резултат на различни фактори кои во продолжение ќе бидат подетално разгледани.

2. *Expectation-augmented Phillips curve*

Детерминантите на NAIRU и неговото варирање во текот на времето и меѓу различните држави генерално се разграничени во две големи групи: шокови и институционални фактори (Blanchard and Wolfers, 2000). Дополнително, интеракцијата меѓу шоковите и институциите може да предизвика силни ефекти врз NAIRU и заради тоа неопходно е посебно да бидат разгледани.

Неповолните шокови, често пати се интерпретираат како причина за нагорно поместување на NAIRU. Како посебни шокови можат да бидат споменети следниве: Намалена агрегатна побарувачка (Snowdon et al., 1994; Blanchard and Wolfers, 2000), шокови што се однесуваат на демографски фактори (Stiglitz, 1997), т.н. „ефект на аспирација на плати“³ (Stiglitz, 1997), зголемена изложеност на конкуренцијата во пазарот на производи и труд (Stiglitz, 1997; Nickell, 1998), зголемување на каматните стапки (Nickell, 1998; Blanchard and Wolfers, 2000), и ефектот на хистерезис⁴ (Stiglitz, 1997, Blanchard and Wolfers, 2000; Blanchard, 2006).

Што се однесува до интеракцијата меѓу шоковите и институциите, може да се лоцираат две спротивставени емпириски наоди. Од една страна, една група автори откриваат постоење значаен ефект што произлегува од интеракцијата (Blanchard and Wolfers, 2000) додека, од друга страна, друга група автори тврдат дека интеракцијата меѓу просечното ниво на институциите и шоковите не даваат значителен придонес за осознавање на промените во невработеноста (Nickell et al., 2005).

Промените во институциите на пазарот на труд во одредена мерка можат да влијаат врз рамнотежната стапка на невработеност. Помеѓу идентификуваните релевантни институции на пазарот на труд се следниве: Системот за компензирање на невработените, синдикалната покриеност, координацијата меѓу работодавците и синдикатите во преговарењето на платите, ригидноста на пазарот на труд, оданочувањето на трудот, неусогласеност во вештините и сл. (Nickell, 1997; Nickell, 1998).

Една група автори го потенцираат значењето на NAIRU во врска со водењето на монетарната политика. Во тој контекст, точното идентификување на нивото на NAIRU може да им помогне на донесувачите на одлуки да ја квантифицираат оптималната монетарна експанзија без да се стравува од предизвикување повисока инфлација или неисполнување на одредена инфлаторна цел. Некои автори како аналитичко средство предлагаат споредување на рамнотежната со актуелната стапка на невработеност, бидејќи опаѓачката инфлација најверојатно рефлектира стапка на невработеност што е

над рамнотежната стапка, додека растечката инфлација го рефлектира обратното (Blanchard and Wolfers, 2000). Од своја страна, монетарната политика и останатите детерминанти на агрегатната побарувачка можат да извршат долгорочно влијание врз невработеноста.

Оваа е релевантно за земјите на Југоисточна Европа, а посебно за Македонија каде што актуелниот период на дезинфлација траеше долго време и можеби има предизвикано структурни промени во нивните пазари на труд.

Друга група автори се внимателни во поглед на користењето на NAIRU како инструмент на политиките и потенцираат дека невработеноста објаснува само дел од промените во

Една од најконтроверзните работи што се однесуваат на NAIRU е прашањето дали тој е корисен концепт во смисла на донесување заклучоци за политиките. Како што често пати е случај, економистите немаат единствен став за неговата прикладност во формулирањето на препораки за политиките.

3. Барање на вработените за зголемување на платите дури и во отсуство на соодветно зголемување на продуктивноста (англиски – 'Wage aspiration effect').

4. Појава каде повремени шокови имаат перманентно влијание (англиски – hysteresis).

инфлацијата (Stiglitz, 1997). Според тоа, монетарната политика треба да биде информирана за поширок опсег на променливи, а не само за невработеноста (Staiger et al., 1997). Во тој поглед, тие тврдат дека други променливи се, исто така, погодни или, пак, уште подобри во предвидувањето на инфлацијата како што се: Стапката на искористеност на капацитетите, други показатели за пазарот на труд, каматните стапки и некои монетарни агрегати. Екстремниот заклучок од страна на оние што ги поддржуваат аргументите за хистерезис е дека единечна рамнотежна стапка на инфлација не постои или дека не постои стапка на невработеност која во основа е конзистентна со константна инфлација, што од своја страна имплицира дека концептот на NAIRU е бескорисен како основа за водење на монетарната политика.

Земајќи ги предвид гореспоменатите факти во однос на NAIRU и карактеристиките на „транзициската невработеност“, прашање е дали овој концепт може да се употреби во контекст на транзиционите економии. За време на почетната фаза на транзицијата, литературата за транзициските пазарите на труд не се обидувахе да го третира ова прашање. Според наше сознание, во скоро

време во само неколку студии направени се обиди да се оцени NAIRU за неколку транзициски економии. На пример, оценето е дека актуелната невработеност и NAIRU во Русија конвергираат,

Типичен пример претставуваат рестриктивните монетарни политики што се спроведуваат во периоди на дезинфлација кои можат да предизвикаат значително зголемување на рамнотежната невработеност доколку траат подолго време (Ball, 1999).

што укажува на фактот дека невработеноста била од структурен, а не од цикличен карактер (Bragin and Osakovsky, 2005). Друга група автори обидувајќи се да го оценат NAIRU за новите земји членки на Европската Унија укажуваат на проблемот на мал примерок што е карактеристичен за сите емпириски анализи на временски серии во земјите во транзиција (Camarero et al., 2005). Сепак, според нивните оценки рамнотежната стапка на невработеност често се менува што се должи на политичките фактори и/или честите промени во институционалната рамка.

Во подолната табела презентирано е движењето на стапките на инфлација и невработеност во Македонија во текот на периодот 1996-2007 што се користени за пресметување на NAIRU. Годишната 1996 е земена како почетна со оглед на тоа што првата Анкета за работната сила во Македонија беше спроведена во 1996 година и од таа година постојат детални податоци за трендовите на пазарот на труд.

Година	Стапка на инфлација* (π_t)	Стапка на невработеност** (U_t)
1996	2,3	31,9
1997	2,6	36,0
1998	-0,1	34,5
1999	-0,7	32,4
2000	5,8	32,2
2001	5,5	30,5
2002	1,8	31,9
2003	1,2	36,7
2004	-0,4	37,2
2005	0,5	37,3
2006	2,2	36,0
2007	2,3	34,9

*Извор: Министерство за финансии на РМ

**Извор: Државен завод за статистика на РМ

И покрај тоа што сме свесни за проблемите како што се малата серија податоци, како и можните неточности во мерењата на стапките на инфлација и невработеност, сепак во продолжение направен е напор да се пресмета NAIRU за Македонија. Оценетиот линеарен регресионен модел (3) за Македонија го има следниот облик:

$$\pi_t - \pi_{t-1} = 1.7832 - 0.051674 U_t$$

$$t = (0.13945) \quad (-0.13975) \quad r^2=0.0021653$$

$$p = (0.892) \quad (0.892)$$

Од горните резултати, можеме да забележиме дека оценетите коефициенти ги имаат очекуваните знаци, но двата се високо статистички не значајни. Уште повеќе, коефициентот на детерминација се приближува до нула што укажува на малата објаснувачка моќ на применетиот регресионен модел. Според тоа, може да се тврди дека концептот на NAIRU е далеку од тоа да биде применлив во случај на македонскиот пазар на труд.

Претпоставувајќи дека за време на целиот анализиран период NAIRU е константен, натаму може да се пресмета неговата вредност според изразот (4) како што следува:

$$U^* = \frac{\hat{\beta}_1}{-\hat{\beta}_2} = \frac{1.7832}{0.051674} = 34.5$$

Во продолжение идентификувани се повеќе причини што го потврдуваат овој аргумент.

Прво, **NAIRU концептот се применува во зрелите пазарни економии за разлика од пазарите на труд во земјите во транзиција, кои беа воспоставени дури во почетокот на 90-тите години.** Во предтранзицискиот период, алокацијата на трудот, како и на останатите ресурси, беше централно планирана, при што отворената невработеност вообичаено не постоеше. Сите земји на почетокот од транзицијата имаа неточни мерења на инфлацијата и невработеноста, бидејќи меѓународните статистички стандарди не беа имплементирани во праксата. Згора на тоа, брзата промена во составот и квалитетот на аутпутот, ја чинат произволна секоја проценка на инфлацијата.

Второ, процесот на воведување на институциите на пазарот на труд во земјите во транзиција беше постепен. Институциите на пазарот на труд што егзистираа во претходниот режим немаа ефикасна улога во процесот на алокацијата на трудот. Некои од институциите беа создадени од почеток, додека други се предмет на континуирано прилагодување. Претходно беше напоменато дека институциите на пазарот на труд се сметаат за важни детерминанти на рамнотежната стапка на невработеност и без нивна целосна развиеност не е можно да се претпостави постоење на единствен NAIRU.

Трето, повеќето транзициски економии во почетната фаза од транзицијата се соочија со високи стапки на инфлација, што се должеше на либерализацијата на цените, финансиските кризи и макроекономската нестабилност. Со цел заздување на инфлацијата, подоцна беа воведени стабилизациски макроекономски политики. Според тоа, евидентно е дека во земјите во транзиција постојат други извори на инфлација што не можат да бидат објаснети со помош на флукуациите во стапката на невработеност.

Релативно малата побарувачка за труд во земјите на Југоисточна Европа имплицира дека формирањето на платите во основа не би можело да предизвика инфлациски притисоци преку т.н. „спирала на плати и цени“.

И покрај статистичката незначајност на оценетите коефициенти, пресметувањето на NAIRU засновано на оценетиот модел покажува дека неговата вредност е скоро идентична со актуелната стапка на невработеност. Овој факт открива дека стапките на инфлација и невработеност во Македонија не влијаат една врз друга како што е тоа востановено со помош на теоретскиот модел.

Четврто, невработеноста во земјите во транзиција се карактеризира со големо учество на долгорочната невработеност, што според теоријата на траење е сврзано со обезвреднување на човечкиот капитал. Ова, од своја страна, придружено е со зачестено присуство на феноменот на зависност од состојбата, што се демонстрира преку нагло опаѓање на стапката на излез од невработеноста при зголемено времетраење на истата (Gregg and Manning, 1996). Долгорочно невработените не претставуваат добри пополнувачи на работните места што се должи на нивното ниско ниво на вработливост (Layard, 1996). Имајќи предвид дека редуцирањето на долгорочната невработеност не предизвикува инфлациски притисок преку механизмот на формирање плати, во тој случај NAIRU концептот нема да може да биде применет.

Наместо заклучок, може да се каже дека во транзициските пазари на труд постојат механизми што се разликуваат од оние што се дефинирани со NAIRU. Концептот на еквилибриум кај овие пазари на труд најверојатно е поврзан со нивните специфични карактеристики и форми на прилагодување што настанаа во текот на транзицијата. Следна задача на истражувачите би била да ги идентификуваат овие карактеристики и да предложат посоодветен концепт на пазарна рамнотежа

за земјите на Југоисточна Европа, а особено за Македонија. Алтернативниот концепт на одржлива стапка на невработеност би требало да ги обедини креирањето работни места во формалниот сектор, улогата на пасивните политики на пазарот на труд, како и апсорпциониот капацитет на специфичните механизми на прилагодување на пазарите на труд.

Концептот на NAIRU е конзистентен со стабилна инфлација и може да биде применет само во отсуство на чести шокови. Во тој контекст, вреди да се напомене дека формирањето на платите во неразвиените пазари на труд во најголема мера е засновано врз факторите за обезбедување егзистенција, отколку на интеракцијата меѓу понудата и побарувачката на труд.

БИБЛИОГРАФИЈА:

- [1] Ball, L. (1999) "Aggregate Demand and Long-Run Unemployment", *Brookings Papers on Economic Activity*, 2: 189-251.
- [2] Ball, L. and Mankiw, G. (2002) "The NAIRU in Theory and Practice", *Journal of Economic Perspectives*, 16(4): 115-136.
- [3] Blanchard, O. (1997) "The Economics of Post-Communist Transition", Clarendon Press Oxford.
- [4] Blanchard, O. (2006) "European Unemployment", *Economic Policy*, 21(45): 5-59.
- [5] Blanchard, O. and Katz, L. (1997) "What We Know and Do Not Know About the Natural Rate of Unemployment", *Journal of Economic Perspectives*, 11(1): 51-72.
- [6] Blanchard, O. and Wolfers, J. (2000) "The Role of Shocks and Institutions in the Rise of European Unemployment: the Aggregate Evidence", *The Economic Journal*, 110 (462): 1-33.
- [7] Bragin, V. and Osakovsky, V. (2005) "Estimation of the Natural Unemployment Rate in Russian Federation, 1994-2004", *Post-Communist Economies*, 17(1): 33-46.
- [8] Camarero, M. Carrion-i-Silvestre, J., and Tamarit, C. (2005) "Unemployment Dynamics and NAIRU Estimates for Accession Countries: A Univariate Approach", *Journal of Comparative Economics*, 33(3): 584-603.
- [9] Cazes, S. and Nesporova, A. (2003) "Labour Markets in Transition, Balancing Flexibility and Security in Central and Eastern Europe", International Labour Office, Geneva.
- [10] Estrella, A. and Mishkin, F. (1998) "Rethinking the Role of NAIRU in Monetary Policy: Implications of Model Formulation and Uncertainty", Federal Reserve Bank of New York, Research Paper, No.9806.
- [11] Friedman, M. (1968) "The Role of Monetary Policy" *American Economic Review*, March, 58(1): 1-17.
- [12] Gordon, R. (1997) "The Time-Varying NAIRU and its Implications for Economic Policy", *Journal of Economic Perspectives*, 11(1): 11-32.

-
- [13] Gregg, P. and Manning, A. (1996) "Labour Market Regulation and Unemployment", *Unemployment Policy, Government Options for the Labour Market*, Centre for Economic Policy Research: 333-356.
 - [14] Gujarati, D. (2003) "Basic Econometrics", McGraw Hill, fourth edition.
 - [15] Hahn, F. (1995) "Theoretical Reflections on the 'Natural Rate of Unemployment'", in Cross (1995): 43-56.
 - [16] Layard, R. (1996) "Preventing Long-Term Unemployment: An Economic Analysis", in Gual (1996): 55-69.
 - [17] Layard, R., Nickell, S. and Jackman, R. (1991) "Unemployment, Macroeconomic Performance and the Labour Market", Oxford University Press.
 - [18] Mankiw, G. (2001) "The Inexorable and Mysterious Trade off Between Inflation and Unemployment", *The Economic Journal*, 111(471): 45-61.
 - [19] Nickell, S. (1997) "Unemployment and Labour Market Rigidities: Europe versus North America", *Journal of Economic Perspectives*, 11(3): 55-74.
 - [20] Nickell, S. (1998) "Unemployment: Questions and Some Answers", *The Economic Journal*, 108(448): 802-816.
 - [21] Nickell, S. (2003) "A Picture of European Unemployment: Success and Failure", Centre for Economic Policy Discussion Paper, No.502.
 - [22] Nickell, S., Nunziata, L. and Ochel, W. (2005) "Unemployment in the OECD since the 1960s. What Do We Know?", *The Economic Journal*, 115(500): 1-27.
 - [23] Phelps, E. (1995) "The Origins and Further Development of the Natural Rate of Unemployment", in Cross (1995): 15-31.
 - [24] Snowdon, B., Vane, H. and Wynarczyk, P. (1994) "A Modern Guide to Macroeconomics, An Introduction to Competing School of Thought" Edward Elgar Publishing Limited.
 - [25] Staiger, D., Stock, J. and Watson, M. (1997) "The NAIRU, Unemployment and Monetary Policy", *Journal of Economic Perspectives*, 11(1): 33-49.
 - [26] Stiglitz, J. (1997) "Reflections on the Natural Rate Hypothesis" *Journal of Economic Perspectives*, 11(1): 3-10.
 - [27] Svejnar, J. (2002) "Labour Market Flexibility in Central and East Europe", William Davidson Working Paper, No.496.

■ КЕЈНЗИЈАНСКИ МАКРОЕКОНОМСКИ МОДЕЛ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА: ЕКОНОМСКА ТЕОРИЈА И БИХЕЈВИОРИСТИЧКИ РАВЕНКИ*

ВОВЕД

■ М-р Бранимир Јовановиќ

Во периодот март-август 2008 година, Секторот за макроекономска политика во Министерството за финансии работеше на развивање мал и едноставен макроекономски модел. Основна цел на моделот е да служи како кредибилна алатка за продуцирање проекции на макроекономските агрегати во Република Македонија. Сепак, моделот може да се користи и за разбирање на начинот на кој функционира македонската економија, како и за испитување на ефектите од економските политики *ex ante* или *ex post*. Моделот ги опфаќа реалниот, фискалниот, монетарниот и надворешниот сектор, а економските агенти ги дели на приватни агенти и држава. Нивото на дезагрегирање во моделот е такво што истиот ќе биде применлив за поширок круг носители на економска политика, приватни агенти и аналитичари, при што со едноставни методолошки упатства истите ќе може во моделот

да ги вградуваат своитевидувања, очекувања и претпоставки.

Овој труд претставува обид за претставување на основните бихејвиористички равенки вклучени во Макроекономскиот модел на Република Македонија (ММРМ), со посебен осврт на нивната економска логика и теоријата што стои во основата на економетриското оценување. Трудот нема за цел да го опише начинот на функционирање на развиениот модел, ниту пак да ги претстави или оцени проекциите добиени од истиот. Оттука, тој претставува мал придонес кон целосното документирање на развиениот модел.

Главните заклучоци од индивидуалните равенки даваат објективна слика на состојбите во македонската економија. Така, добиваме дека *личната потрошувачка* е движена единствено од расположливиот доход, при незначајни каматни стапки, заради отсуство на финансирање на истата преку задолжување. *Инвестициите*, слично, се детерминирани пред се од доходот, додека каматната стапка и тука е незначајна. Сепак, повисоката сензитивност на инвестициите

■ * Мислењата изразени во овој текст се на авторите и не мора во целост да ги претставуваат ставовите на Министерството за финансии

■ Авторите се вработени во Народната банка на Република Македонија

■ E-mail: jovanovikb@nbrm.gov.mk

petreskim@nbrm.gov.mk

кон промени кај каматната стапка, во споредба со претходни истражувања, укажува на пораст на значењето на задолжувањето при финансирање на вложувањата. Кај пазарот на работна сила, *вработеноста* е позитивно условена од економската активност, при што трошоците на трудот се значаен фактор само на краток рок. *Платите* се определени од трошоците по единица труд, а во помала мера и од опортунитетниот трошок за работењето - надоместокот за невработеност. Во согласност со концептот на неефективна понуда на трудот, платата не зависи од понудата на труд, односно од невработеноста, а бавното враќање во рамнотежа на оваа равенка ја одразува ригидноста на платите во Македонија. Кај трговската размена, добиваме дека *извозот* зависи како од странската побарувачка, така и од домашното производство. И покрај тоа што коефициентот на релативните цени беше на граница на значајноста, сметаме дека извозот е ценовно еластичен. За разлика, *увозот* се покажа како ценовно нееластичен, а е движен првенствено од приватната потрошувачка, во помала мера и од извозот, но е несензитивен кон инвестициите.

Трудот е организиран на следниот начин: во следниот дел е даден краток осврт на целите и опфатот на макроекономското моделирање и, конкретно, на ММРМ. Третиот дел ги претставува оценетите равенки и економското расудување во нивната позадина, додека последниот дел го затвора трудот.

МАКРОЕКОНОМСКОТО МОДЕЛИРАЊЕ: ПРЕГЛЕД И ОПФАТ

Во последните неколку децении користењето економетриски равенки стана еден од позначајните начини да се размислува за економските проблеми и да се нудат решенија и препораки за носителите на економската политика. Во основата на т.н. макроеконометриски модели, овие равенки треба да помогнат во разбирањето како функционира една економија и да служат како кредибилна алатка за макроекономското проектирање. Но, „Запаметете дека сите модели се погрешни, практичното прашање е колку многу треба да бидат погрешни за да бидат некорисни“ (Box and Draper, 1987). Оттука, производот од макроекономското моделирање треба да подлежи на верификација од економската логика и расудување, па и од економската интуиција.

Спектрумот на макроекономски модели се движи од модели чисто-засновани на податоци до чисто-теоретски модели (Deutsche Bundesbank, 2000). На пример, моделите пресметани со векторски авторегресивни равенки (VAR) се стриктно засновани на податоци, без какви било теоретски претпоставки. На другата страна од спектрумот се т.н. модели на општа рамнотежа (CGE и DSGE), коишто претпоставуваат дека однесувањето на економските агенти е оптимално и настојуваат да постигнат рамнотежа, при што преку процес на оценување и/или калибрирање ќе се овозможи моделот да се вклопи во дадениот сет од податоци.

Во средината на ваквиот моделски спектар се наоѓаат модели коишто се базираат на равенки коишто ги впуштаат променливите да интерагираат на повеќе начини, но користат и ограничувања во економетриските спецификации коишто се извлекуваат од економската теорија. Таков тип се структурните векторски авторегресивни модели (SVAR) и векторските модели за корекција на грешки (VECM). Макроекономскиот модел на Република Македонија се заснова на VECM равенки.

ММРМ е агрегатен модел со профундирана теоретска подлога и претставува систематизиран стилизиран репрезент на целокупната македонска економија. Истиот е изграден во кејнзијанската моделска рамка (познатиот IS-LM модел), во којшто IS кривата го претставува пазарот на стоки и услуги, додека LM кривата го претставува пазарот на пари. Основите на IS-LM моделот може да се најдат во секој стандарден макроекономски учебник, пришто би

М-р Марјан Петрески

упатиле на Mankiw (2007), Abel and Bernanke (2007), Mishkin (2008) и други.

Во литературата се среќаваат повеќе примери на мали макроекономски модели, при што секој од нив се одликува со свои специфики. Класичен мал модел на отворена економија е оној на Dornbusch (1976). Пософистицирани спецификации на цени и плати може да се најдат кај Taylor (1980), Buiter and Miller (1981, 1985) и Fuhrer and Moore (1995); поновите од овие модели допуштаат и перзистентност на инфлацијата. Blake and Westaway (1996) го надоградуваат Fuhrer-Moore-овиот модел на случајот на отворена економија. Развиени се и варијанти на затворена економија без експлицитно договарање, но со вградена перзистентност на инфлацијата (Ball, 1997; Svensson, 1997); случаи на отворена економија (Ball, 1999; Svensson, 1998); модели со рационални очекувања (Svensson, 1997, 1998) и други.

БИХЕЈВИОРИСТИЧКИ РАВЕНКИ И ЕКОНОМСКА ТЕОРИЈА

Основата за развивањето на бихејвиористичките равенки на ММРМ лежи во економската теорија. Во моделирањето најчесто е користена техника на „коинтеграција“, која ги одделува долгорочните структурни коефициенти од краткорочното динамичко прилагодување. Најпрво, со равенките се оценуваат долгорочните економски врски помеѓу макроекономските променливи (на пример, доход и потрошувачка), а потоа се оценува процесот на прилагодување, односно процесот на корекција на „отстапувањата“, кој произлегува од краткорочните отстапувања на променливите од долгорочните рамнотежни врски. Притоа, во краткорочните равенки можат да се вклучат и променливи кои не се вклучени во долгорочната врска. На ваков начин се опфаќа и краткорочното и долгорочното однесување на економските агенти (Wooldridge, 2007).

Кај некои од равенките е можен проблемот на ендегеност, кој е присутен, помеѓу останатото, кога зависната променлива влијае на некоја од независните (на пример, доходот влијае на инвестициите, но и инвестициите на доходот) и кој оневозможува прецизно оценување на коефициентите при користењето на конвенционалните методи. Сепак, бидејќи ја користиме Јохансен техниката за коинтеграција, кај која секоја променлива истовремено е и зависна и независна, сметаме дека ендегеноста не претставува проблем, односно коефициентите се непристрасни (unbiased).

За целите на пресметувањето на бихејвиористичките равенки се користат квартални податоци за периодот прв квартал 1998 – четврт квартал 2007. За променливите за кои официјалната статистика не публикува квартални податоци, искористени се квантитативни техники за нивна апроксимација. За променливите за кои се знае или се претпоставува дека следат сезонски тек, искористени се конвенционалните техники на десезонирање (методот X-12, мултипликативно). Статистичките карактеристики на сериите се анализирани со конвенционалните тестови за единечни корени и коинтеграција.¹ Малите букви означуваат променливи во логаритми, па оттука добиените коефициенти ги претставуваат соодветните еластичности, односно ја покажуваат процентуалната промена кај зависната променлива како резултат на промена на

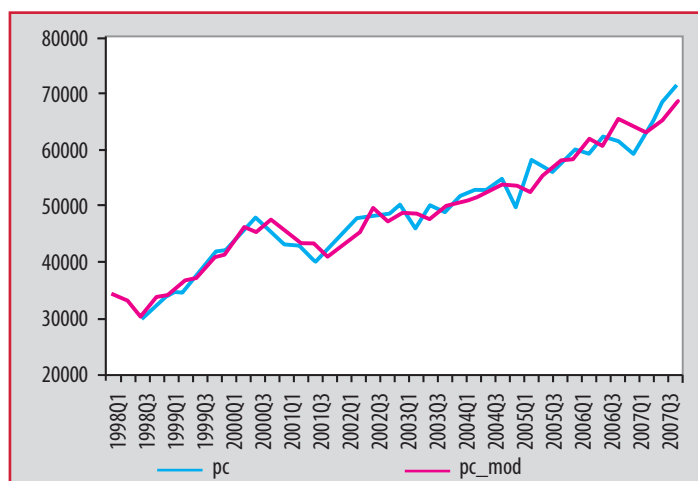
1. Целта на трудот не е да навлегува во техниките или тестовите користени за наведените цели. Оттука, детали се достапни по барање.

независната променлива за 1%. Ознаката Δ пред променливата означува прв диференцијал, а свездичка покрај коефициентите означува статистичка значајност на променливата на ниво од 5%. Задебелените букви во заградите ги означуваат долгорочните врски, а коефициентот пред заградата го дава коефициентот на прилагодување на отстапувањата.

РЕАЛНА ЕКОНОМИЈА

Приватна потрошувачка

Во моделот се претпоставува дека потрошувачката следи класична Кејнзијанска функција, односно дека е правопрпорционална на реалниот расположлив доход на приватните агенти. Според теоријата за постојан доход (Friedman, 1957) и каматните стапки можат да имаат влијание врз потрошувачката, затоа што таа зависи од сегашната вредност на доходот во текот на целиот живот, која пак зависи од каматната стапка. Во согласност со оваа теорија дозволуваме и каматните стапки² да влијаат на потрошувачката, но истите не се покажаа како статистички значајни, исто како кај De Haan et al (2001). Незначајноста на каматните стапки може да се објасни или преку отсуство на финансирањето на личната потрошувачка преку задолжување, или преку нееластичноста на потрошувачките кредити во однос на каматната стапка. Сметаме дека првото објаснување е поразумно за Македонија. Ако реалната приватна потрошувачка е означена со pc , реалниот расположлив доход со di , тогаш однесувањето на потрошувачката е дадено со следната равенка:

$$\Delta pc = -0.47^* \cdot (pc(-1) - 0.97^* \cdot di(-1) - 0.23) - 0.086 \cdot \Delta pc(-1) + 0.14 \cdot \Delta pc(-2) + 0.04 \cdot \Delta di(-1) - 0.06 \cdot \Delta di(-2)$$

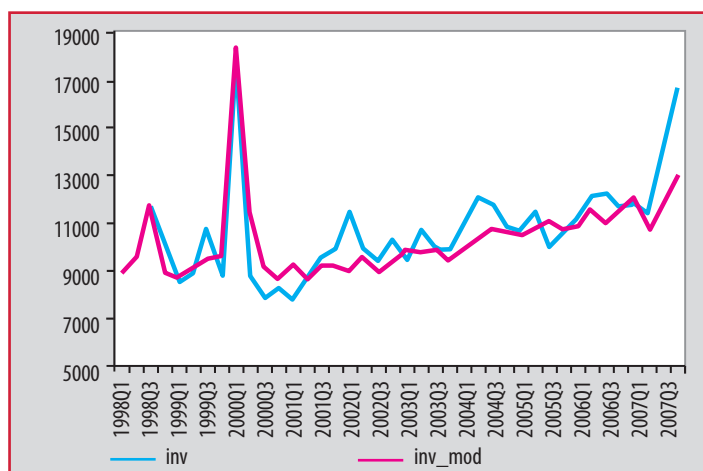
Маргиналната склоност кон потрошувачка од 0,97 укажува дека, на долг рок, зголемување на расположливиот доход од еден процент ќе предизвика зголемување на потрошувачката од 0,97%. Вообичаено е маргиналната склоност кон потрошувачка да се движи околу еден, при што коефициент понизок од еден упатува на позитивно штедење. Ако доходот е нула, тогаш потрошувачката е сеуште позитивна, меѓутоа коефициентот за автономната потрошувачка (0,23) нема статистичка значајност. Нарушувањето на оваа долгорочна врска на краток рок ќе предизвика процес на врамнотежување кој трае околу два квартала (коефициент на прилагодување од 0,47).³ Прогнозираната (моделската) и фактичката серија се прикажани на графикот лево, при што суфиксот „мод“ ја означува првата.

2. Реална каматна стапка на денарските кредити, и население и претпријатија, сите рочности. Ова е единствената серија расположлива за целиот период.

Каматната стапка не е во логаритми, и оттука нејзиниот коефициент се интерпретира како полуеластичност.

3. Краткорочните коефициенти се статистички незначајни, но се присутни во регресијата со цел истата да ги задоволува претпоставките за непристрасност на проценетите резултати.

Инвестиции

Равенката за инвестициите што ја оценуваме има теоретска подлога во неокласичниот модел за инвестициите (Jorgenson, 1963), според кој инвестициите зависат од економската активност од каматната стапка. Моделот има микроекономски корени, односно равенката е изведена од максимизирачкото однесување на економските агенти, но во оваа пригода нема да навлегуваме во нив. Ваквиот пристап кон инвестициите е во основата и на IS-LM моделот, а интуитивната интерпретација е дека

при повисоко ниво на економска активност фирмите повеќе ќе инвестираат, исто како и при пониска каматна стапка, заради понискиот трошок на капиталот. Со inv се означени реалните бруто инвестиции во РМ, у го означува реалниот БДП, а IR ја означуваат каматната стапка⁴. $D0001$ е бинарна променлива која го опфаќа влијанието на зголемените инвестиции во транспортни средства во антиципација на воведувањето на данокот на додадена вредност. Оценетата равенка е дадена подолу.

$$\Delta inv = -0.95 \cdot (inv(-1) - 0.89 \cdot y(-1) + 0.005 \cdot IR(-1) - 0.44) + 0.14 \cdot \Delta inv(-1) - 0.02 \cdot \Delta inv(-2) + 0.79 \cdot \Delta y(-1) + 1.50 \cdot \Delta y(-1) + 0.003 \cdot \Delta IR(-1) + 0.005 \cdot \Delta IR(-2) + 0.75 \cdot D0001$$

На долг рок, 1% пораст на доходот имплицира пораст на инвестициите од 0,89%. Овој коефициент имплицира висок степен на акцелерација помеѓу доходот и инвестициите, што е во линија со теоријата (Mankiw, 2007) и со претходните наоди (De Haan et al, 2001, кои наоѓаат коефициент од 1). Кај *каматната стапка* се добива негативен знак, што имплицира дека пораст на каматната стапка за 1 процентен поен ќе резултира со намалување на инвестициите за 0,5%. Споредено со De Haan et al (2001), нашиот коефициент е 2,5 пати повисок, што укажува дека инвестиционите одлуки на фирмите станале посензитивни кон каматните стапки. Сепак, коефициентот е сеуште статистички незначаен, што го објаснуваме со малото учество на кредитите во финансирањето на инвестициите. Коефициентот на автономните инвестиции (0,44) е позитивен, но исто така нема статистичка значајност. Краткорочната нерамнотежа во оваа релација се корегира мошне брзо, односно во период малку подолг од еден квартал.

ПАЗАР НА ТРУД И ПЛАТИ

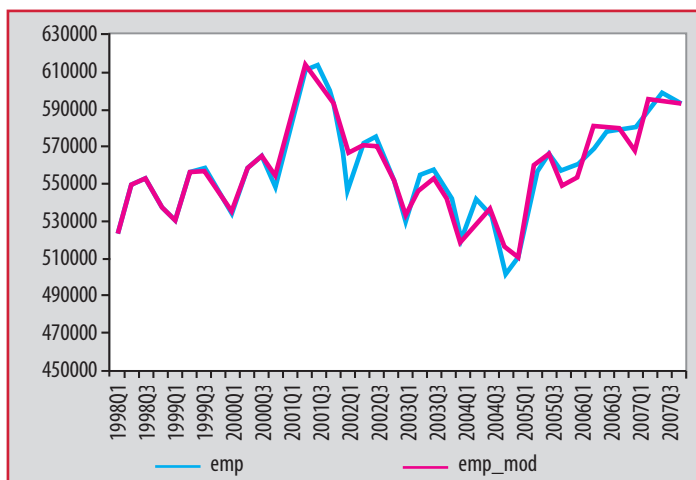
Вработеност

При моделирањето на вработеноста се поаѓа од теоретско-емпирискиот факт дека на долг вработеноста е движена од економската активност, односно дека пораст на производството ќе ја зголеми побарувачката за труд и следствено, вработеноста. Познатиот закон на Оун ја опишува обратнопропорционалната врска помеѓу промената на стапката на невработеност и разликата помеѓу тековниот и потенцијалниот реален БДП (повеќе кај Prachowny, 1993).

4. Реална каматна стапка на денарските кредити, население и претпријатија, сите рочности, како кај потрошувачката.

Во литературата, промената на стапката на невработеност најчесто се однесува на нејзиното отстапување од т.н. природна стапка на невработеност (т.е. NAIRU). Сепак, овој концепт не е применлив во Република Македонија, поради причините идентификувани кај Николоски (2008), па моделирањето ја користи промената на променливата, а не нејзиното отстапување од NAIRU. Од друга страна, имајќи ја предвид целта да се моделира вработеноста, а не невработеноста, на ова место ќе претпоставиме дека законот на Окун важи и во обратната насока, односно дека зголемување на производната активност за 2 до 3% ќе доведе до зголемување на вработеноста од 1%.

Во некои студии (Hamermesh, 1998; World Bank, 2005) како важна детерминанта на функцијата на побарувачка на труд (вработеност) се јавуваат и т.н. трошоци на трудот, односно даноците и придонесите на плата. Сепак, во емпириските студии скоро и да не постои кредибилна квантитативна анализа за земји како РМ, за ефектот од давачките на плата врз вработеноста. Меѓународните студии што ги оценуваат еластичностите на побарувачката на труд сугерираат дека веројатниот опсег е од 0,2 до 0,5, односно дека 10%-но намалување на трошокот на трудот ќе предизвика зголемување на вработеноста за 2 до 5%. Студијата на World Bank (2008) ја оценува еластичноста на агрегатната побарувачка за труд во однос на реалните трошоци на трудот, на примерок на 56 земји за периодот 2000-2006, во рамки на производна функција со константна еластичност. Добиено е дека намалување на трошоците на трудот за 10% резултира, во просек, со зголемување на вработеноста за 2,1%. Сепак, овој коефициент нема статистичка значајност, а и целокупната економетриска спецификација е мошне слаба. Индикативна техничка спецификација на производна функција со константна еластичност се среќава кај De Naan et al (2001) за случајот на РМ, но оценетата равнека претпоставува единечна позитивна еластичност на побарувачката на труд во однос на производството и единечна негативна еластичност во однос на трошоците на трудот, што не е во согласност со други емпириски наоди. Придонесот на двете студии се гледа во деталната елаборација на потребата функцијата на вработеноста да ги вклучи и трошоците на трудот во краткорочната спецификација. Оттука, оваа функција во ММРМ, во краткорочната релација, ја опфаќа и просечната бруто плата.

Со *emp* е означен бројот на вработени, *y* го означува реалниот БДП, а *w* ја означува реалната бруто плата. Поради структурната промена забележлива кај серијата на вработеноста, која веројатно се должи на методолошки промени, вклучена е и тренд променлива за периодот од третиот квартал на 2001 до крајот на 2004 година и една бинарна променлива која опфаќа екстремна вредност на вработеноста во првиот квартал од 2001. Оценетата равенка е следна:

$$\Delta emp = -0.25 \cdot (emp(-1) - 0.36 \cdot y(-1) - 9.37) + 0.03 \cdot \Delta emp(-1) - 0.15 \cdot \Delta emp(-2) - 0.03 \cdot \Delta emp(-3) - 0.24 \cdot \Delta y(-1) - 0.27 \cdot \Delta y(-2) - 0.25 \cdot \Delta y(-3) - 0.003 \cdot trend - 0.31 \cdot \Delta w + 0.05 \cdot D0101$$

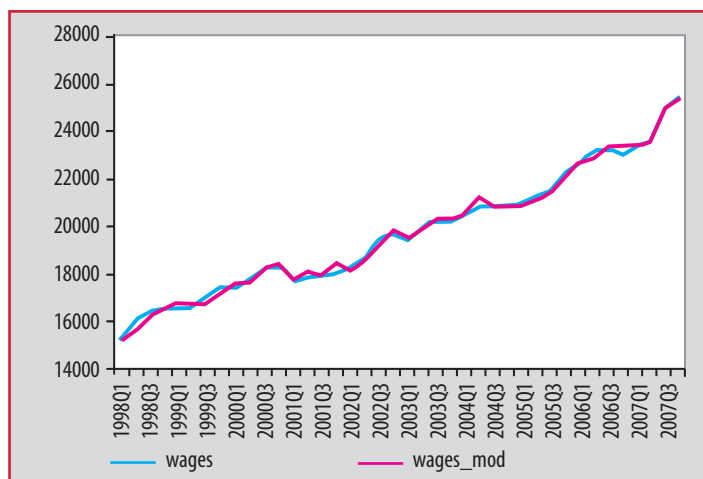
Коефициентот на бруто домашниот производ во долгорочната релација означува пораст на вработеноста за 0,36% при пораст на производството за 1%, што е во согласност со законот на Окун – порастот на производството од 3% да резултира со пораст на вработеноста од

околу 1%. Коефициентот кај бруто платата од краткорочната релација означува зголемување на вработеноста за 3,1% при намалување на трошоците на трудот од 10%, што е во рамки на наодите и теоретските опсервации споменати погоре. Коефициентот на прилагодување на отстапувањата (-0,25) означува релативно брзо воспоставување на рамнотежата - за период од една година.

Плати

Бидејќи платите се надоместок за трудот, на долг рок и теоретски, однесувањето на платите е детерминирано од движењата кај продуктивноста на трудот (Mankiw, 2007). ММРМ не ја користи продуктивноста на трудот во спецификацијата на платите, бидејќи не е најден статистички значаен коефициент во долгорочната врска. Теоретски, и општото ниво на цени може да има влијание врз платите, бидејќи пораст во трошоците на живот ќе создава нагорен притисок врз платите⁵. Сепак, техничката спецификација на равенката во ММРМ не наоѓа врска помеѓу платите и општото ниво на цени, што може да се објасни и со ниската инфлација во анализираниот период. Но, спецификацијата ги користи трошоците по единица труд (ulc), кои се дефинирани како однос помеѓу бруто платата и продуктивноста на трудот⁶ и претставуваат износ на трошок што се прави за да се произведе единица аутпут. Оттука, логично е да се очекува дека порастот на овие трошоци ќе изврши понатамошен нагорен притисок врз бруто платите. Врз платите може да влијае и надоместокот за невработеност, преку опортунитетниот трошок за работењето, како и невработеноста - вообичаено движењата во платите на краток рок се доведуваат во врска со нерамнотежата на пазарот на труд (невработеноста). Сепак, во Република Македонија, во услови на висока стапка на невработеност, врската помеѓу платите и невработеноста е повеќе од долгорочен карактер, односно, не е платата онаа детерминанта на

невработеноста којашто перманентно го врамнотежува пазарот на труд (концептот на неефективна понуда на труд).

Со w е означена бруто платата по единица работник, ulc се трошоците по единица труд како што се дефинирани погоре, ub е надомест од невработеност, а u е стапка на невработеност. Три бинарни варијабли се искористени за да опфатат екстремни вредности на платата и да ги направат резидуалите од регресијата непристрасни. Специфика-

цијата изгледа вака:

$$\Delta w = -0.15 \cdot (w(-1) - 1.46 \cdot ulc(-1) - 0.13 \cdot ub(-1) + 0.12 \cdot u(-1) - 10.62) + 0.009 \cdot \Delta ulc - 0.105 \cdot \Delta u + 0.019 \cdot \Delta ub + 0.03 \cdot D0003 - 0.04 \cdot D0101 + 0.02 \cdot D0703$$

На долг рок, пораст на трошоците по единица труд од 1% ќе предизвика пораст на платите за 1,46%; пораст на надоместокот за невработеност ја притиска платата нагоре за 0,13%, додека

5. Теоретски и емпириски наод е дека платите се помалку ригидни нагоре отколку надолу, особено во случај на силни синдикати.

6. Алтернативно, $\Delta ulc = \Delta w + \Delta emp - \Delta u$, според дефинициите на променливите во овој труд.

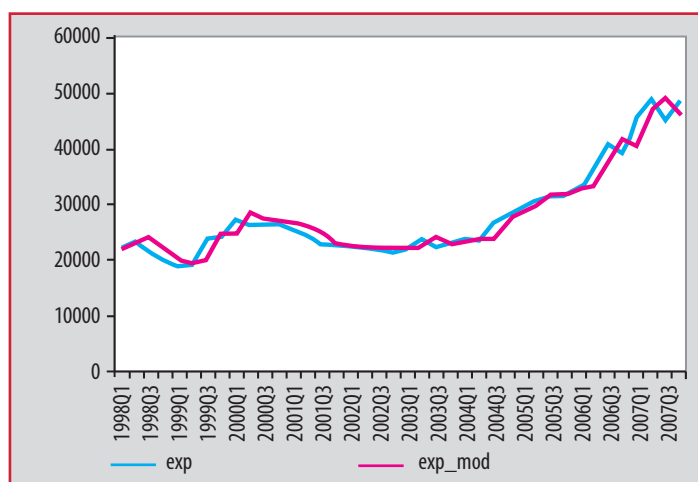
зголемување на невработеноста за 1% предизвикува намалување на платата за 0,12%, што е во линија со теоретските размислувања. Краткорочното „изместување“ од вака дефинираната рамнотежа предизвикува процес на динамичко прилагодување којшто е оценет како бавен, пришто потребни се околу 1,5 до 2 години за целосно врамнотежување. Последново може да се поврзе со ригидноста во промената на платите дури и на среден рок, како и со структурните проблеми на пазарот на труд во РМ.

НАДВОРЕШЕН СЕКТОР

Извоз

Вообичаено е во литературата (Goldstein and Khan, 1985) извозот и увозот да се моделираат како функција на побарувачката, т.е. како функција од доходот (или активната) и цените (релативни цени, т.е. реален девизен курс). Токму овој пристап е искористен и во ММРМ. Сепак, имајќи ги предвид специфичностите на македонската економија, сметаме дека ваквиот пристап не е целосно валиден. Имено, би било погрешно македонскиот извоз да се гледа како функција само од побарувачката, запоставувајќи ја понудата. Интуицијата зад ваквото размислување потекнува од согледувањето дека извозната експанзија по 2004 година, помеѓу останатото, се должи и на рестартирањето на неколку производствени и рударски капацитети. Притоа, ваквиот пристап не е нов во литературата, и се сретнува и кај Goldstein and Khan (1978) коишто сметаат дека производствениот капацитет е важна детерминанта на извозот.

Со оглед на тоа што најголем дел од македонскиот извоз се пласира на пазарите на земјите од ЕУ-15 (околу 53%), како променлива за странскиот доход е земен БДП на овие земји (y_{eu15}). Оваа променлива не е идеална, од причина што голем дел од македонскиот извоз во овие земји е наменет за други пазари (брзорастечките економии); сепак, учеството на брзорастечките економии во македонскиот извоз е маргинален (околу 1%). Во отсуство на официјални податоци за извозните цени, реалниот ефективен девизен курс (rer) е земен како варијабла за релативните цени (курсот е дефиниран така што пораст означува апresiasiја). Во равенката е вклучено и домашното индустриско производство (ind), како променлива што ја опфаќа понудата, т.е. производствениот капацитет. Во нашиот случај оваа променлива може да инкорпорира и некои други ефекти, на пример, растот на брзо-растечките економии, кои не се вклучени во променливата за доходот, или цените на металите.

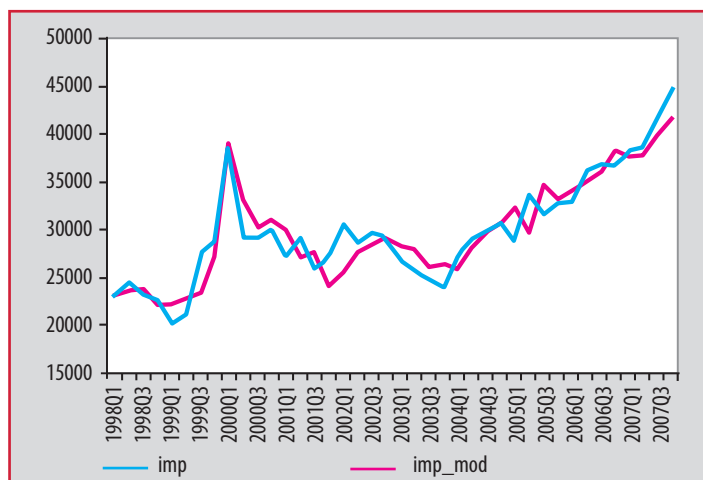
$$\Delta \text{exp} = -0.11 \cdot (\text{exp}(-1)) - 4.72 \cdot y_{eu15}(-1) - 3.05 \cdot \text{ind}(-1) + 1.45 \cdot \text{rer}(-1) + 71.24^*$$

Високиот, и статистички значаен коефициент на индустриското производство дава аргументи во прилог на тезата дека македонскиот извоз е движен и од понудата. Добиваме и дека извозот е високо сензитивен на промени во странската побарувачка (пораст на извозот за 4,7% при пораст на странскиот доход за 1%) и умерено сензитивен на промени во релативните цени - пад на извозот од 1,45% при апresiasiја на курсот од 1%. Доходовната еластичност на

извозот изгледа висока, споредено со други студии за Македонија (на пример, Јовановиќ (2007) добива еластичност од околу 1,5, исто како и Кадиевска-Војновиќ и Уневска (2007), а De Haan et al (2001) претпоставуваат единечна еластичност). Ваквите разлики ги објаснуваме со различните податоци за странската побарувачка - просечната квартална стапка на раст на странската побарувачка кај Јовановиќ (2007) е 2,6 пати повисока од нашата, скоро исто колку што е повисок нашиот коефициент⁷. Што се однесува до ценовната еластичност, коефициентот којшто го добиваме се наоѓа помеѓу коефициентот на Кадиевска-Војновиќ и Уневска (2007) од -0,7 и Јовановиќ (2007) од -2,2, односно -1,45. Со оглед на тоа што би се очекувало македонскиот извоз да е високо ценовно сензитивен, заради високото учество на производи со понизок степен на финализација, сметаме дека добиената еластичност е разумна. Коефициентот на прилагодување на отстапувањата има релативно низок коефициент, што укажува на бавно враќање во рамнотежата – за повеќе од две години.

Увоз

Сличен пристап беше применет и за равенката на увоз. Модификацијата тука се однесува на вклучувањето на извозот (exp) како детерминанта на увозот, заради тоа што значаен дел од увозот се однесува на производи за репродукција (околу 65%), т.е. производи кои подоцна се преработуваат и извезуваат⁸. Значаен дел од увозот се однесува и на производи за широка потрошувачка (околу 25%), па оттука како променлива за доходот е земена приватната потрошувачка (pc), а не БДП. Бешенаправено бидеј спецификацијата да се вклучат инвестициите, но истите не се покажаа значајни. Ваквото моделирање може да се гледа и како декомпозирање

на увозот на одделни компоненти – за извоз, за потрошувачка и за инвестиции, и неговата предност во однос на вклучувањето на само една променлива за активност (БДП) е што овозможува да се согледа која од компонентите на БДП го движи увозот.

Како варијабла за релативните цени беше земен реалниот ефективен девизен курс, меѓутоа истиот не беше незначаен, поради што и беше исклучен од равенката. Ваквиот наод воопшто не изненадува, бидејќи кажува дека увозот не е ценовно

еластичен, што звучи разумно, со оглед на високата увозна зависност на македонската економија. Како аргумент на оваа теза, цената на увозните производи (нафта, струја, храна) во 2008 година значајно се зголеми, а обемот на увоз не забележа пад. Притоа, слични резултати добиваат и некои од другите студии: De Haan et al (2001) претпоставуваат ниска еластичност од -0,4 (тие го калибрираат коефициентот, не го оценуваат), а Јовановиќ (2007) добива еднаш незначаен коефициент, а еднаш коефициент на граница на значајноста.

7. Бидејќи коефициентите ги даваат еластичностите, т.е. промените кај зависната променлива како последица на единечна промена кај независната променлива, тогаш повисоки стапки на раст кај независната променлива упатуваат на пониска еластичност.

8. Нешто слично е присутно и кај De Haan et al (2001), кои во равенката за извозот го вклучуваат увозот. Притоа, сметаме дека е поправилно врската помеѓу извозот и увозот да се моделира како во ММРМ, односно сметаме дека порастот кај извозот генерира пораст кај увозот на репроматеријали, а не обратно.

$$\Delta \text{imp} = -0.74 \cdot (\text{imp}(-1)) - 0.35 \cdot \exp(-1) - 1.06 \cdot \text{pc}(-1) + 4.43 + 0.009 + 0.31 \cdot D0001$$

Добиениот коефициент пред личната потрошувачка упатува на скоро единечна доходовна еластичност на увозот, што е релативно ниско, споредено со други студии (Јовановиќ, 2007, наоѓа доходовна еластичност на увозот од 2,1 и 2,5 а Кадиевска-Војновиќ и Уневска, 2007, од 3,5). Сепак, треба да се има предвид фактот дека стапките на раст кај номиналната лична потрошувачка, променливата која е користена во овој труд, се значајно повисоки од стапките на раст на реалниот БДП, променливата која е користена во другите трудови, што придонесува за понизок коефициент (обратна ситуација од извозот). Освен тоа, дел од нивната доходовна еластичност кај нас е опфатена преку извозот, кој, очекувано, се покажува како значаен фактор за движењето на увозот. Притоа, повисокиот коефициент и повисоките стапки на раст на личната потрошувачка во однос на извозот говорат дека порастот кај увозот повеќе е движен од личната потрошувачка. Високиот коефициент на прилагодување од -0,7 укажува на многу брзо повторно воспоставување на рамнотежата – за помалку од половина година.

4. ЗАКЛУЧОК

Целта на трудот беше да ги објасни основните оценети равенки што лежат во основата на макроекономскиот модел на Република Македонија (ММРМ). Трудот дава интерпретација на оценетите коефициенти во духот на економската теорија и логика, со посредство на техника на одвојување на долгорочната динамика од краткорочниот механизам на прилагодување. Трудот е мал придонес кон целосно документирање на ММРМ од страна на Министерството за финансии. Истиот не ги презентира оценетите равенки за надоместот од невработеност и за пензиите, коишто се од помала значајност, како и равенките за цените и увозните цени кои бараат подлабинска квантитативна анализа. Исто така, трудот немаше за цел да го опише функционирањето на ММРМ.

Предизвик во претстојниот период останува аспирацијата да се постигне поголема објаснувачка моќ на регресиите, ендогенизирање на повеќе макроекономски променливи, внесување нови променливи во моделот и оценување на дополнителни економски врски. Особено значајно на среден рок е моделирањето на цените (инфлацијата), пришто спецификацијата на истите може да се користи и од други оценети или калибрирани, посоефицирани и посложени модели коишто најчесто се развиваат во рамки на централните банки. Тесно поврзано со тоа е и спецификација/опис на трансмисиониот механизам на монетарната политика, монетарните правила и сл., што имплицитно подразбира дека на краток до среден рок, „присуството“ на монетарниот сектор во моделот треба значително да се зајакне. Тоа би бил и опфатот на следната верзија на моделот од која би можеле да произлезат нови вакви студии.

За рецензентската работа, авторите изразуваат благодарност до д-р Никица Мојсоска-Блажевски, м-р Ана Митревска, м-р Султанија Бојчева-Терзијан и м-р Билјана Петковска. Истовремено, за целокупната изведба на проектот, им се заблагодаруваме на г-динот Фин Јенсен од Данска, на сите вработени во Секторот за макроекономска политика при Министерството за финансии, Дирекцијата за истражување при НБРМ, како и на д-р Весна Буцевска од Економскиот факултет - Скопје, м-р Јасна Најдова од Универзитетот Американ Колеџ – Скопје, м-р Игор Величковски од НБРМ и м-р Цица Тофоска од Стопанска банка АД Скопје.

БИБЛИОГРАФИЈА

- [1] Abel, Andrew and Ben Bernanke (2007). Macroeconomics, 6th edition. Addison Wesley.
- [2] Ball, L. (1997) Efficient rules for monetary policy. NBER Working Paper, No 5952.
- [3] Ball, L. (1999) Policy rules for open economies. in Taylor, J B (ed), Monetary Policy Rules, Chicago: University of Chicago Press for NBER.
- [4] Blake, A. P. and Westaway, P. F. (1996) Credibility and the effectiveness of inflation targeting regimes.

Manchester School, 64, p.28–50.

- [5] Box, G. E. P. and Draper, N.R. (1987) *Empirical Model-Building and Response Surfaces*. p.424, Wiley.
- [6] Buiter, W. H. and Miller, M. (1981) Monetary policy and international competitiveness. *Oxford Economic Papers*, 33, p.143–74.
- [7] Buiter, W. H. and Miller, M. (1985) Costs and benefits of an anti-inflationary policy: questions and issues. in Argy, V and Neville, J (ed), *Inflation and Unemployment: Theory, Experience and Policy-Making*. London: George Allen and Unwin, p.11–38.
- [8] De Haan, L., Наумовска, А. и Peeters, M. (2001) МАКМОДЕЛ: Макроеконометриски модел на Република Македонија. Работен материјал на НБРМ, стр.1–42.
- [9] *Deutsche Bundesbank (2000) Macro-Econometric Multi-Country Model: MEMMOD. Frankfurt an Main, Deutsche Bundesbank.*
- [10] Dornbusch, R. (1976) Expectations and exchange rate dynamics. *Journal of Political Economy*, 84, p.1161–76.
- [11] Friedman, Milton (1957). *A Theory of the Consumption Function*. Princeton University Press.
- [12] Fuhrer, J. C. and Moore, G. (1995) Inflation persistence. *Quarterly Journal of Economics*, 110, p.127–59.
- [13] Goldstein, M. and Khan, M.S. (1978), “The supply and demand for exports: A simultaneous approach”, *The Review of Economics and Statistics* 60, 275–286.
- [14] Goldstein, M. and M.S. Khan (1985), “Income and Price Effects in Foreign Trade”, in *Handbook of International Economics*, ed. R.W. Jones and P.B. Kenen, Elsevier Science Publishers Amsterdam..
- [15] Hamermesh, D.S. (1998) The demand for labour in the long run, in: *Handbook of Labour Economics*, Vol. 1, North-Holland, Elsevier.
- [16] Jorgenson, Dale W. (1963). Capital Theory and Investment Behavior. *American Economic Review*, May 1963, 53(2), pp. 247-259
- [17] Mankiw, Gregory (2007). *Macroeconomics*, 6th edition. Worth Publishers.
- [18] Mishkin, Frederick (2008). *The Economics of Money, Banking and Financial Markets*, 8th edition. Addison Wesley.
- [19] Prachowny, M.F.J. (1993) Okun’s Law: Theoretical Foundations and Revised Estimates. *The Review of Economics and Statistics*, 75(2), pp.331-336.
- [20] Svensson, L. E. O. (1997) Inflation targeting: some extensions. Manuscript, IIES, Stockholm University, Seminar Paper No. 625.
- [21] Svensson, L. E. O. (1998) Open-economy inflation targeting. Manuscript, IIES, Stockholm University, Seminar Paper No. 638.
- [22] Taylor, J. B. (1980) Aggregate dynamics and staggered contracts. *Journal of Political Economy*, 88, p.1–23.
- [23] Wooldridge, Jeffrey (2007). *Introductory Econometrics - A Modern Approach*, 3rd edition. South Western Publisher.
- [24] World Bank (2005) Labour taxes and employment in EU8, Special topic. EU8 Quarterly economic report, April, Part II.
- [25] World Bank (2008) Labour Costs and Labour Taxes in the Western Balkans. Draft paper.
- [26] Јовановиќ, Бранимир (2007). Пресметка на фундаменталниот рамнотежен девизен курс на денарот, неиздадена магистерска теза.
- [27] Кадиевска-Војновиќ, Маја и Даница Уневска (2007). Ценовна и доходовна еластичност на извозот и увозот на Република Македонија и економскиот раст. Работен материјал, Народна Банка на Република Македонија.
- [28] Николоски, Д. (2008) Применливост на теоретскиот концепт на NAIRU за македонскиот пазар на труд. Билтен на МФ, издание што следи.

СТАТИСТИЧКИ ПОДАТОЦИ

Табела 1: Основни макроекономски индикатори

		2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006*	2007*
Реален БДП	%	4,5	-4,5	0,9	2,8	4,1	4,1	4,0	5,9
БДП	ЕУР мил.	3.893	3.839	4.001	4.105	4.325	4.676	5.082	5.782
Инфлација (просек)	%	5,8	5,5	1,8	1,2	-0,4	0,5	3,2	2,3
„Инфлација (крај на период)“	%	6,1	3,7	1,1	2,6	-1,9	1,2	2,9	6,1
БДП дефлатор	%	8,2	3,6	3,4	0,3	1,3	3,8	3,2	7,4
Буџетско салдо (централен буџет и фондови)	% БДП	2,5	-6,3	-5,6	-1,0	0,0	0,2	-0,5	0,6
Девизен курс, просек	ДЕН/1USD	65,9	68,1	64,7	54,3	49,4	49,3	48,8	44,7
Девизен курс, просек	ДЕН/1ЕУР	60,7	60,9	61,0	61,3	61,3	61,3	61,2	61,2
Девизен курс, крај на период	ДЕН/1USD	65,3	69,2	58,6	49,9	45,9	51,7	46,5	42,0
Девизен курс, крај на период	ДЕН/1ЕУР	60,8	61,0	61,1	61,3	61,4	61,2	61,2	61,2
Извоз (Ф.О.Б.)	ЕУР мил.				1.203	1.345	1.643	1.903	2.442
Увоз (Ф.О.Б.)	ЕУР мил.				1.956	2.259	2.501	2.923	3.616
Трговски биланс	ЕУР мил.				-753	-914	-859	-1.021	-1.175
- како % од БДП	%				-18,3	-21,1	-18,4	-20,1	-20,3
Биланс на тековна сметка	ЕУР мил.				-168	-363	-121	45	-415
- како % од БДП	%				-4,1	-8,4	-2,6	0,9	-7,2
Девизни резерви	ЕУР мил.	0,77	0,88	0,70	0,72	0,72	1,12	1,42	1,56
Покривање на увозот (резерви/увоз)	месеци	3,7	4,7	4,0	3,9	3,3	3,6	4,2	4,0
Бруто надворешен долг ¹⁾	ЕУР мил.					2.071	2.518	2.495	2.712
- како % од БДП	%					47,9	53,9	49,1	46,9
Странски директни инвестиции	ЕУР мил.				100	261	77	346	506
- како % од БДП	%				2,4	6,0	1,6	6,8	8,8

Извор: Државен завод за статистика, Министерство за финансии и Народна банка на Република Македонија

Табела 2: Одбрани макроекономски индикатори во одделни транзициски економии

	Реален БДП				Потрошувачки цени				Тековна сметка (салдо) 2			
	2004	2005	2006	2007	2004	2005	2006	2007	2004	2005	2006	2007
Централна и Источна Европа	6,9	6,1	6,7	5,7	6,3	5,1	5,4	5,6	-5,2	-4,6	-6,0	-6,6
Бугарија	6,6	6,2	6,3	6,2	6,1	6,0	7,4	7,6	-6,6	-12,0	-15,6	-21,4
Чешка	4,5	6,3	6,8	6,6	2,8	1,8	2,5	2,8	-5,3	-1,3	-2,6	-1,8
Естонија	7,5	9,2	10,4	6,3	3,0	4,1	4,4	6,6	-11,7	-10,0	-16,7	-18,1
Унгарија	4,8	4,1	3,9	1,3	6,8	3,6	3,9	7,9	-8,4	-6,8	-6,1	-5,0
Латвија	8,7	10,6	12,2	10,3	6,2	6,7	6,5	10,1	-12,8	-12,4	-22,7	-22,9
Литванија	7,3	7,9	7,9	8,9	1,2	2,7	3,8	5,8	-7,7	-7,1	-10,7	-14,6
Полска	5,3	3,6	6,2	6,6	3,5	2,1	1,0	2,5	-4,0	-1,2	-2,7	-3,8
Романија	8,5	4,2	7,9	6,0	11,9	9,0	6,6	4,8	-8,4	-8,9	-10,4	-14,0
Словачка	5,2	6,6	8,5	10,4	7,5	2,8	4,3	1,9	-7,8	-8,5	-7,1	-5,4
Словенија	4,4	4,1	5,7	6,1	3,6	2,5	2,5	3,6	-2,7	-2,0	-2,8	-4,9
Хрватска	4,3	4,3	4,8	5,6	2,0	3,3	3,2	2,9	-5,0	-6,3	-7,9	-8,6
Малта	1,1	3,5	3,1	3,7	2,7	2,5	2,6	0,7	-5,8	-8,7	-8,2	-5,4
Турција	9,4	8,4	6,9	4,6	8,6	8,2	9,6	8,8	-3,7	-4,6	-6,0	-5,7

* Годишен просек,

** Процент од БДП

Извор: World Economic Outlook, IMF, Washington D.C., October 2008

Табела 3: Бруто домашен производ
(реални стапки на раст, квартал во однос на ист квартал претходна година 2000-2008)

		Земјоделство, лов, шумарство и рибарство	Вадење руди и камен, преработувачка индустрија и снабдување со електрична енергија, гас и вода	Градежништво	Трговија на големо и трговија на мало	Хотели и ресторани	Сообраќај, складирање и врски	Финансиско посредување, активности во врска со недвижен имот, изнамување и импутирани станарини	Јавна управа и одбрана, социјална заштита, образование, здравство и социјална работа	Импутирани банкарски услуги	Додадена вредност	Нето-даноци на производство	БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД
		A+B	B+Г+Д	Г	Е	Ж	З	З+И+ЛБ	Ј+К+Л+Н				
2000	I	2,4	16,3	4,1	37,7	-7,1	13,4	2,4	1,0	0,5	11,4	15,1	12,0
	II	3,6	17,1	-9,9	4,6	-14,8	11,1	2,5	1,3	0,8	5,6	9,0	6,1
	III	1,2	1,8	5,3	-8,7	-9,6	10,1	2,7	-0,8	1,9	0,6	3,9	1,0
	IV	-3,1	4,5	12,5	-12,7	-13,1	0,7	3,2	-1,1	3,7	-0,3	3,0	0,2
	99/00	1,0	9,4	2,6	3,0	-11,3	8,5	2,7	0,1	1,7	4,1	7,5	4,5
2001	I	-6,9	-2,8	0,7	-18,9	6,7	-4,8	3,0	-8,7	-6,9	-6,2	-6,9	-6,3
	II	-12,5	-4,7	-4,9	4,5	-7,1	-7,2	2,6	-5,1	-8,5	-3,8	-4,4	-3,9
	III	-13,3	-10,6	-22,9	4,4	-14,7	-11,1	1,4	0,8	-13,1	-6,2	-6,9	-6,4
	IV	-10,3	-0,5	-22,8	9,7	-0,1	-9,9	1,3	3,7	-13,5	-1,5	-2,2	-1,6
	00/01	-10,8	-4,6	-14,4	-0,8	-4,5	-8,3	2,1	-2,3	-10,5	-4,4	-5,1	-4,5
2002	I	-5,6	-10,1	-7,0	6,0	-1,0	-3,4	-2,8	10,0	-2,5	-1,8	1,1	-1,3
	II	-2,5	-3,5	0,7	4,6	16,1	-6,7	-4,1	4,7	1,7	-0,9	2,0	-0,4
	III	-1,6	-1,3	5,3	4,2	32,2	-0,5	-4,1	0,8	6,2	0,3	3,2	0,8
	IV	1,8	10,2	1,4	6,8	18,8	3,5	-3,7	-0,8	2,2	3,6	6,6	4,1
	02/01	-2,0	-0,8	0,6	5,4	16,7	-1,8	-3,7	3,5	1,8	0,4	3,3	0,9
2003	I	3,2	3,9	8,8	1,8	14,2	-2,7	-4,4	5,7	4,4	2,3	-0,5	1,8
	II	3,5	4,0	8,1	2,2	6,7	5,2	-3,7	6,5	-3,2	3,5	0,7	3,0
	III	6,5	15,0	13,8	1,1	11,1	0,5	-3,0	4,9	-4,3	5,9	3,1	5,4
	IV	6,2	-0,7	21,6	2,0	7,0	-0,9	-3,3	2,7	-1,6	1,7	-1,0	1,2
	03/02	4,8	5,0	13,3	1,8	9,6	0,4	-3,6	4,9	-1,2	3,3	0,6	2,8
2004	I	4,5	0,7	2,7	13,3	-11,2	-7,6	11,5	0,0	10,4	3,4	3,4	3,4
	II	6,3	0,7	10,1	14,9	-8,4	-5,0	12,4	-0,4	13,2	4,8	4,8	4,8
	III	6,7	1,3	6,6	16,6	-14,2	-4,7	12,0	-1,3	13,7	4,6	4,6	4,6
	IV	7,3	-5,0	8,6	17,6	-10,7	-2,2	11,2	-0,8	12,6	3,4	3,4	3,4
	04/03	6,2	-0,8	7,4	15,7	-11,3	-4,8	11,8	-0,6	12,5	4,0	4,4	4,1
2005	I	1,1	0,6	-4,1	2,7	-1,3	10,7	-2,9	3,7	17,5	1,2	14,2	3,0
	II	0,7	8,7	-3,3	5,0	3,2	11,7	-2,4	3,4	20,1	3,3	16,5	5,1
	III	-0,1	1,8	3,0	5,4	3,3	12,4	-1,9	5,1	18,5	2,4	15,6	4,2
	IV	-1,0	0,0	6,0	5,4	0,2	7,1	-0,3	6,5	31,6	2,1	15,3	4,0
	05/04	0,1	2,7	0,9	4,7	1,5	10,4	-1,9	4,7	21,9	2,3	15,4	4,1
2006*	I	2,4	-0,8	36,2	23,9	6,3	18,7	4,8	2,4	43,1	7,1	4,6	6,7
	II	8,5	0,7	29,8	-0,7	8,8	8,5	9,5	1,3	18,9	5,0	-3,9	3,4
	III	6,7	5,6	8,3	10,0	7,6	6,1	11,2	2,0	10,1	6,8	-4,1	4,8
	IV	2,4	3,5	-10,3	-1,1	7,2	9,8	12,1	3,3	10,3	3,1	-8,1	1,1
	06/05	5,0	2,4	12,9	7,3	7,5	10,6	9,4	2,3	20,3	5,4	-3,1	3,9
2007*	I	7,2	8,9	-2,1	2,9	3,8	5,2	11,2	2,9	19,0	5,6	5,9	5,7
	II	1,1	-2,6	0,9	17,3	15,7	5,7	9,3	4,2	19,4	4,5	3,8	4,4
	III	-5,1	0,5	5,1	17,0	13,6	3,9	10,9	4,3	21,3	5,0	4,8	5,0
	IV	-8,8	3,8	6,9	21,5	7,5	9,9	8,6	4,2	8,5	6,2	11,8	7,2
	07/06	-1,5	2,4	2,9	14,6	10,5	6,2	10,0	3,9	17,0	5,3	6,6	5,6
2008**	I	7,0	3,2	14,3	14,5	14,8	2,1	5,0	4,1	4,8	6,4	-0,3	5,3
	II	7,6	9,5	12,3	13,9	3,7	1,0	4,3	3,5	12,1	7,4	0,4	6,2
	III	5,8	10,6	5,5	8,9	7,0	-0,8	-0,2	3,9	13,4	5,3	6,6	5,5

* Претходни податоци, ** Проценети податоци

Извор: Државен завод за статистика

ОСНОВНИ КРАТКОРОЧНИ ЕКОНОМСКИ ТРЕНДОВИ

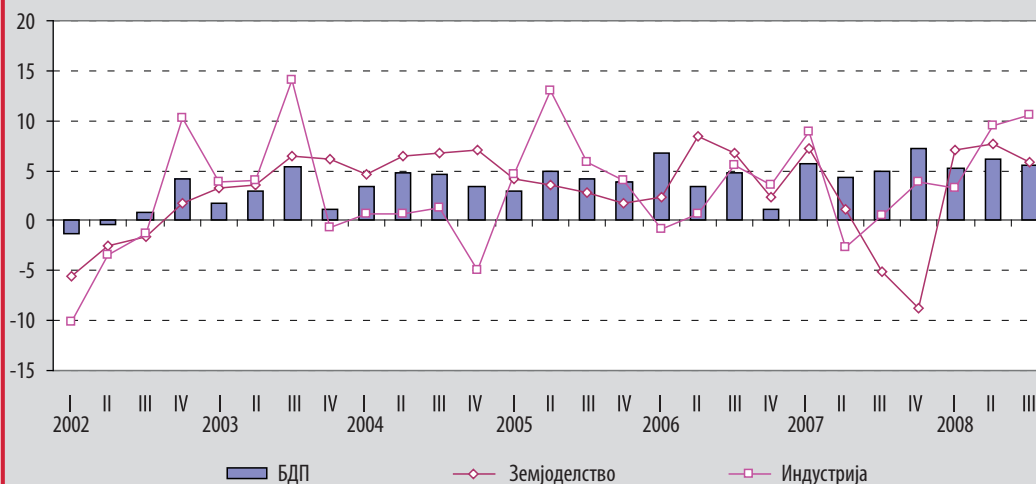
Табела 4: Основни краткорочни трендови
процентуална промена во однос на истиот период од претходната година, освен ако не е поинаку назначено

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007				2008			
								K-1	K-2	K-3	K-4	K-1	K-2	K-3	октомври
РЕАЛЕН СЕКТОР															
реални промени															
Бруто домашен производ	4,6	-4,5	0,9	2,8	4,1	4,1	4,0	5,7	4,4	5	7,2	5,9	5,3	6,2	5,5
Индустријско производство	3,5	-3,1	-0,8	6,6	-2,1	7,0	3,6	11,6	-2,8	1,1	6,2	3,7	6,4	12,0	-9,9
номинални промени															
Бруто инвестиции	23,1	-15,6	17,6	0,0	12,8	4,6	14,7	28,1	-21	54,6	50,3	25,8	109,9	115,1	38,0
Цени															
Трошоци на живот	5,8	5,5	1,8	1,2	-0,4	0,5	3,2	0,7	1,1	2,4	4,8	2,3	9,5	9,9	8,4
Цени на производители на индустриски производи	8,9	2,0	-0,9	-0,3	0,9	3,2	4,5	1,0	0,3	1,1	4,1	2,5	10,5	13,6	15,1
Конкурентност на индустријата															9,2
Продуктивност	6,0	0,5	3,0	13,1	3,9	11,8	6,4	17,4	1,7	2,8	6,2	7,0	7,3	12,2	13,9
Трошоци за работна сила по единица производ	-4,7	-0,7	0,2	-10,3	0,7	-11,8	-3,2	-10,6	4,6	0,7	2,2	-0,8	1	-3,6	-5,8
Реални трошоци за работна сила по единица производ	-12,5	-2,7	1,1	-10,1	-0,4	-15,1	-7,6	-10,4	6,0	1,5	-1,8	-1,2	-9,8	-17,0	-20,3
Берзански цени на најважните извозни и увозни производи															5,0
цени во САД \$															
Сурова нафта - брент	28,3	24,4	25,0	28,9	38,3	54,4	65,4	58,1	68,7	75,0	88,9	72,7	96,7	122,4	115,6
Јагнешко месо (ц/кг)	261,9	291,2	330,3	388,4	461,4	443,3	403,6	402,1	399,3	416,5	437,9	413,9	453,6	493,0	477,3
Никел	86380	5944,7	67720	96290	13823,4	147440	242540	414400	480330	30205,0	292190	372260	289570	256800	18961,0
Бакар	18130	15783	15590	17790	2866,0	36790	67220	59330	7641,0	77120	71880	71180	77960	84400	76800
Олово	45,4	47,6	45,3	51,5	88,7	97,6	129,0	178,7	217,6	314,3	321,5	258,0	289,9	230,7	191,2
Цинк	112,8	88,6	77,9	82,8	104,8	138,1	327,5	345,6	366,4	322,7	262,3	324,3	243,0	211,3	177,0
Ладно валани челични лимови	385,8	299,2	328,3	444,6	607,1	733,3	693,8	650,0	650,0	650,0	650,0	650,0	762,5	900,0	1100,0
Топло валани челични лимови	295,8	216,5	246,7	320,2	502,5	633,3	600,0	550,0	550,0	550,0	550,0	550,0	700,0	833,3	1000,0
НАДВОРЕШЕН СЕКТОР															
номинални промени изразени во евра															
Извоз на стоки (ФОБ)		-10,0	-8,9	2,4	11,4	25,1	27,6	48,4	37,7	9,8	22,2	27,6	9,4	14,6	16,9
Увоз на стоки (ЦИФ)		-16,6	11,2	-3,2	15,4	10,7	27,4	32,5	11,2	18,4	44,5	27,4	31,3	41,9	32,3
Трговски биланс (милиони евра)	-835	-600	-928	-831	-1008	-960	-1062,0	-243,6	-230,6	-317,8	-556,7	-1349,0	-442,3	-503,0	-514,2
Тековна сметка на Платниот биланс (милиони евра) fob				-168	-363	-121,0	-450	-21,0	-11,0	-54,0	-327,0	-414,8	-196,0	-239,0	-131,0
Промена во девизните резерви (милиони евра)				38,6	15,8	347,9	297,6	-5,6	11,2	101,3	-5,6	101,7	-8,0	23,5	-127,6
„-“ значи намалување															
Бруто надворешен долг (крај на период, во милиони евра)					2.816,0	2.970,0	3.286,0	3.288,9	3.294,1	3.533,2	3.983,7	3.983,7	2.745,2	3.008,7	3.242,6

[illegible]

Извор: Државен завод за статистика, Народна банка на Македонија, Министерство за финансии, Министерство за труд и социјална политика, Агенција за вработување, World Development Prospects (Pink Sheets)

График 1: Бруто домашен производ
(Реални стапки на пораст К/К-4)

Бруто домашен производ*	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
во милиони САД \$**	2377	2815	2955	3157	3340	3588	3706	3872	4119	4298	4534	4882
по глава на жител, во САД \$**	1209	1420	1480	1573	1656	1771	1821	1917	2032	2114	2226	2393

*Податоците за 2006 година се претходни, **Конверзијата е направена со методот на ценовно прилагоден курс

График 2: Инфлација
(просечна стапка, во проценти)

годишен просек, во проценти

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Трошоци на живот	2,3	2,6	-0,1	-0,7	5,8	5,5	1,8	1,2	-0,4	0,5	3,2	2,3
Цени на мало	3,0	4,4	0,8	-1,1	10,6	5,2	1,4	2,4	0,9	2,1	3,9	2,6

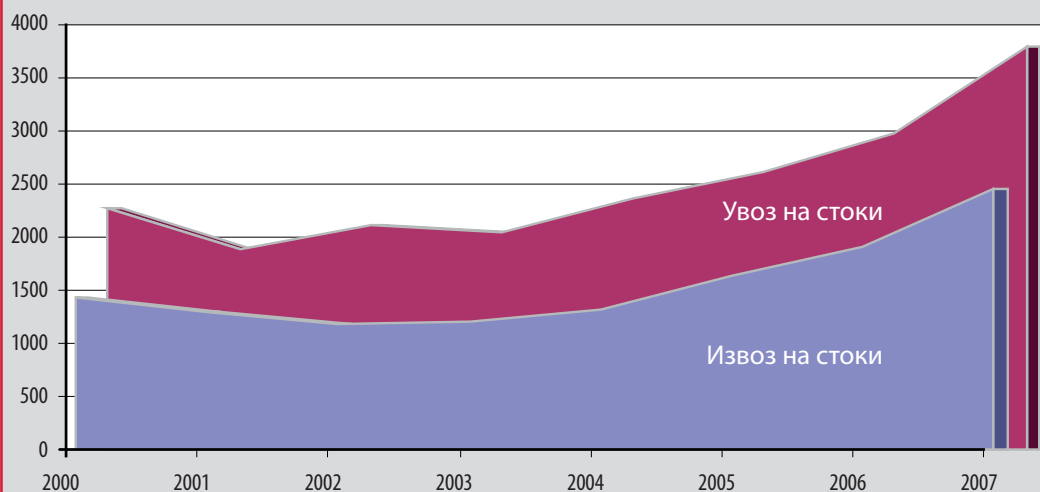
График 3: Инфлација
(на крај година, во проценти)

крај на година, во проценти

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Трошоци на живот	-0,7	2,7	-2,4	2,4	6,1	3,7	1,1	2,6	-1,9	1,2	2,9	6,1
Цени на мало	0,2	4,5	-1	2,3	10,8	1,2	2,2	2,9	-0,1	3,2	2,9	4,6

График 4: Надворешна трговска размена
(во милиони EUR)

во милиони евра

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Извоз на стоки (FOB)	1436,4	1293,3	1178,3	1207,1	1314	1644	1917	2446
Увоз на стоки (CIF)	2271,2	1893,4	2105,9	2038,2	2353	2604	2979	3795
Салдо	-834,8	-600,1	-927,6	-831,1	-1039	-960	-1062	-1349

Табела 5: Надворешно - трговска размена по земји

		Вкупно			Германија			Србија		
		Извоз	Увоз	Салдо	Извоз	Увоз	Салдо	Извоз	Увоз	Салдо
2003		1.207,1	2.038,2	-831,1	247,2	268,7	-21,5	242,1	188,1	54,1
2004		1.345,9	2.354,0	-1.008,1	254,3	295,5	-41,2	279,3	196,2	83,2
2005		1.644,4	2.604,9	-960,5	292,1	271,1	20,9	372,0	212,5	159,5
2006		1.917,5	2.962,7	-1.045,2	302,0	288,4	13,6	455,9	224,7	231,2
2007		2.446,4	3.795,0	-1.348,6	352,7	381,3	-28,6	465,3	324,4	140,8
2006	K1	377,0	606,2	-229,2	73,8	61,7	12,2	73,4	40,9	32,6
	K2	467,1	785,5	-318,5	70,3	77,8	-7,6	112,8	57,0	55,9
	K3	552,1	761,7	-209,6	78,8	71,5	7,3	139,3	58,6	80,7
	K4	521,4	809,3	-287,9	79,1	77,4	1,7	130,3	68,3	62,0
2007	K1	559,4	803,0	-243,6	88,0	78,6	9,4	101,4	58,0	43,4
	K2	643,2	873,8	-230,6	78,0	91,5	-13,4	110,0	71,2	38,8
	K3	606,3	924,1	-317,8	95,7	89,3	6,4	125,5	79,3	46,2
	K4	637,3	1.194,1	-556,7	91,0	122,0	-31,0	128,4	116,0	12,4
2008	K1	612,3	1.054,1	-441,9	102,9	93,0	9,9	133,6	90,3	43,2
	K2	737,3	1.239,7	-502,4	94,4	116,6	-22,2	179,8	91,4	88,4
2007	I	160,8	257,9	-97,0	25,4	25,2	0,2	28,0	19,2	8,7
	II	175,9	260,9	-85,0	31,3	27,5	3,7	30,7	17,6	13,1
	III	222,7	284,2	-61,5	31,3	25,8	5,5	42,7	21,1	21,6
	IV	201,5	294,2	-92,7	23,4	28,2	-4,8	36,5	23,1	13,4
	V	212,2	279,3	-67,1	25,4	30,7	-5,3	38,4	23,4	15,0
	VI	229,5	300,3	-70,8	29,3	32,6	-3,3	35,0	24,7	10,4
	VII	196,6	328,3	-131,7	29,1	32,5	-3,5	36,3	24,2	12,1
	VIII	215,3	289,5	-74,2	31,9	26,0	6,0	49,7	26,9	22,8
	IX	194,5	306,4	-111,8	34,7	30,8	3,9	39,5	28,2	11,3
	X	216,0	434,3	-218,4	27,0	43,9	-16,9	43,3	51,7	-8,4
	XI	208,5	371,5	-162,9	30,3	40,3	-9,9	40,2	31,7	8,5
	XII	212,9	388,3	-175,4	33,6	37,8	-4,2	44,9	32,6	12,4
2008	I	182,2	308,4	-126,1	33,5	25,2	8,3	39,4	24,7	14,7
	II	215,1	374,3	-159,2	34,2	33,1	1,1	43,7	37,4	6,3
	III	215,0	371,5	-156,5	35,2	34,7	0,4	50,5	28,3	22,2
	IV	228,5	385,7	-157,2	30,2	40,1	-9,9	53,2	29,4	23,8
	V	259,7	413,9	-154,2	33,4	36,6	-3,2	70,5	30,6	39,9
	VI	249,1	440,1	-191,1	30,7	39,8	-9,1	56,1	31,4	24,7
	VII	265,8	459,6	-193,7	33,8	41,9	-8,2	55,4	34,7	20,7
	VIII	199,6	386,6	-186,9	28,7	27,5	1,1	48,4	27,1	21,3
	IX	243,0	375,8	-132,7	33,3	35,0	-1,7	55,9	26,5	29,3
	X	229,0	422,3	-193,3	28,0	40,1	-12,1	57,4	31,1	26,4

во милиони евра

Бугарија			Италија			Грција			Русија		
Извоз	Увоз	Салдо	Извоз	Увоз	Салдо	Извоз	Увоз	Салдо	Извоз	Увоз	Салдо
22,8	132,1	-109,2	84,9	108,2	-23,3	159,2	268,2	-109,0	12,1	156,8	-144,7
41,3	169,0	-127,7	107,9	135,8	-27,8	184,0	227,5	-43,6	15,8	217,2	-201,3
61,7	188,3	-126,6	136,6	156,7	-20,1	252,0	239,9	12,1	17,3	344,2	-326,9
103,2	198,1	-94,9	195,9	178,0	18,0	302,3	248,5	53,8	21,2	459,2	-438,0
176,2	194,1	-17,8	253,0	220,6	32,4	306,5	301,5	5,0	17,2	466,8	-449,6
16,4	40,7	-24,3	44,2	34,3	9,9	50,1	52,1	-2,0	5,0	114,4	-109,4
24,7	58,6	-33,9	44,8	48,9	-4,1	78,3	71,8	6,5	5,2	78,7	-73,5
29,6	47,9	-18,3	49,1	45,1	4,0	94,7	59,5	35,2	6,5	118,0	-111,5
32,5	50,9	-18,4	57,8	49,6	8,2	79,2	65,1	14,1	4,5	148,1	-143,6
37,2	41,6	-4,5	56,3	41,4	14,9	74,1	73,6	0,5	3,7	120,3	-116,5
42,4	41,8	0,6	75,8	64,9	10,9	82,2	77,4	4,8	3,9	73,4	-69,4
47,8	49,1	-1,3	55,8	49,5	6,3	69,7	74,3	-4,7	5,0	125,1	-120,1
48,9	61,6	-12,7	65,1	64,7	0,3	80,5	76,2	4,4	4,6	148,1	-143,5
63,1	51,4	11,7	49,8	49,9	-0,1	82,9	73,9	9,1	3,8	182,2	-178,4
70,2	52,5	17,8	47,8	74,2	-26,4	114,4	93,3	21,2	5,0	177,3	-172,3
9,8	11,6	-1,8	19,6	13,0	6,5	21,3	20,8	0,4	1,1	37,4	-36,3
12,0	15,1	-3,1	13,0	12,7	0,3	22,9	23,5	-0,5	1,5	41,0	-39,5
15,4	15,0	0,4	23,7	15,7	8,0	29,9	29,3	0,6	1,2	41,9	-40,7
12,7	12,4	0,3	25,9	21,3	4,6	25,9	24,9	1,0	1,2	37,1	-35,9
13,8	15,8	-2,0	20,1	20,8	-0,7	28,1	26,2	1,9	1,2	13,6	-12,4
15,9	13,6	2,3	29,9	22,8	7,0	28,3	26,3	2,0	1,6	22,7	-21,1
14,8	13,7	1,1	26,2	20,8	5,4	23,7	27,8	-4,1	1,7	47,3	-45,6
17,6	16,3	1,3	18,3	15,3	3,0	18,0	20,0	-2,0	2,1	33,3	-31,2
15,4	19,1	-3,7	11,4	13,4	-2,0	27,9	26,5	1,5	1,1	44,5	-43,3
15,4	32,0	-16,5	20,8	20,6	0,2	32,0	25,0	7,0	1,6	44,6	-43,0
18,3	15,4	2,9	22,6	21,4	1,2	29,0	25,7	3,3	1,3	45,4	-44,1
15,2	14,2	0,9	21,7	22,7	-1,0	19,5	25,5	-6,0	1,7	58,2	-56,5
20,4	14,5	5,9	15,2	12,3	2,9	23,7	24,1	-0,4	0,9	61,9	-61,0
18,9	18,0	0,9	17,2	17,8	-0,5	32,3	24,3	8,0	1,2	66,5	-65,3
23,8	18,8	5,0	17,3	19,8	-2,5	26,9	25,4	1,5	1,7	53,8	-52,1
23,9	19,0	4,9	13,9	22,4	-8,5	32,7	29,6	3,1	1,7	58,8	-57,1
23,5	14,8	8,8	15,5	23,2	-7,7	37,6	32,2	5,4	1,5	53,6	-52,0
22,8	18,7	4,1	18,3	28,6	-10,3	44,1	31,4	12,7	1,8	64,9	-63,2
25,3	23,8	1,5	27,2	26,5	0,7	43,6	37,0	6,6	1,6	65,3	-63,7
20,1	20,7	-0,6	10,2	15,5	-5,3	26,0	29,1	-3,1	1,8	63,6	-61,7
22,2	17,9	4,2	21,1	17,6	3,5	30,6	26,2	4,4	1,8	33,9	-32,2
20,7	21,5	-0,8	20,4	27,5	-7,2	23,8	31,8	-8,0	2,1	57,5	-55,4

Табела 6: Платен биланс на Република Македонија¹

во милиони евра

	2003	2004	2005	2006	K1/2007	K2/2007	K3/2007	K4/2007	2007	K1/2008	K2/2008	K3/2008	X	I - X 2008
ТЕКОВНИ ТРАНСАКЦИИ														
Стоки, нето	-168,2	-362,7	-121,3	-44,9	-20,3	-10,2	-52,9	-331,5	-414,8	-196,0	-240,0	-131,1	-101,8	-668,9
Извоз, f.o.b. ²	-753,0	-914,3	-858,5	-1020,4	-211,5	-208,2	-298,9	-456,3	-1174,8	-371,0	-460,7	-454,6	-175,4	-1461,7
Увоз, f.o.b. ²	1203,2	1345,0	1642,9	1902,7	558,7	641,8	605,1	635,9	2441,5	611,6	735,8	707,0	228,9	2283,2
Услуги, нето	-1956,2	-2259,3	-2501,4	-2923,1	-770,2	-849,9	-904,0	-1092,2	-3616,3	-982,6	-1196,5	-1161,5	-404,3	-3744,9
Услуги, нето	-6,1	-43,4	-24,7	22,2	-1,2	1,1	23,3	2,4	25,5	-0,8	-8,6	27,7	-6,3	12,1
Доход, нето	-55,3	-33,2	-91,5	-28,4	-31,7	-70,5	-99,1	-76,5	-277,7	-0,4	-30,5	-40,6	-9,3	-80,8
од кој: камата, нето	-27,7	-20,9	-20,7	-19,4	-2,0	-5,1	-2,5	-8,3	-17,9	-6,8	-19,6	-13,9	-7,0	-47,3
Тековни трансфери, нето	646,1	628,2	853,3	981,8	224,1	267,4	321,8	198,9	1012,1	176,2	259,8	336,4	89,2	861,5
Официјални	89,4	55,5	53,4	58,7	8,6	17,1	10,7	-12,4	23,9	8,3	22,2	12,3	2,0	44,8
Приватни	556,8	572,8	799,9	923,1	215,5	250,3	311,1	211,3	988,2	167,9	237,6	324,1	87,2	816,7
КАПИТАЛНА И ФИНАНСИСКА СМЕТКА														
Капитална сметка, нето	193,9	347,1	127,7	38,0	20,6	18,7	71,0	337,3	447,6	208,6	251,2	122,4	99,6	681,7
Капитални трансфери, нето	-5,8	-3,8	-1,7	-0,8	-0,7	2,0	4,3	-1,9	3,7	-1,0	-2,7	-0,6	-0,6	-4,9
Официјални	-5,8	-3,8	-1,7	-0,8	-0,7	2,1	1,2	-1,3	1,2	-1,0	1,0	-0,6	-0,5	-1,2
Официјални	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Други	-5,8	-3,8	-1,7	-0,8	-0,7	2,1	1,2	-1,3	1,2	-1,0	1,0	-0,6	-0,5	-1,2
Стекување/располагање со непроизв., нефинансиски средства	-0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	3,1	-0,6	2,5	0,0	-3,7	0,0	-0,1	-3,7
Финансиска сметка, нето	199,7	350,9	129,4	38,8	21,3	16,7	66,7	339,3	444,0	209,6	253,9	123,0	100,2	686,7
Директни инвестиции, нето	100,1	259,7	74,9	344,7	88,0	151,6	100,4	166,9	506,9	153,8	151,2	113,1	27,7	445,8
Портфолио инвестиции, нето	4,9	9,5	200,2	73,1	20,5	45,6	28,0	20,2	114,4	-8,3	-11,2	-7,7	-15,1	-42,3
Други инвестиции, нето	133,3	97,6	202,2	-81,4	-92,5	-169,2	39,7	146,5	-75,5	56,1	137,4	145,2	73,7	412,4
Трговски кредити, нето	67,4	71,0	105,9	2,9	-38,1	-75,9	-1,0	86,0	-29,0	-14,6	63,8	23,4	11,2	83,8
Заеми, нето	50,3	6,1	100,2	-22,3	-42,1	-135,7	13,9	35,3	-128,7	-2,5	26,9	56,7	0,4	81,6
Валутни и депозити, нето	5,9	-2,3	-20,3	-83,7	-16,8	20,2	12,8	-10,3	5,9	60,8	7,7	52,0	56,4	176,9
од кои: монетарна власт, нето	15,5	23,2	0,0	-5,7	0,0	0,0	-0,1	-0,1	-0,2	10,7	5,9	0,0	-0,1	16,5
комерцијални банки, нето	-44,8	-84,4	22,4	-10,4	-3,8	41,2	26,9	4,2	68,5	47,2	9,2	41,0	103,6	201,0
население, нето	35,1	58,9	-42,7	-67,6	-12,9	-20,9	-14,0	-14,5	-62,3	2,9	-7,4	11,0	-47,0	-40,5
Други, нето	9,8	22,8	16,5	21,7	4,5	22,2	13,9	35,6	76,2	12,4	39,0	13,1	5,6	70,1
“Бруто официјални резерви (“-” значи зголемување)” ³	-38,6	-15,9	-347,9	-297,6	5,3	-11,3	-101,4	5,6	-101,8	8,0	-23,5	-127,6	13,8	-129,3
ГРЕШКИ И ПРОПУСТИ	-25,7	15,6	-6,4	6,9	-0,3	-8,5	-18,1	-5,9	-32,8	-12,6	-11,2	8,8	2,2	-12,8

1/ Претходни податоци.

а. во ноември 2007 година извршена е ревизија на временската серија 1997-2006 година

б. во април 2005 година извршена е ревизија на временската серија 2003-2004 година

в. во октомври 2004 година ревизирана е временската серија 2002-2003 година.

г. во август 2004 година ревизирана е временската серија 2002-2003 година

д. во јануари 2004 година извршена е ревизија кај следниве ставки: стоки, услуги, тековни трансфери, трговски кредити и директни инвестиции

е. во август 2003 година ревизирана е временската серија 1997-2002 година: промените кај категориите услуги, доход и директни инвестиции

2/ Увозот е прикажан на ф.о.б. паритет согласно V издание на прирачникот за платен биланс од ММФ. Пресметката на ц.и.ф. -ф.о.б. факторот како процент од увозот ц.и.ф. по години изнесува: 1993-200%, 1994-200%, 1995-200%, 1996-14%, 1997-10%, 1998-5,02%, 1999-4,86%, 2000-3,9%, 2001-4,2%, 2002-3,8%, 2003-4,06%, 2004, 2005 и 2006-4,14%.

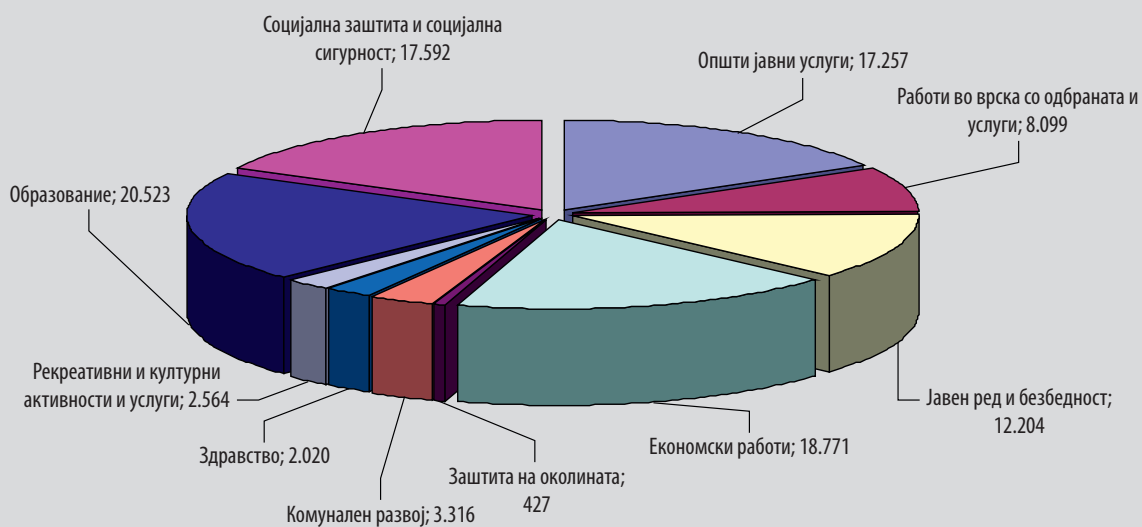
За 2006 година направено е и временско прилагодување за увозот на електрична енергија.

“З” Без монетарно злато и курсни разлики “Добиењето средства од суцесијата на поранешната СОРП во јуни 2001 година во износ од 23,9 милиони УСД долари, во мај 2003 година”

во износ од 17,8 милиони УСД долари и во 2005 година во износ од 14,9 милиони УСД долари, не се платно билансна трансакција заради што истите се вклучени само во состојбите на девизните резерви, а не и во промените.

Табела 7: Функционална класификација на расходите на централниот буџет

	Буџет 2005	Буџет 2006	Буџет 2008	Буџет 2005	Буџет 2006	Буџет 2008	Буџет 2005	Буџет 2006	Буџет 2008
	во милиони денари			структура			% од БДП		
ВКУПНО	66.327	91.868	102.773	100,0	100,0	100,0	23,9	31,3	25,5
Општи јавни услуги	5.885	13.609	17.257	8,9	14,8	16,8	2,1	4,6	4,3
Работи во врска со одбраната и услуги	5.885	6.130	8.099	8,9	6,7	7,9	2,1	2,1	2,0
Јавен ред и безбедност	8.398	9.902	12.204	12,7	10,8	11,9	3,0	3,4	3,0
Економски работи	15.877	23.846	18.771	23,9	26,0	18,3	5,7	8,1	4,7
Заштита на околината	368	615	427	0,6	0,7	0,4	0,1	0,2	0,1
Комунален развој	858	3.555	3.316	1,3	3,9	3,2	0,3	1,2	0,8
Здравство	613	1.165	2.020	0,9	1,3	2,0	0,2	0,4	0,5
Рекреативни и културни активности и услуги	1.471	1.968	2.564	2,2	2,1	2,5	0,5	0,7	0,6
Образование	9.869	13.363	20.523	14,9	14,5	20,0	3,6	4,6	5,1
Социјална заштита и социјална сигурност	17.103	17.716	17.592	25,8	19,3	17,1	6,2	6,0	4,4

График 5: Функционална класификација на расходите 2008 година
(во милиони денари)

Табела 8: Буџет на Република Македонија (Централен буџет и буџети на фондови)

	Вкупно 2006	Буџет 2007	Ребаланс Буџет 2007	Втор Ребаланс Буџет 2007	Q1	Q2	VII	VIII	IX	Q3	X	XI
ВКУПНИ ПРИХОДИ	104.101	108.634	114.400	116.118	26.445	27.882	10.825	12.164	9.610	32.599	11.972	10.379
Даночни приходи и придонеси	90.598	92.824	96.738	98.270	23.478	24.648	9.382	8.624	8.580	26.586	10.776	9.096
Даночни приходи (Сметка за сопст. приходи)	199	211	211	211	59	45	19	21	6	46	53	21
Даноци	59.575	61.511	65.202	66.734	15.755	16.514	6.496	5.916	5.870	18.282	7.989	5.887
Персонален данок на доход	8.414	7.471	8.046	8.320	1.844	2.006	759	699	762	2.220	748	966
Данок на добивка	4.708	3.704	5.318	5.721	2.035	1.237	424	403	451	1.278	430	449
ДДВ	27.259	30.390	30.996	31.841	7.106	8.150	3.381	2.866	2.721	8.968	4.391	2.549
Акцизи	12.174	12.627	12.955	13.200	2.780	3.234	1.335	1.297	1.156	3.788	1.188	1.235
Увозни давачки	7.712	5.519	5.887	5.652	1.502	1.380	417	451	535	1.403	952	490
Други даноци	1.213	1.800	2.000	2.000	488	507	180	200	245	625	280	198
Придонеси	30.825	31.102	31.325	31.325	7.664	8.089	2.867	2.687	2.704	8.258	2.734	3.188
Фонд на ПИО	19.948	20.671	20.878	20.878	4.971	5.219	1.842	1.793	1.809	5.444	1.819	2.130
Агенција за вработување	1.370	1.390	1.390	1.390	343	364	127	122	123	372	126	155
Фонд за здравство	9.507	9.041	9.057	9.057	2.350	2.506	898	772	772	2.442	789	903
Неданочни приходи	10.480	13.755	15.282	15.445	2.521	2.844	1.131	3.443	943	5.517	1.042	1.069
Неданочни приходи (Сметка за сопст. приходи)	5.503	6.471	7.055	7.198	1.501	1.455	576	231	479	1.286	619	560
Профит од јавни финансиски институции	823	2.370	3.673	3.693	72	368	121	2.889	22	3.032	19	20
Административни такси	1.493	1.500	1.500	1.500	419	384	134	118	154	406	161	162
Партиципација за здравствени услуги	243	452	472	472	70	78	0	31	50	81	55	53
Други административни такси	220	300	300	300	72	68	21	22	24	67	34	38
Други неданочни приходи	619	677	672	672	78	72	124	8	88	220	31	100
Надоместоци за Фондот за патишта	1.581	1.680	1.610	1.610	309	419	155	144	126	425	123	136
Капитални приходи	948	550	564	564	167	151	197	50	54	301	82	68
Странски донации	1.423	1.505	1.796	1.819	259	200	100	47	33	180	72	99
Приход од отплата на заеми	560	0	20	20	20	39	15	0	0	15	0	47
ВКУПНИ РАСХОДИ	105.759	112.027	117.896	119.615	24.144	25.968	9.424	7.873	9.079	26.376	10.373	11.580
Тековни трошоци	96.524	100.098	103.024	105.307	23.038	24.296	8.174	7.505	8.316	23.995	9.530	9.918
Плати и надоместоци	23.421	24.852	25.175	24.335	6.025	6.112	2.049	1.846	2.045	5.940	1.820	1.847
Стоки и услуги	12.903	14.833	16.714	17.166	2.739	3.074	1.203	833	1.102	3.138	1.328	1.444
Трансфери	56.675	57.279	58.382	61.053	13.715	14.235	4.772	4.713	5.060	14.545	6.039	6.480
Трансфери (сметка за сопст. приходи)	781	633	912	934	191	164	39	27	40	106	63	48
Социјални трансфери	48.830	50.987	50.433	50.468	12.336	12.449	4.193	4.258	4.318	12.769	4.239	4.521
- Фонд на ПИО	26.734	28.865	28.532	28.532	6.880	6.968	2.342	2.330	2.394	7.066	2.380	2.423
- Агенција за вработување	2.117	2.058	1.756	1.748	417	437	140	139	132	411	127	132
- Социјална помош	4.097	4.131	4.136	4.152	1.026	876	360	368	390	1.118	353	331
- Структурни реформи	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
- Реформи на јавната администрација	0	4	4	4	0	0	0	0	0	0	0	0
- Здравствена заштита	15.879	15.929	16.005	16.032	4.013	4.168	1.351	1.421	1.402	4.174	1.379	1.635
Други трансфери	6.996	5.601	6.971	9.585	1.171	1.603	536	423	699	1.658	1.728	1.903
Трошоци за бегалци	70	58	66	66	17	19	4	5	3	12	9	8
Каматни плаќања	3.137	2.965	2.753	2.753	559	875	150	113	109	372	343	147
Камати по домашен долг	1.082	1.337	982	982	94	455	70	15	41	126	236	54
Камати по надворешен долг	2.055	1.628	1.771	1.771	465	420	80	98	68	246	107	93
Гаранции	387	169	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Капитални трошоци	9.235	11.929	14.872	14.308	1.106	1.672	1.250	368	763	2.381	843	1.662
Буџетско салдо	-1.749	-3.393	-3.496	-3.497	2.301	1.914	1.401	4.291	531	6.223	1.599	-1.201
Финансирање	1.739	3.393	3.496	3.497	-2.301	-1.914	-1.401	-4.291	-531	-6.223	-1.599	1.201
Прилив	18.080	14.791	22.239	23.540	3.039	8.944	-1.111	-3.751	-368	-5.230	889	1.398
Приходи од приватизација	17.774	750	3.241	3.241	662	0	0	0	0	0	0	0
Странски заеми	1.673	3.477	3.571	3.571	273	375	547	125	132	804	144	259
Странски заеми	-5.890	7.014	13.877	15.178	1.985	8.503	-1.269	-3.726	147	-4.848	985	355
Државни записи	2.019	3.500	1.500	1.500	118	58	-389	-196	-647	-1.232	-240	784
Продажба на акции	2.459	50	50	50	1	8	0	46	0	46	0	0
Одлив	16.331	11.398	18.743	20.043	5.340	10.858	290	540	163	993	2.488	197
Отплата на главница	16.331	11.398	18.743	20.043	5.340	10.858	290	540	163	993	2.488	197
Надворешен долг	10.944	6.461	12.842	12.842	5.340	7.021	159	540	163	862	797	97
Домашен долг	5.387	4.937	5.901	7.201	0	3.837	131	0	0	131	1.691	100

XII	Q4	Вкупно 2007	Вкупно 2008	Ребаланс бюджет 2008	I	II	III	Q1 2008	IV	V	VI	Q2	VII	VIII	IX	Q3	X	Вкупно I-X 2008
10.332	32.683	119.609	128.739	144.705	10.011	9.560	13.563	33.134	10.807	10.513	10.368	31.688	11.917	9.765	15.410	37.092	11.748	113.662
8.635	28.507	103.219	107.287	118.803	8.816	8.439	10.747	28.002	9.534	9.232	9.339	28.105	10.502	8.935	9.893	29.330	10.326	95.763
23	97	247	401	410	37	68	30	135	11	6	14	31	13	7	46	66	11	243
5.088	18.964	69.515	73.669	80.639	6.309	5.152	7.585	19.046	6.403	6.271	6.332	19.006	7.199	5.751	6.709	19.659	6.824	64.535
1.109	2.823	8.893	8.331	8.900	654	710	711	2.075	699	617	818	2.134	689	573	726	1.988	749	6.946
469	1.348	5.898	5.254	9.000	431	564	1.828	2.823	780	692	603	2.075	567	492	689	1.748	538	7.184
1.798	8.738	32.962	36.305	38.661	3.529	2.231	3.097	8.857	3.262	3.061	2.822	9.145	3.858	2.571	3.268	9.697	3.592	31.291
1.040	3.463	13.265	14.185	14.358	1.121	965	1.205	3.291	955	1.155	1.279	3.389	1.209	1.349	1.312	3.870	1.184	11.734
472	1.914	6.199	7.420	7.420	324	463	533	1.320	521	530	624	1.675	683	504	479	1.666	562	5.223
200	678	2.298	2.174	2.300	250	219	211	680	186	216	186	588	193	262	235	690	199	2.157
3.524	9.446	33.457	33.217	37.754	2.470	3.219	3.132	8.821	3.120	2.955	2.993	9.068	3.290	3.177	3.138	9.605	3.491	30.985
2.353	6.302	21.936	22.526	24.954	1.674	2.172	2.108	5.954	2.075	1.957	1.992	6.024	2.199	2.197	2.085	6.481	2.304	20.763
163	444	1.523	1.457	1.650	89	185	142	416	145	140	140	425	153	137	146	436	177	1.454
1.008	2.700	9.998	9.234	11.150	707	862	882	2.451	900	858	861	2.619	938	843	907	2.688	1.010	8.768
969	3.080	13.962	18.763	22.278	948	988	2.616	4.552	1.066	1.107	861	3.034	1.205	729	5.273	7.207	1.232	16.025
491	1.670	5.912	9.934	9.637	479	532	871	1.882	607	556	380	1.543	695	337	750	1.782	814	6.021
21	60	3.532	3.420	5.284	22	14	1.302	1.338	15	15	16	46	17	16	3.806	3.839	26	5.249
151	474	1.683	1.700	2.100	155	165	152	472	139	152	161	452	179	118	159	456	154	1.534
30	138	367	401	500	30	46	45	121	44	40	35	119	41	19	23	83	22	345
45	117	324	300	520	38	40	43	121	52	48	43	143	44	31	52	127	58	449
26	157	527	1.205	2.404	75	48	24	147	34	107	38	179	42	33	331	406	15	747
205	464	1.617	1.803	1.833	149	143	179	471	175	189	188	552	187	175	152	514	143	1.680
628	778	1.397	695	1.299	155	67	114	336	125	69	89	283	150	62	161	373	104	1.096
96	267	906	1.994	2.225	40	65	86	191	56	102	79	237	48	37	77	162	85	675
4	51	125	0	100	52	1	0	53	26	3	0	29	12	2	6	20	1	103
18.995	40.948	117.436	134.281	150.371	8.453	10.316	10.106	28.875	10.369	10.973	10.604	31.946	11.013	8.301	11.397	30.711	11.658	103.190
12.918	32.366	103.695	112.846	123.409	8.092	9.122	9.061	26.275	9.615	9.821	9.064	28.500	10.295	7.701	9.738	27.734	10.415	92.924
1.863	5.530	23.607	23.204	22.979	1.723	1.727	1.771	5.221	1.664	1.663	1.644	4.971	1.685	1.540	1.654	4.879	1.902	16.973
3.090	5.862	14.813	18.696	21.493	750	1.194	1.222	3.166	1.418	1.460	1.198	4.076	1.353	1.057	1.315	3.725	1.634	12.601
7.387	19.906	62.401	68.637	76.225	5.523	6.095	5.851	17.469	6.268	6.562	5.941	18.771	7.114	5.022	6.607	18.743	6.496	61.479
65	176	637	961	1.530	46	136	138	320	204	136	112	452	146	80	100	326	0	1.098
3.677	12.437	49.991	52.935	57.595	4.426	4.821	4.601	13.848	4.754	4.882	4.639	14.275	5.797	3.842	4.814	14.453	4.864	47.440
2.468	7.271	28.185	30.798	33.618	2.388	2.674	2.730	7.792	2.750	2.721	2.692	8.163	3.965	1.649	2.899	8.513	2.974	27.442
130	389	1.654	1.733	1.782	123	123	122	368	145	130	132	407	130	128	128	386	139	1.300
343	1.027	4.047	4.140	4.053	310	323	371	1.004	341	341	340	1.022	338	324	324	986	325	3.337
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
736	3.750	16.105	16.264	18.142	1.605	1.701	1.378	4.684	1.518	1.690	1.475	4.683	1.364	1.741	1.463	4.568	1.426	15.361
3.636	7.267	11.699	14.671	17.030	1.051	1.129	1.104	3.284	1.304	1.540	1.186	4.030	1.166	1.097	1.690	3.953	1.626	12.893
9	26	74	70	70	0	9	8	17	6	4	4	14	5	3	3	11	6	48
578	1.068	2.874	2.309	2.712	96	106	217	419	265	136	281	682	143	82	162	387	383	1.871
88	378	1.053	951	958	18	34	88	140	160	37	211	408	20	11	17	48	208	804
490	690	1.821	1.358	1.754	78	72	129	279	105	99	70	274	123	71	145	339	175	1.067
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6.077	8.582	13.741	21.435	26.962	361	1.194	1.045	2.600	754	1.152	1.540	3.446	718	600	1.659	2.977	1.243	10.266
-8.663	-8.265	2.173	-5.542	-5.666	1.558	-756	3.457	4.259	438	-460	-236	-258	904	1.464	4.013	6.381	90	10.472
8.663	8.265	-2.173	5.542	5.666	-1.558	756	-3.457	-4.259	-438	460	236	258	-904	-1.464	-4.013	-6.381	-90	-10.472
10.255	12.542	19.295	12.525	12.747	-1.435	819	-3.120	-3.736	1.327	797	1.297	3.421	-784	-1.401	-3.495	-5.680	2.113	-3.882
0	0	662	150	3.312	44	617	0	661	0	377	0	377	0	0	0	0	0	1.038
1.788	2.191	3.643	4.945	5.463	75	138	142	355	99	299	280	678	99	0	37	136	336	1.505
8.474	9.814	15.454	3.380	1.197	-2.481	415	-3.084	-5.150	1.474	146	1.151	2.771	-747	-1.516	-3.859	-6.122	1.230	-7.271
-14	530	-526	4.000	2.750	927	-353	-195	379	-304	-25	-146	-475	-136	114	327	305	540	749
7	7	62	50	25	0	2	17	19	58	0	12	70	0	1	0	1	7	97
1.592	4.277	21.468	6.983	7.081	123	63	337	523	1.765	337	1.061	3.163	120	63	518	701	2.203	6.590
1.592	4.277	21.468	6.983	7.081	123	63	337	523	1.765	337	1.061	3.163	120	63	518	701	2.203	6.590
83	977	14.200	1.749	1.974	123	63	206	392	205	87	26	318	120	63	518	701	213	1.624
1.509	3.300	7.268	5.234	5.107	0	0	131	131	1.560	250	1.035	2.845	0	0	0	0	1.990	4.966

Табела 9: Фонд за пензиско и инвалидско осигурување

во милиони денари

Вид на приходите / расходите	1998 Извршено	1999 Извршено	2000 Извршено	2001 Извршено	2002 Извршено	2003 Извршено	2004 Извршено	2005 Извршено	2006 Извршено	2007 јан.-окт.	2007 Извршено	2008 јан.-окт.
ПРИХОДИ	20.717	21.229	22.883	24.289	25.811	28.191	28.983	28.878	31.467	27.600	34.028	30.670
Придонес од плати	13.373	14.316	15.722	15.671	15.784	16.882	17.204	17.484	19.369	16.947	21.340	20.232
Придонес од доходот	239	311	311	331	283	307	383	388	303	245	299	272
Приходи од Буџетот на Републиката	3.618	3.266	4.174	5.744	6.961	7.741	8.486	8.291	9.385	8.760	10.390	8.447
Приходи од приватен сектор	400	439	404	377	409	394	412	390	244	212	269	237
Приходи од индивидуални земјоделци	74	65	58	41	61	71	41	39	33	22	28	22
Придонес од Агенцијата за вработување за невработени	691	632	804	716	688	677	661	659	661	566	682	589
Други приходи	961	868	1.101	1.126	1.404	1.536	1.719	1.550	1.230	728	861	648
Приходи од дивиденди и од продажба на хартии од вредност	122	45	74	73	29	65	57	59	219	115	152	202
Пренесени приходи од претходна година	619	245	68	209	192	42	21	18	23	5	7	21
РАСХОДИ	201	201	0	0	0	476	0	0	0	0	0	0
Пензии	20.521	20.669	22.940	24.697	25.889	27.740	29.132	29.015	31.204	27.054	32.773	31.685
Редовни пензии	17.730	17.756	19.774	21.278	22.255	24.008	25.121	24.969	25.410	21.809	26.308	25.436
Воени пензии	16.912	16.977	18.948	19.041	19.982	21.667	22.824	23.335	24.272	20.960	25.304	24.579
Земјоделски пензии	464	458	505	514	518	499	509	479	455	370	442	397
Ретроактивна исплата на 8%	354	321	321	297	262	234	217	178	154	110	130	108
Предвременно пензионирање според Законот од 2000 година	0	0	0	1.167	1.136	1.131	1.027	455	0	0	0	0
Предвременно пензионирање според Законот од 2001 година	0	0	0	112	103	121	88	90	70	50	60	58
Предвременно пензионирање според Законот од 2004 година	0	0	0	148	254	262	247	240	178	60	60	0
Разлика за Министерство за внатрешни работи								91	115	118	143	151
Транзициони трошоци									166	141	169	143
Надоместок за телесно оштетување									1.325	1.486	1.877	2.006
Надоместоци од инвалидско осигурување	63	69	72	72	83	80	82	82	82	69	83	70
Вработување и интернатско сместување на деца инвалиди	98	95	94	91	76	98	97	110	138	134	162	19
Придонес за здравствена заштита	15	13	12	7	9	6	6	6	4	1	1	6
Надоместок на стручната служба	2.321	2.450	2.672	2.805	2.934	3.184	3.349	3.416	3.582	3.084	3.720	3.588
Други расходи	133	132	141	153	165	172	170	172	208	193	240	213
Капитални средства	161	154	175	254	222	192	257	190	258	251	340	300
Дефицит / Суфицит	196	560	-57	-408	-78	451	-149	-137	263	546	1.255	-1.015

Извор: Интерни податоци на Министерството за финансии

Табела 10: Фонд за здравствено осигурување

Вид на приходите / расходите	1998 Извршено	1999 Извршено	2000 Извршено	2001 Извршено	2002 Извршено	2003 Извршено	2004 Извршено	2005 Извршено	2006 Извршено	2007 јан.-окт.	2007 Извршено	2008 јан.-окт.
ПРИХОДИ	11.087	12.068	12.790	12.295	13.656	14.698	14.886	15.083	15.669	14.149	17.271	15.167
Придонеси	6.736	7.363	7.745	7.528	7.823	8.418	8.762	8.982	9.447	8.087	9.998	8.768
Придонеси од Пензискиот Фонд	2.309	2.417	2.649	2.616	3.075	3.184	3.349	3.417	3.584	3.083	3.718	3.588
Придонеси од Агенцијата за вработување	1.037	1.350	1.941	1.554	1.763	1.849	1.998	2.062	2.145	1.828	2.144	1.654
Придонеси од Министерството за труд	45	0	0	48	54	64	41	64	67	54	66	62
Други приходи	851	938	455	70	734	1.064	676	79	97	48	67	53
Средства од Буџетот на РМ за здравствено осигурување	-	-	-	166	111	29	60	479	43	765	911	697
Приходи од кофинансирање									286	284	367	345
Пренесен вишок од претходната година	0	0	0	313	96	91	1	0	0	0	0	0
РАСХОДИ	201	201	0	0	0	476	0	0	0	0	0	0
Амбулантни трошоци	13.689	11.692	12.463	12.205	13.611	14.678	14.722	15.206	16.280	14.011	16.489	15.686
Болничко лекување	5.303	2.491	2.486	2.505	4.430	5.132	5.959	7.129	14.282	12.501	14.681	13.812
Трошоци по програми	4.702	5.482	5.737	5.919	4.929	5.038	5.098	6.311	0	0	0	0
Лекови	214	125	105	306	123	21	0	0	0	0	0	0
Забна заштита	1.214	1.249	1.681	1.555	1.305	1.868	2.006	0	0	0	0	0
Ортопедски трошоци	638	667	687	522	521	630	0	0	0	0	0	0
Лекување во странство	208	154	143	111	134	150	280	171	219	178	201	198
Друг вид лекување (надоместоци)	290	161	70	90	144	221	117	151	185	62	79	116
Администрација	719	801	694	769	832	968	941	1.062	1.135	993	1.144	1.235
Опрема и одржување	326	288	250	268	360	309	254	276	396	251	305	310
Други трошоци	36	39	90	44	656	219	23	106	63	26	79	15
Кредити и камати	41	234	200	48	23	32	27	0	0	0	0	0
РАЗЛИКА												
Дефицит / Суфицит	-2.602	376	326	90	45	21	164	-123	-611	138	782	-519

Извор: Интерни податоци на Министерството за финансии

Табела 11: Агенција за вработување

во милиони денари

Вид на приходите / расходите	1998 Извршено	1999 Извршено	2000 Извршено	2001 Извршено	2002 Извршено	2003 Извршено	2004 Извршено	2005 Извршено	2006 Извршено	2007 јан.-окт.	2007 Извршено	2008 јан.-окт.
ПРИХОДИ	4.260	4.129	5.119	4.827	5.918	6.241	7.456	6.940	5.685	4.221	5.049	3.983
Приходи од придонеси	990	1.058	1.121	1.136	1.180	1.224	1.270	1.313	1.371	1.205	1.523	1.454
Придонес од плати	969	1.037	1.098	1.113	1.178	1.223	1.155	1.192	1.259	1.093	1.403	1.319
Придонес од работни луѓе кои самостојно вршат дејност	22	21	22	23	2	0	24	23	20	19	23	19
Придонес што го уплатуваат работниците на привремена работа во странство	0	0	0	0	0	1	4	5	3	0	0	0
Придонес од претходната година	0	0	0	0	0	0	88	93	89	93	97	116
Дотации од Буџетот на Републиката	3.261	3.066	3.990	3.677	4.726	5.002	6.163	5.616	4.303	3.007	3.514	2.513
За покривање на дефицитот на Агенцијата за вработување	2.737	2.575	3.470	3.170	3.742	3.958	4.522	4.612	3.864	2.786	3.246	2.322
За исплата на паричен надомест на вработените од претпријатијата кои во своето работење искажуваат загуба (загубари)	524	490	516	481	944	980	988	418	285	191	225	163
Реформа на јавната администрација	-	-	-	26	19	3	61	22	11	10	12	10
По други основи	0	0	3	26	21	61	592	564	143	20	31	18
Други приходи	9	6	8	13	12	16	23	11	11	9	12	16
РАСХОДИ	4.264	4.135	5.110	4.749	5.868	6.214	7.325	6.938	5.937	4.280	5.065	3.928
Расходи за функцијата	4.084	3.970	4.913	4.571	5.658	6.005	7.102	6.710	5.703	4.103	4.840	3.712
Средства за обезбедување паричен надоместок на невработени лица	2.073	1.755	1.875	1.879	2.273	2.377	2.697	2.425	1.992	1.357	1.607	1.271
Придонеси за здравствено осигурување	1.039	1.347	1.936	1.555	1.763	1.849	1.998	2.063	2.144	1.827	2.144	1.654
Придонеси за пензиско и инвалидско осигурување	972	868	1.102	1.138	1.453	1.557	1.729	1.552	1.236	736	871	649
Средства за вработување на инвалидни лица	-	-	-	-	128	121	58	114	220	101	114	67
Исплата според Закон за поттикнување на вработеноста	-	-	-	-	-	61	592	526	66	40	52	29
Надоместок за преквалификација	-	-	-	-	41	40	29	30	45	42	52	42
Расходи за стручната служба	180	165	198	178	210	209	223	228	234	177	225	216
Основни плати и наемнини	99	105	118	116	124	134	132	133	136	111	135	121
Надоместоци	14	17	19	18	22	20	20	22	20	12	18	12
Стоки и останати услуги	43	34	54	43	42	51	68	69	73	54	71	79
Каматни плаќања	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Капитални трошоци	24	8	6	2	22	4	3	4	5	0	1	4
РАЗЛИКА												
Дефицит / Суфицит	-4	-6	9	78	50	27	132	2	-252	-59	-16	55

Извор: Интерни податоци на Министерството за финансии

Табела 12: Фонд за магистрални и регионални патишта

во милиони денари

Вид на приходите / расходите	1998 Извршено	1999 Извршено	2000 Извршено	2001 Извршено	2002 Извршено	2003 Извршено	2004 Извршено	2005 Извршено	2006 Извршено	2007 јан.-окт.	2007 Извршено	2008 јан.-окт.
ПРИХОДИ	2.660	3.793	3.506	4.012	3.434	3.668	3.299	3.031	2.975	2.498	3.288	3.153
Приходи од Буџет	668	924	1.590	1.655	1.305	1.603	1.610	1.320	1.350	1.200	1.649	1.440
Надоместок за употреба на патишта што ги користат странските моторни возила	49	54	82	73	87	82	77	90	102	86	100	43
Годишен надоместок за патни моторни возила што подлежат на регистрација	524	518	746	704	761	797	853	842	790	687	831	584
Надоместок за употреба на автопат	468	492	537	375	381	728	741	743	687	503	686	1.053
Странски кредит	939	1.793	538	1.098	862	418	9	0	0	0	0	0
Други приходи	12	13	14	21	2	39	9	36	46	22	22	33
Грант	-	-	-	87	36	1	0	0	0	0	0	0
РАСХОДИ	2.660	3.793	3.506	4.013	3.420	3.661	3.889	3.389	3.525	3.123	4.236	3.521
Инвестиции	1.203	1.985	1.662	1.756	1.250	1.107	1.753	1.405	1.630	1.711	2.206	2.252
Расходи за студии, проектирање, надзор, провизии и материјални трошоци	0	0	179	286	289	205	156	164	148	182	291	221
Одржување на патиштата	784	790	952	926	900	1.063	1.081	1.013	1.032	642	987	566
Отплата на кредити	264	148	212	299	304	424	242	254	274	207	243	0
Средства за локални патишта	321	386	502	596	528	666	611	508	431	381	499	482
Останати трошоци	89	142	0	0	0	46	45	45	10	0	10	0
Обврски спрема Агенцијата за санација на банки	0	0	0	150	149	150	0	0	0	0	0	0
РАЗЛИКА												
Дефицит / Суфицит	0	0	0	-1	14	7	-590	-358	-550	-625	-948	-368

Извор: Интерни податоци на Министерството за финансии

Табела 13: Бруто надворешен долг - состојба

во милиони евра

претходни податоци

	31.12.2004	31.12.2005	31.03.2006	30.06.2006	30.09.2006	31.12.2006	31.03.2007	30.06.2007	30.09.2007	31.12.2007*	31.03.2008	30.06.2008	30.09.2008
1. ДРЖАВЕН СЕКТОР	1,016,46	1,282,82	1,078,76	1,079,64	1,076,08	1,066,92	1,003,56	897,68	885,46	905,87	895,99	902,12	914,44
1.1 Краткорочен	0,01	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	7,64	0,00	0,00	0,00	0,00
1.1.1. Инструменти на пазарот на пари	0,01	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
1.1.2. Заеми	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	7,63	0,00	0,00	0,00	0,00
1.1.3. Комерцијални кредити	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
1.1.4. Останати обврски	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,01	0,00	0,00	0,00	0,00
Достасани неплатени обврски	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,01	0,00	0,00	0,00	0,00
Останато	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
1.2 Долгорочен	1,016,45	1,282,82	1,078,76	1,079,64	1,076,08	1,066,92	1,003,56	897,68	877,82	905,87	895,99	902,12	914,44
1.2.1. Обврзници	23,25	187,47	190,99	191,87	191,67	191,74	191,47	190,67	183,36	178,65	177,78	174,69	177,92
1.2.2. Заеми	993,20	1,095,36	887,76	887,77	884,41	875,19	812,09	707,01	694,46	727,22	718,21	727,44	736,52
1.2.3. Комерцијални кредити	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
1.2.4. Останати обврски	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
2. МОНЕТАРНА ВПАСТ (НБРМ)	45,97	52,66	51,81	47,82	47,26	42,39	38,09	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
2.1 Краткорочен	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
2.1.1. Инструменти на пазарот на пари	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
2.1.2. Заеми	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
2.1.3. Валути и депозити	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
2.1.4. Останати обврски	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Достасани неплатени обврски	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Останато	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
2.2 Долгорочен	45,97	52,66	51,81	47,82	47,26	42,39	38,09	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
2.2.1. Обврзници	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
2.2.2. Заеми	45,97	52,66	51,81	47,82	47,26	42,39	38,09	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
2.2.3. Валути и депозити	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
2.2.4. Останати обврски	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
3. БАНКАРСКИ СЕКТОР	123,24	192,02	181,68	191,44	205,47	269,88	266,66	312,89	340,64	387,85	346,17	358,95	389,61
3.1 Краткорочен	67,32	81,41	72,25	77,76	83,57	115,44	111,11	144,82	165,31	178,12	142,31	138,83	173,32
3.1.1. Инструменти на пазарот на пари	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
3.1.2. Заеми	7,04	1,30	0,00	0,00	0,00	0,00	24,22	30,76	41,67	16,50	10,72	10,00	10,00
3.1.3. Валути и депозити	51,71	69,46	61,74	67,18	72,85	104,70	77,56	104,54	114,30	152,26	124,29	121,28	154,87
3.1.4. Останати обврски	8,57	10,66	10,52	10,58	10,72	10,74	9,33	9,51	9,34	9,36	7,29	7,55	8,45
Достасани неплатени обврски	8,57	10,66	10,52	10,58	10,72	10,74	9,33	9,51	9,34	9,36	7,29	7,55	8,45
Останато	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
3.2 Долгорочен	55,93	110,60	109,42	113,68	121,90	154,44	155,55	168,07	175,33	209,73	203,87	220,12	216,29
3.2.1. Обврзници	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

3.2.2. Заеми	55,79	106,40	103,29	107,48	115,91	146,31	147,36	159,90	166,87	199,81	189,05	206,53	203,25
3.2.3. Валути и депозити	0,14	4,20	6,14	6,20	5,99	8,13	8,20	8,17	8,47	9,92	14,82	13,58	13,04
3.2.4. Останати обврски	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
4. ОСТАНАТИ СЕКТОРИ	600,40	721,01	664,92	727,28	701,21	786,69	1.024,59	1.032,59	1.077,01	1.115,71	1.128,07	1.270,26	1.394,89
4.1. Краткорочен	370,02	475,84	409,86	425,28	390,24	435,42	618,37	635,38	668,16	727,89	719,38	833,54	875,76
4.1.1. Инструменти на пазарот на пари	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
4.1.2. Заеми	4,78	53,03	15,56	30,32	17,16	11,65	27,83	23,26	38,13	39,32	24,05	21,22	20,27
4.1.3. Валути и депозити	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
4.1.4. Комерцијални кредити	322,58	362,86	341,53	343,08	314,62	349,59	535,48	535,19	554,89	567,07	568,46	680,06	715,50
4.1.5. Останати обврски	42,66	59,95	52,76	51,89	58,46	74,17	55,06	76,93	75,15	121,50	126,87	132,26	139,99
Достасани неплатени обврски	42,66	58,40	52,76	51,89	58,46	74,17	55,06	76,93	75,15	121,50	126,87	132,26	139,99
Останато	0,00	1,54	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
4.2. Долгорочен	230,39	245,18	255,06	302,00	310,97	351,27	406,22	397,21	408,85	387,81	408,70	436,71	519,13
4.2.1. Обврзници	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
4.2.2. Заеми	207,63	234,14	242,23	283,70	290,16	331,68	387,03	380,59	393,50	372,92	392,29	418,60	499,91
4.2.3. Валути и депозити	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
4.2.4. Комерцијални кредити	22,76	11,04	12,83	18,30	20,81	19,59	19,19	16,62	14,99	14,54	16,04	17,75	18,86
4.2.5. Останати обврски	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,36	0,36	0,36	0,36	0,36
5. ДИРЕКТНИ ИНВЕСТИЦИИ: Заеми меѓу поврзани субјекти	284,52	269,57	327,43	334,18	332,61	329,30	305,50	376,15	371,37	430,77	488,42	588,07	607,38
5.1. Обврски кон директно инвестирани субјекти	3,70	5,68	5,68	5,68	5,68	13,16	7,54	7,06	6,95	6,11	6,11	6,11	6,11
5.2. Обврски кон директните инвеститори	280,82	263,89	321,75	328,50	326,93	316,14	297,96	369,09	364,42	424,66	482,31	581,96	601,27
БРУТО НАДВОРЕШЕН ДОЛГ	2.070,61	2.518,09	2.304,60	2.380,36	2.362,63	2.495,18	2.638,40	2.619,30	2.674,47	2.840,20	2.858,66	3.119,40	3.306,32
Меморандум ставки													
Јавен долг	1.201,88	1.477,78	1.267,80	1.265,98	1.261,49	1.262,13	1.189,65	1.053,45	1.035,31	1.056,50	1.040,93	1.055,58	1.072,98
Приватен долг	868,73	1.040,31	1.036,80	1.114,38	1.101,14	1.233,06	1.448,76	1.565,85	1.639,16	1.783,70	1.817,74	2.063,83	2.233,33

Народна банка на Република Македонија

Дирекција за статистика

*Ревизија на трговските кредити за 2007 година врз основа на податоците од новиот прашалник КИПО.

Податоците за трговските кредити за 2008 година се проценети врз основа на податоци за тековите од билансот на плаќања.

КРЕДИТНИ ЛИНИИ ЗА МАЛИ И СРЕДНИ ПРЕТПРИЈАТИЈА (податоците се од информативен карактер, деталните услови за сите кредитни линии се достапни во деловните банки, освен информациите за репласирањето на средствата од Компензационите фондови од странска помош и од друга странска помош кои се достапни во Министерството за финансии)			
Кредитна линија	Кредитна линија за набавка на опрема од италијанско производство МБПР	Кредитирање мали бизниси (микро, мали и средни претпријатија) од страна на KfW од Германија МБПР	Кредитната линија за создавање и одржување на работни места во МСТД од Банката за развој при Советот на Европа МБПР
Износ	до 2.000.000 €	до 50.000 €	До 400.000 €
Рок на враќање	7 години	до 4 години	До 7 години со вклучен грејс период
Грејс период	До 1,5 година	до 1 година	До 2 години
Годишна каматна стапка	7%	11% до 16% на годишно ниво	Променлива каматна стапка (моментално околу - 9% годишно)
Обезбедување	1. Хипотека на недвижен имот; 2. Рачна залога на опрема; 3. Меници и др.	Бланко меница со изјава заверена кај нотар, со најмалку 2 жиранти; Барирен чек со изјава заверена кај нотар, меница и/или барирен чек од други бонитетни правни лица - гаранции; Хипотека; Рачна залога на подвижни предмети и права; Депо на вредносни предмети и хартии од вредност; Граѓански чекови; по потреба и друго, придатливо за Банката. При проценување на кредитите се применува посебна кредитна технологија која е фокусирана на социо-економската состојба на претприемачот и неговиот бизнис, во однос на колатералот.	Стандардно обезбедување прифатливо за банките учеснички (хипотека, рачна залога и сл.)
Намена на кредитот	Стоков кредит наменет за набавка на машини и опрема со италијанско потекло. Стоков кредит наменет за набавка на машини и опрема со италијанско потекло.	1. Финансирање на основни средства (набавка на опрема, машини, алати, инсталации, градежно земјиште, реновирање и модернизација); 2. Финансирање на обртни средства (суровини, репроматеријали, трговска стока).	Создавање нови работни места преку инвестиции во сите сектори освен примарно земјоделско производство, од страна на мали и средни трговски друштва

Целни групи	Профитабилни инвестициони проекти на приватни инвеститори од дејности предвидени во Националната класификација на дејности, освен: Е - Трговија; Ј - Јавна управа, задолжителна социјална заштита; М - Приватни домаќинства со вработени лица; и Н - Екстериторијални организации и тела.	Приватни трговски друштва, поединци, индивидуални претприемачи, занаетчи, продавачи на пазар и самостојни вршители на дејност.	Мали и средни трговски друштва
Степен на искористеност на средствата	Владата на Република Италија обезбеди 12.704.840 милиони €, од кои за користење остануваат 62.704,36 €. Степен на искористеност 99,51%.	Првиот и вториот кредит од KfW од Германија во висина од 13 мил. € е 100% искористен. Од наплатените анuitети се креира револвинг фонд. Од јули 2007 година почна да се користи и третата транша од 6,7 милиони евра. Искористени 5,5 милиони евра.	Вкупен износ на кредитната линија е 10.000.000 €, а досега се искористени 5.000.000 €
Деловни банки кои го нудат кредитот	Еуростандард банка Скопје, ИК банка Скопје, Инвест банка Скопје, Комерцијална банка Скопје, Охридска банка Охрид, Силекс банка Скопје, Стопанска банка Скопје, Стопанска банка Битола, ТТК Скопје, Тутунска банка Скопје, УНИ банка Скопје	Извозна и кредитна банка АД Скопје, Тутунска банка АД Скопје, Прокредит банка АД Скопје, Инвест банка АД Скопје, Можности ДОО Скопје	Комерцијална банка АД Скопје, Охридска банка АД Охрид, и Стопанска банка АД Битола
Забелешка	Еднократна провизија од 1,2% се плаќа за услугите на прокураторот, доколку се користат негови услуги. Од наплатените анuitети ќе се креира револвинг фонд за одобрување кредити под следните услови: -износ: од 50.000 - 500.000 €; -рок на враќање: од 1 - 3 години; -каматна стапка од 7% за фирми кои веќе користеле кредит од Стоковата кредитна линија и 8% за останатите заинтересирани фирми; -намена: за трајни обртни средства.	Програмата "Кредитирање мали бизниси" наменета е за поддршка на микро, мали и средни претпријатија кои се 100% во приватна сопственост, се цел да се овозможи пристап на истите до финансиски средства, трансформирање во законски форми и интегрирање на истите во финансискиот пазар.	Средствата од оваа кредитна линија се за парцијално финансирање (до 50%) на издржани инвестициони проекти во корист на МСТД, со што ќе се зајакне нивната оперативна состојба и можноста за создавање и задржување на околу 950 работни места по искористување на сите средства кои се на располагање од заемот.

Кредитна линија	Програма за кредитирање на развојот на МСП од страна на KfW од Германија - револвинг фонд МБПР	Кредитирање на производство наменето за извоз од средствата доделени од страната на Владата на Република Македонија - МБПР	Кредитна линија за финансирање на трајни обртни средства доделени од Владата на Република Македонија - МБПР
Износ	50.000 - 400.000 €	до 2.000.000 €	До 300.000 €
Рок на враќање	До 4 години со вклучен грејс период	До 12 месеци (за извозни аранжмани)	3 години
Грејс период	до 6 месеци	нема (враќањето на кредитот е еднократно)	нема
Годишна каматна стапка	10%	8%	8%
Обезбедување	1. Хипотека; 2. Меници; 3. Залог на подвижни предмети, права и хартии од вредност или залог на недвижен имот	1. Хипотека; 2. Рачна залога на подвижни предмети и права; 3. Бонитетни хартии од вредност; 4. Други вообичаени форми на обезбедување	Хипотека, залог, меници и други инструменти прифатливи за деловните банки
Намена на кредитот	Модернизација и проширување на постоечки приватни МСП, и основање на нови. Минимум 40% од кредитот се користи за основни средства; Максимум 60% од кредитот може да се користи за обртни средства.	Финансирање на извозни аранжмани за суровини и репроматеријали врз основа на склучени договори за извоз.	Финансирање на трајни обртни средства
Целни групи	МСП кои се над 51% во приватна сопственост.	Приватни трговски друштва кои имаат производство наменето за извоз.	Извозно-ориентирани трговски друштва

Степен на искористеност на средствата	KfW од Германија обезбеди 15 милиони €, кои се 100% искористени. Од наплатените ануитети креиран е револвинг фонд.	Македонска банка за поддршка на развојот обезбеди средства за оваа кредитна линија. Почнувајќи од 2005 досега се пласирани 750 илјади евра.	Македонска банка за поддршка на развојот обезбеди средства за оваа кредитна линија. Почнувајќи од 2005 досега се пласирани 750 илјади евра.
Деловни банки кои го нудат кредитот	Еуро стандард АД Скопје, Извозна и Кредитна банка АД Скопје, Инвест банка АД Скопје, Комерцијална банка АД Скопје, Охридска банка АД Охрид, Силекс банка АД Скопје, Стопанска банка АД Скопје, ТПК банка АД Скопје, Тутунска банка АД Скопје, УНИ банка АД Скопје	Уни банка АД Скопје, Еуро стандард банка АД Скопје, Извозна и кредитна банка АД Скопје, Инвест банка АД Скопје, Комерцијална банка АД Скопје, Охридска банка АД Охрид, Стопанска банка АД Скопје, Стопанска банка АД Битола, ТПК банка АД Скопје, Тутунска банка АД Скопје, Силекс банка АД Скопје	Еуро стандард банка, Извозна и Кредитна банка, Инвест банка, Комерцијална банка, Охридска банка, Силекс банка, Стопанска банка Битола, Тетекс-Кредитна банка, Тетовска банка, Тутунска банка и УНИ банка
Забелешка		Доколку друштвото го осигура извозот, каматната стапка ќе се намали за 0,5%.	

Кредитна линија	Кредит за земјоделство и агро-индустрија преку Земјоделски-кредитен дискотен фонд	Проектот за развој на приватниот сектор на Фондот за меѓународна соработка и развој од Тајван револвинг фонд НБРМ
Износ	1.100.000 € за примарно земјоделско производство; 2.200.000 € за преработка на земјоделски производи200.000 € извоз на земјоделски производи	1. до 400.000 \$ за мали и средни претпријатија 2. до 200.000 \$ за земјоделство
Рок на враќање	го утврдува секоја финансиска институција индивидуално (најчесто до 7 години зависно од видот и намената на кредитот)	1. до 7 години за МСП, 2. до 5 години за земјоделство
Грејс период	го утврдува секоја финансиска институција индивидуално (најчесто до 3 години, зависно од видот и намената на кредитот)	до 2 години
Годишна каматна стапка	-од 4% до 6% годишно за примарно земјоделско производство (зависно од финансиската институција преку која се одобрува кредитот), од 5% до 6,5%годишно за преработка и трговија со земјоделски производи (зависно од финансиската институција преку која се одобрува кредитот)	Охридска банка АД Охрид - 7,28%; Стопанска банка АД Скопје -6,34 до 7,238%; Комерцијална банка АД Скопје - 6,3275% Тутунска банка АД Скопје -6,33% Инвест банка АД Скопје -5,8275% Македонска банка АД Скопје - 7,75%
Обезбедување	1.залог на подвижен имот (опрема, трактори, возила, механизација и друго); 2.хипотека на недвижен имот; 3.кредитоспособни жиранти (физички или правни лица); 4.други инструменти на обезбедување кои ќе ги утврди банката или штедилницата.	Согласно кредитната политика на банките учеснички
Намена на кредитот	1.Основни и обртни средства за сточарско и растително производство (објекти, земјоделско земјиште, опрема, земјоделска механизација, репроматеријали и т.н.); 2. Основни и обртни средства за пребарувачки капацитети (објекти,опрема откуп на примарни земјоделски производи) 3.Основни и обртни средства за извоз на примарни земјоделски производи	кредити за мали и средни претпријатија - за основни средства (машини и опрема, од било која природа, освен стекнување на земја), и - за обртни средства (суровини и резервни делови). 2. кредити во областа на земјоделството - набавка на земјоделска механизација, основно стадо, оранжерии, подигање на насади, опрема, набавка на суровини, репроматеријали.

Целни групи	1. Носители на земјоделски стопанства кои имаат поднесено барање за упис во Единствениот регистар на земјоделски стопанства 2. Мали и средни претпријатија кои се занимаваат со примарно земјоделско производство, преработка на земјоделски производи и трговија со примарни земјоделски производи наменети за извоз	Мали и средни претпријатија и индивидуални земјоделски производители како и претпријатија ангажирани во производството или маркетингот на земјоделски производи.
Степен на искористеност на средствата	Меѓународниот фонд за развој на земјоделството ИФАД додели два кредити: 6,2 мил. \$ (IFAD 1) и 8 мил. \$ (IFAD 2). Повлечени и искористени се сите средства. Од вратените анuitети е формиран револвинг фонд. Од ноември 2007 година капацитетот на Земјоделскиот кредитен дисконтен фонд е зголемен со револвинг фондот од PSDL 1 и 2 кредитните линии во износ од 21 мил. €	Средствата од Заемот од Фондот за меѓународна соработка и развој (ICDF) - Тајван се целосно искористени. Средствата од Револвинг Фондот од овој Заем се кај банките учеснички кои ги пласираат на крајните корисници под истите услови
Деловни банки кои го нудат кредитот	Инвестбанка АД Скопје, Комерцијална банка АД Скопје, НЛБ Тутунска банка АД Скопје, Статер банка АД Куманово, Стопанска банка АД Битола, Стопанска банка АД Скопје, УНИ банка АД Скопје Штедилница Можности и Штедилница ФУЛМ	Охридска банка АД Охрид, Стопанска банка АД Скопје, Комерцијална банка АД Скопје, Тутунска банка АД Скопје, Инвест банка АД Скопје и Македонска банка АД Скопје
Забелешка	Земјоделскиот кредитен дисконтен фонд учествува со 80% од износот на кредитот, додека 20% се сопствено учество на финансиската институција. Заклучно со 30.06.2008 година, преку Земјоделскиот кредитен дисконтен фонд реализирани се 3575 кредити во вкупен износ од 25,4 милиони евра (IFAD 1 IFAD -2 PSDL 1, PSDL 2)	Со средствата од под-заемот може да се финансираат најмногу 85% од вкупната вредност на под-проектот. Банката и крајниот корисник на под-заемот ќе го финансираат остатокот од најмалку 15%.

Кредитна линија	Поддршка на развојот на мали и средни претпријатија од Владата на Холандија -Македонската развојна фондација за претпријатијата	Кредитна линија за креирање нови работни места во мали и средни претпријатија од Банката за развој при Советот на Европа револвинг фонд НБРМ	Кредитна линија за финансирање на МСП доделени од Владата на Република Македонија - МБПР
Износ	1. Заем тип 1 до 10.000 € 2. Заем тип 2 од 15.000 до 75.000 € 3. Заем тип 3 до 15.000 €	нема лимит	До 500.000 €
Рок на враќање	до 5 години, (Рокот н враќање може да биде и подолг, во зависност од циклусот на производство).	од 5 до 10 години	8 години
Грејс период	до 1 година (Грејс периодот може да биде и подолг, во зависност од циклусот на производство).	Грејс периодот го одредува банката во зависност од вредноста на под-заемот и можниот обрт на средствата во однос на времето за враќање на истиот.	До 1 година
Годишна каматна стапка	Ја одредува индивидуално секоја финансиска институција.	Стопанска банка А.Д. Скопје -9,73 Комерцијална банка А.Д. Скопје - од9,064 до 8,826 Охридска банка А.Д. Охрид - од:9,14	8%
Обезбедување	Согласно кредитната политика на финансиската институција вклучена во спроведување на кредитната линија.	Согласно кредитната политика на банките учеснички	Хипотека, залог, меници и други инструменти прифатливи за деловните банки
Намена на кредитот	За инвестиции во основни средства и работен капитал	Изградба/набавка на имот, набавка на машини и опрема, набавка на сировини и резервни делови, како и активност на едукативни тренинг програми.	Финансирање на основни и обртни средства

Целни групи	тип 1:	индивидуални земјоделци, самостојно вработени лица и претприемачи на микро претпријатија;	Мали и средни претпријатија во трудо -интензивни индустрии: текстилна, кожна, прехранбена индустрија и др. гранки кои би овозможиле креирање на нови работни места, освен примарно земјоделско производство.	Мали и средни трговски друштва
	тип 2:	мали претпријатија со најмногу 50 вработени		
	тип 3:	мали претпријатија со најмногу 10 вработени.		
Степен на искористеност на средствата	Владата на Холандија обезбеди 7,2 мил. €. Искористени се 100%. Од наплатената главнина се формира револвинг фонд, кој се пласира под истите услови.			Македонска банка за поддршка на развојот обезбеди средства за оваа кредитна линија. Почнувајќи од 1999 досега се пласирани 20 милиони €
	Тутунска банка АД Скопје, ИК банка АД Скопје, Можности ДОО Скопје			Уни банка,Скопје АД Скопје, Еуростандард банка АД Скопје, Извозна и кредитна банка АД Скопје, Инвест банка АД Скопје, Комерцијална банка АД Скопје, , Охридска банка АД Охрид, Стопанска банка АД Скопје, Стопанска банка АД Битола, ТТК банка АД Скопје, Тутунска банка АД Скопје, Силекс Банка АД Скопје
Забелешка	Средствата не може да се користат за проекти од земјоделството, освен за преработка и доработка на земјоделски производи. Се исклучува од финансирање обртниот капитал и услугите поврзани со операциите на проектот (трошоците за одржување, плати и друго). Со средствата од под-заемот може да се финансира најмногу 50% од вкупната вредност на под-проектот. Останатите 50% се финансираат од сопствени средства на крајниот корисник или од средства на банката учесничка.			

Кредитна линија/ Извор на средства	Одлука за условите и критериумите за репламирање на средства од компензациони фондови од странска помош (Одлука од Сл. в. 60/2004)	Одлука за условите и критериумите за репламирање на средства од компензациони фондови од друга странска помош (Одлука од Сл. в. 28/2005)
Износ	Максималниот износ не е дефиниран во Одлуката, се финансира согласно проектот по вообичаени банкарски услови за МСП.	Максималниот износ не е дефиниран во Одлуката, се финансира согласно проектот по вообичаени банкарски услови за МСП.
Рок на враќање	9 месеци	9 месеци
Грејс период	3 месеци	3 месеци
Годишна каматна стапка	3%	3,5% под есконтната стапка на Народна банка на РМ
Обезбедување	Банкарска гаранција	Банкарска гаранција
Намена на кредитот	1. суровини; 2. репроматеријали.	Хипотека во висина 2:1 или банкарска гаранција
Целни групи	МСП од областа на стопанството	МСП од областа на стопанството
Степен на искористеност на средствата	Од наплатените ануитети од странските помошти се генерираат компензациони фондови. Со состојба 30.09.2007 година нераспределени се 22.575.000 милиони денари.	Од наплатените ануитети од странските помошти се генерираат компензациони фондови. Со состојба 30.09.2007 година нераспределени се 66.889.000 милиони денари.
Деловни банки кои го нудат кредитот/ Министерство за финансии	Министерство за финансии, Сектор за управување со капитал, Одделение за странска помош	Министерство за финансии, Сектор за управување со капитал, Одделение за странска помош
Забелешка	Средствата се ставаат во функција по распишано соопштение во дневните весници од страна на Министерството за финансии. Селекција на пријавените проекти и нивно одобрување врши Комисијата за менаџмент со Компензациони фондови, формирана од Владата на Република Македонија.	Средствата се ставаат во функција по распишано соопштение во дневните весници од страна на Министерството за финансии. Селекција на пријавените проекти и нивно одобрување врши Комисијата за менаџмент со Компензациони фондови, формирана од Владата на Република Македонија.

ДРУГИ ПРОЕКТИ ЗА ПОДДРШКА НА МАЛИ И СРЕДНИ ПРЕТПРИЈАТИЈА, СОСТОЈБА ЈУЛИ 2008 Г. (податоците се од информативен карактер, деталните услови се достапни кај имплементаторите)			
Гаранции	Кредитна линија за набавка на опрема од италијанско производство МБПР	Кредитирање мали бизниси (микро, мали и средни претпријатија) од страна на KfW од Германија МБПР	
Услови под кои се одобрува гаранција	Гаранции се доделуваат за сите долгорочни кредити за инвестиции од кредитните линии дистрибуирани преку банките потписнички на договори за соработка со МБПР	Гаранции за кредит: се издаваат за сите кредити од кредитните линии дистрибуирани преку банките потписнички за соработка со ГФ Гаранции за добавувачи: се издаваат на добавувачите со кои Гаранти Фонд има договор за соработка, а кои продаваат опрема и репроматеријали на одложено плаќање	
Видови гаранции	Гаранции за кредит обезбедени со инструменти за обезбедување кои банките не ги прифаќаат.	1.Гаранции за кредит 2.Гаранции за добавувачи 3.Гаранции за добавувачи со кредит (комбинација од претходните два вида)	
Максимален износ	-максималниот износ на поединечната гаранција за кредит која може да биде издадена од Гарантниот Фонд е 35.000 евра во денарска противвредност; -максималниот износ на кредит за кој може да биде издадена гаранција е 150.000 ЕВРА во денарска противвредност; -гаранцијата не може да надмине износ од 33% од главницата на бараниот кредит.	-максималниот износ на поединечната гаранција за кредит која може да биде издадена од Гаранти Фондот е 60.000 евра во денарска противвредност; -максималниот износ на поединечната гаранција за добавувачи за набавка на основни средства која може да биде издадена од Гаранти Фондот е 60.000 евра во денарска противвредност; -максималниот износ на поединечната гаранција за набавка на суровини и репроматеријали која може да биде издадена од Гаранти Фондот е 30.000 евра во денарска противвредност; -гаранцијата не може да надмине износ од 60% од главницата на бараниот кредит/70% кај гаранциите за добавувачи со кредити	
Рок на враќање на кредит	Гаранција може да се издава на кредити/ набавки со максимален рок на отплата од 10 години.	Гаранција може да се издавана кредити/набавки со максимален рок на отплата од 5 години со вклучен грејс период	

Надомест за гаранција	2,2% годишно на салдото на гаранцијата	Гаранции за кредит: - 2% од висината на гаранцијата на годишно ниво Гаранции за добавувачи: - 3% од висината на гаранцијата на годишно ниво;
Манипулативен трошок		- 1,5% еднократно, за гаранции за кредит; - 1% еднократно, за гаранции за добавувачи.
Обезбедување	1. Хипотека во однос 1:1,2 дадена кај деловната банка (за целиот износ на кредитот). 2. Доколку не се располага со таков имот, се обезбедува колатерал кај МБПР (кој не го прима деловната банка) во однос 1:1,2, само на гарантираниот дел од кредитот.	Движен (опрема, механизација, возила) и недвижен имот (објекти, земјиште), меници, др.
Целни групи	занајтчи, трговци поединци, микро и, мали и средни трговски друштва (регистрации во РМ и со најмалку 51% приватен капитал)	-потенцијални основачи на МСП -постоечки МСП со доминантен приватен капитал и најмногу 50 вработени -вршители на земјоделска дејност
Имплементатор	Комерцијална банка АД Скопје, Стопанска банка АД Битола, Инвест банка АД Скопје, ЕуроСтандард АД Скопје, ТПК Банка АД Скопје, Силекс банка АД Скопје, Штедилница можности Скопје	Центар за поттикнување на развојот на мали и средни друштва Скопје
Намена на гаранцијата	За кредити во инвестиции во постоечки или нови технологии со кои се зголемува извозот од РМ	Започнување или проширување на бизнис (гаранцијата не се издава за потрошувачки и станбени кредити)
Забелешка	Владата на РМ во декември 2005 година формираше Гарантен Фонд, со трансфер на 231 милиони МКД од буџетот на РМ. Целта за формирање на ГФ е на целните групи да им се опесни пристапот до банкарските кредити за инвестиции, во поглед на колатералот по кредитите.	Гаранти Фонд е институција која е основана во 2002 година Капиталот за издавање на гаранции изнесува 2.500.000 Евра, средствата се обезбедени од СИДА (Съедисх интернационал девелопмент цооператион агенцс). Гаранти Фонд заклучно со 30.06.2008има издадено гаранции во износ од 3582778 евра, користејќи го и револвингот на средствата. За наредниот период Гаранти Фонд располага со околу 400.000 Евра (средства од револвингот)

ПОДГОТВУВА И ИЗДАВА

МИНИСТЕРСТВО ЗА ФИНАНСИИ
РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Ул Даме Груев бр.14, 1000 Скопје
Тел: (389) 02 117 288, Факс: (389) 02 117 288

Интернет адреса: <http://www.finance.gov.mk>

ГЛАВЕН И ОДГОВОРЕН УРЕДНИК

д-р Трајко Славески

ЗАМЕНИК ГЛАВЕН И ОДГОВОРЕН УРЕДНИК

д-р Никица Мојсоска Блажевски

ЧЛЕНОВИ НА УРЕДУВАЧКИ ОДБОР

Снежана Делевска
Анета Димовска
М-р Мишо Николов

ТЕХНИЧКИ СЕКРЕТАР

Ирена Стојкоска

ПРЕВОД

Жана Шокаровска

При користењето на податоците од оваа
Публикација, ги молиме корисниците
задолжително да го наведат изворот

ISSN 1409 – 9209
Билт. Минист. Финанс.
9-10/2008

